

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 41

София, вторникъ, 20 мартъ

1934 г.

56. заседание

Събота, 17 мартъ 1934 година.

(Открито отъ председателя А. Малиновъ въ 16 ч. 26 м.)

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

Стр.

Стр.

Законопроекти: 1) за бюджета на държавата за 1934/1935 финансова година. (Първо четене — продължение разискванията) 954
2) за възстановяване и допълнение на закона за изменение на чл. 94 отъ закона за подобрене

земледѣлското производство и опазване полскитѣ имоти отъ 4 юлий 1932 г. (Съобщение) . 973

Дневенъ редъ за следващото заседание 981

Председателъ: (Звъни) Понеже има нужното число народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитѣ г. г. народни представители: Алексиевъ Никола, Ангеловъ Боянъ, Аневъ Василъ, Апостоловъ Драгомиръ, Ачковъ Димитъръ, Бойчиновъ Михаилъ, Бончевъ Тодоръ, Бошнаковъ Тодоръ, Василевъ Василъ, Василевъ Григоръ, Василевъ Йото, Василевъ Ради, Велчевъ Иванъ, Влаховъ Димитъръ, Гаговъ Петъръ, Ганевъ Георги, Георгиевъ Георги, Георгиевъ Стойчо, Георгиевъ Стоянъ, Георгиевъ Трифонъ, Говедаровъ Георги, Гюровъ Лона, Джанкардашлийски Димитъръ, Дилиановъ Минчо, Димитровъ д-ръ Георги, Докумовъ Борисъ, Дуковъ Иванъ, Думановъ д-ръ Никола, Ецовъ Борисъ, Желябовъ Жеко, п. Захариевъ Захари, Икономовъ Андрей, Икономовъ Димитъръ, Илиевъ Стойко, Инглизовъ Иванъ, Йонетовъ Георги, Калиновъ Благой, Калфовъ Христо, Кафеджийски Георги, Колевъ Петко Пеневъ, Кондаковъ Александъръ, Константиновъ Тома, Кръстевъ Гето, Кулевъ д-ръ Тодоръ, Кушевъ Вьчко, Кушевъ д-ръ Петъръ, Кораковъ Петъръ, х. Лековъ х. Андрей, Лоловъ Сава, Лулчевъ Коста, Лунговъ Николай, Лѣкарски Иванъ, Мариновъ Георги, Маринчевъ Георги, Марковъ Цоло, Мечкарски Тончо, Момчиловъ Стоянъ, Мустафовъ Али, Мърмевъ Петъръ, Марулевъ Йосифъ, Нейковъ Димитъръ, Николаевъ Александъръ, Орозовъ Александъръ, х. Петковъ х. Георги, Петковъ Стефанъ, Петровъ Дойчинъ, Пиронковъ Александъръ, Поповъ Еню, Поповъ Стефанъ, Поповъ Стоянъ, Пупешковъ Цвѣтанъ, Радоловъ Александъръ, Рафаиловъ Филипъ, п. Рачевъ Иванъ, Савовъ Сава, Свиначковъ Добри, Стамболиевъ Никола, Статевъ Христо, Стойковъ Апостолъ, Тодоровъ Димитъръ, Томчевъ Ангелъ, Тонковъ Тодоръ, п. Христовъ Георги, Христовъ Димитъръ, Цановъ Стефанъ, Цачевъ Цачо, Цокковъ Герго, Чолаковъ Христо, Чорбаджиевъ Петко, Шидерски Едрю и Шонговъ Георги)

Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ: първо четене на законопроекта за бюджета на държавата за 1934/1935 финансова година — продължение разискванията.

Има думата нардниятъ представителъ г. Георги Петровъ.

В. Молловъ (д. сг): Моля, г. председателю!

Председателъ: Имате думата.

В. Молловъ (д. сг): Когато се внесе бюджетътъ, председателствуваше г. Даскаловъ, и азъ се записахъ шести по редъ. Тѣй бѣше първоначалниятъ списъкъ. Най-напредъ бѣше записанъ г. Стефанъ Цановъ; второто мѣсто бѣше свободно; трети бѣше г. Петко Стояновъ; четвърти — г. Данаиловъ; пети — г. Омарчевски; шести — г. Григоръ Василевъ. Въ съгласие съ г. Василевъ, азъ взехъ шестото мѣсто. Следъ това азъ видѣхъ, че въ списъка има едно измѣстване на моето име надолу. Повдигнахъ въпросъ предъ председателството, и г. Даскаловъ, както и г. Шоповъ, ме увѣриха, че първиятъ редъ ще бѣде спасенъ и че думата ще ми бѣде дадена. Сега азъ не знамъ, какво да кажа повече! Зная, че ми се отнема думата!

Председателъ: Предъ менъ е списъкътъ, въ който е записанъ като пръвъ ораторъ народниятъ представителъ г. Стефанъ Цановъ; следъ това следватъ: Енчевъ, Стояновъ, Мутафовъ, Омарчевски — по тоя редъ тѣ сж говорили — и шести г. Георги Данаиловъ, който отстъпва мѣстото си на г. Буровъ.

В. Молловъ (д. сг): Това е вторъ списъкъ, г. председателю.

Председателъ: Въ всѣки случай дебатитѣ сж прекратени.

В. Молловъ (д. сг): И това сжщо така не е вѣрно, защото азъ вчера бѣхъ до края на заседанието.

Ц. Бобошевски (д. сг): Г. председателю! Г. Молловъ е билъ министъръ на финанситѣ голкова години, постоянно се атакува неговата финансова политика — трѣбва да му дадете възможность да се защити.

В. Молловъ (д. сг): Г. Савовъ направи предложение, но гласуване не е имало, защото нѣмаше кворумъ.

Ц. Бобошевски (д. сг): Не стана гласуване на предложението за прекратяване дебатитѣ.

Председателъ: Предъ менъ е стенограмътъ отъ края на заседанието снощи. (Чете)

Г. Савовъ (д): Г. г. народни представители! Понеже г. Буровъ е шести по редъ ораторъ, предлагамъ, съгласно правилника, да се прекратятъ дебатитъ по бюджета“.

В. Молловъ (д. сг): Ние знаемъ правилника, г. председателю, много добре, но правилникътъ не допуска преждане на ораторитъ.

Председателътъ: (Силно звъни) Слушайте, г. Молловъ!

В. Молловъ (д. сг): Азъ протестирамъ!

Председателътъ: (Звъни) Ще взема мърки, г. Молловъ!

В. Молловъ (д. сг): Можете да направите както щете! Г. Петровъ ще Ви каже какъ е билъ редътъ.

Председателътъ: За мене важи не Вашето твърдение, а правилникътъ и протоколътъ на заседанието.

В. Молловъ (д. сг): Правилникътъ не казва, че става преждане на ораторитъ. Не е вѣрно това, което твърдите. Азъ протестирамъ!

Председателътъ: Нѣмате право, г. Молловъ, да казвате „не е вѣрно“! Не е вѣрно това, което твърдите, а вѣрно е онова, което е записано въ протокола.

В. Молловъ (д. сг): Не можете това да ми кажете. Азъ протестирамъ!

Председателътъ: По-нататъкъ въ стенограма се казва: (Чете)

„Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Нѣма кой да гласува това предложение. Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Утре ще го гласувате. Председателстващъ С. Даскаловъ: Които приематъ предложението на народния представител г. Савовъ, да се прекратятъ дебатитъ по бюджета, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема“.

Ц. Бобошевски (д. сг): Това е лъжа!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. председателю! Моля, дайте ми и на мене думата.

Председателътъ: Имате думата.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Оспорватъ снощния вотъ. Моля, г. председателю, поставете днесъ на гласуване предложението на г. Савовъ за прекращаване на дебатитъ.

Председателътъ: Дебатитъ сж прекратени.

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Или е вѣрно, че снощи е гласувано и не може сега да се гласува, или е вѣрно, че не е гласувано.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ бѣхъ снощи тукъ.

Ц. Бобошевски (д. сг): Предложението на Савовъ не се гласува.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Гласува се въ една суматоха.

Ако не се е гласувало, днесъ ще го гласуваме.

Ц. Бобошевски (д. сг): То е друго нѣщо.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Макаръ формално по стенограмитъ на заседанието да е станало снощи гласуване, ако не е станало, ще го гласуваме днесъ — ще се положи днесъ на гласуване предложението на г. Савовъ, и свършена работа!

Г. г. народни представители! Миналата година по тронитъното слово се издигна дощитъ въпросъ, може да дойде редъ на г. Буровъ, но се прекратиха дебатитъ.

Нима отъ желание да не говори г. Молловъ се прави тази работа? Разберете, че на шестия ораторъ се прекратяватъ дебатитъ, а г. Молловъ е записанъ седми. Сега групитъ ще се изказватъ.

В. Молловъ (д. сг): По-рано азъ заявихъ на председателю, че не бѣхъ седми, а шести. Вие измѣстихте реда!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Сега трѣбва да викаме г. Даскаловъ да каже кое е истината!

В. Молловъ (д. сг): Тогава, вие можете да запишете шестъ души отъ вашата група и да прекратите дебатитъ!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Отъ вашата група се изказа г. Буровъ, авторитетенъ вашъ представител. Защо сж тия спорове, кой да говори! Действително, не мога да схвана! И миналата година бѣше този споръ — дали г. Буровъ, или г. Молловъ да говори и дали сме прекратили дебатитъ заради одного отъ тѣхъ.

В. Молловъ (д. сг): Ако изслушате и двамата, нѣма да загубите нищо.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Не казвамъ, че ще загубимъ.

Ц. Бобошевски (д. сг): Въ наше време така ли бѣше?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Какво бѣше въ ваше време — ще Ви кажа. Недейте се закача! Седите и „мъръ!“, „мъръ!“ Само съ такива закачки се занимавате!

Д. Дрънски (д): Гласува се предложението на Савовъ и се прекратиха дебатитъ.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Искамъ думата.

Председателътъ: Имате думата.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Г. г. народни представители! Прекращаването на дебатитъ стана снощи по единъ начинъ такъвъ, че народното представителство не можа да разбере.

Г. Гичевъ (з): Значи, г. Пждаревъ, признавате, че е станало прекращаване на дебатитъ.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Разискватъ се бюджетитъ. Г. Молловъ три години не е ималъ възможностъ да се изкаже по своята финансова политика, която така жестоко се атакува стъ правителството и депутати. Азъ смѣтамъ, че Народното събрание и правителството, най-сетне, ще направятъ това отстъпление отъ правилника, за да може да говори г. Молловъ. Това е, може би, последниятъ случай да може да се изкаже той по своята финансова политика, защото изглежда, че Камарата е къмъ своя край.

В. Молловъ (д. сг): И сега нѣма кворумъ.

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Петровъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: (Къмъ В. Молловъ) Ще дойде бюджетътъ на Министерството на финанситъ, тогава ще вземете думата по § 1 и ще приказвате.

В. Молловъ (д. сг): Тогава ще кажете, че нѣма време или че не мога да говоря за държавнитъ дългове.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Отсега Ви обещавамъ, че нѣма да кажемъ.

В. Молловъ (д. сг): Другъ пътъ ще се подписваме въ списъка на ораторитъ саморъчно!

Г. Петровъ (нац. л. П): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Мъртвилото, обладало заседанията на Народното събрание, е нахърнено съ дебатитъ по бюджетопроекта на държавата за идущата 1934/1935 финансова година. Но и къмъ тоя важенъ въпросъ — както личи отъ незначителното число народни представители, присутстващи въ тоя моментъ въ залата — нѣкой особенъ интересъ не се проявява. Азъ намирамъ, че това е единъ неваженъ на тази камара. Тя въобще много малко работи — тронитъното слово, съ което се откри третата редовна сесия на XXIII обикновено Народното събрание, правителството бѣ обещало да внесе на разглеждане въ Народното събрание 10 законопроекта, повечето отъ които сж твърде важни. Между тѣхъ личатъ: Законопроектъ за народното просвѣщение, законопроектъ за индустрията, за-

конопроектъ за общинитѣ, законопроектъ за кооперативнитѣ сдружения, законопроектъ за пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ и т. н. Тия важни законопроекти и до днешен не сѣ поставени на разискване въ Народното събрание. Не искаме да кажа, че ония закони, които гласувахме досега и които отнеха малко вниманието на народното представителство, нѣматъ надлежното значение. Но отбелязвайки като изключение само три важни моменти отъ досегашната дейностъ на Народното събрание — дебатитѣ по отговора на тронното слово, дебатитѣ по закона за задълженията и по бюджетопроекта, който разискваме — азъ искамъ да посоча, че Камарата работи, ако и се даде работа. Вие виждате, че въ 5-тѣ месеца, презъ които заседавахме — днесъ имаме 56-то заседание — въ 56 заседания сме разгледали едва три важни въпроса. Азъ отдавамъ надлежното значение на дебатитѣ по отговора на тронното слово, защото тѣ сѣ единъ важенъ случай, при който народното представителство може да изкаже преценкитѣ си върху правителствената политика и да посочи мѣрkitѣ, които, споредъ него, трѣбва да се взематъ за доброто отправление на държавнитѣ работи. Но правителството е, което ръководи и дава работа на Народното събрание. Народното събрание може да се оприличи на една мелница, която ще мели това, което ще й се даде. Не може да се хвърля упрѣкъ върху народното представителство — както г. Стефанъ Стефановъ направи това при разискването на законопроекта за бюджета, отчетността и предприятията — че не присъствуваха голѣмъ брой народни представители — защото интересътъ на народното представителство къмъ работата му преди всичко трѣбва и може да се събуди отъ правителството. Но азъ не виждамъ желание, азъ не виждамъ проява въ това направление. Ние сме свидетели, какъ дори въпроси, които вълнуватъ и народното представителство, които вълнуватъ и нашата общественост, какъвто е въпросътъ за интерпелациитѣ, къмъ министритѣ г. Костурковъ и г. Бояджиевъ, се отбѣгва да бждатъ поставени на дневенъ редъ, не се желае да се дойде до разглеждане политиката на отбѣлни министри. Това е единъ недѣтъ, на тази Камара, споредъ менъ твърде голѣмъ, който подравя устоитѣ на самия парламентаризмъ, който дава възможностъ на противникитѣ на Парламента да почерпятъ аргументи противъ съществуването на самия Парламентъ. И струва ми се, че ако се е заслила у насъ кампанията противъ парламентаризма, за това има една обективна причина — бездейността на правителството предъ Народното събрание.

Г. г. народни представители! Това показва, че правителството е твърде малко отзивчиво къмъ нуждитѣ на държавата и народа, че то като чели схваща своята роля да бжде само единъ наблюдател на живота, да следи течението на живота и, когато фактитѣ настѣпятъ и въ страната се понесе повикъ на недоволство, тогава да се яви съ своитѣ мѣропріятия. Мислите ли, че ако по тоя пѣтъ се върви, можемъ да имаме единъ добъръ резултатъ отъ управлението? Сѣтате ли, че инициативата на правителството нѣма никакво значение въ общественъ животъ? Мислите ли, че едно правителство — не само това, но въобще правителствата — може да стои така равнодушно къмъ съдбинитѣ на страната, както днешното правителство прави това, и да не поеме въ своитѣ рѣже ръководството на общественъ и държавенъ животъ съ една енергия, съ една активностъ, какъто се налага отъ времето, което преживяваме? И, за нещастие, тази мудностъ въ дейността на правителството, може би, е причината да се подравя ежедневно неговиятъ престижъ всрѣдъ народа, защото мѣропріятията, които прокарва чрезъ Народното събрание винаги идватъ съ едно закъснение най-малко отъ шестъ месеца, когато вече тѣ сѣ не превърнали въ лозунги противъ него. Така стана съ закона за облекчаване на дължницитѣ и за здравяването на кредита. Ако въпросътъ за задълженията бѣше разрешенъ своевременно, нѣмаше да има това възбуждане въ общественото, което се забелязва сега, и може би мѣрkitѣ, които се взематъ сега, взети навремето, щѣха да дадатъ по-благоприятни резултати.

Същата оценка общественото прави и по решението на правителството да въведе монопола на търговията съ житото, въведенъ късно, шестъ месеци следъ като житото бѣше излѣзло отъ ръцетѣ на производителитѣ, тоя монополенъ режимъ не дава никакви резултати. Напротивъ, създава едно опозиционно, едно неблагоприятно настроение у производителния народъ срещу правителството. Струва ми се, че трѣбва да се вземе актъ отъ това и да се разбере, че два пѣти дава този, който бързо дава — както казватъ римлянитѣ — че всѣко мѣропріятие трѣбва да бжде взето навреме.

Нашата партия повдигна нѣкога въпроса за унищожението на окръжнитѣ съвети. Това бѣше единъ лозунгъ, който се възприе отъ цѣлата наша общественостъ, той се вписа и въ платформата на Народния блокъ, обаче правителството осъществи този лозунгъ едва една и половина година следъ като пое властѣта. Ефектъ никакъвъ, никой не говори за тая реформа! А унищожението на окръжнитѣ съвети е голѣма придобивка, защото се премахва единъ лустъ въ държавния животъ, защото е начало на осъществяване единъ голѣмъ принципъ, който трѣбва да се проведе докрай въ нашия животъ — принципа на централизациата.

Доказателство за това безгрижие на правителството азъ виждамъ и въ бюджетопроекта, който се представя сега на разискване на Народното събрание. Бюджетътъ, г. г. народни представители, не е само единъ фискаленъ актъ; той не е единъ законъ чрезъ който трѣбва да се събиратъ приходи и да се вършатъ разходи, да се събиратъ данѣци отъ народа, само за да се издържа нашата обществена организация. Бюджетътъ трѣбва да бжде орѣжие на една народостопанска политика. Нима вие виждате такова нѣщо въ представения бюджетопроектъ? И ако наистина министритѣ на финанситѣ претендира, че съ бюджетопроекта провежда нѣкава обща политика, както той претендира въ своето експозе отъ вчераша — азъ го слушахъ, слушахте го и вие — той се маме. Министритѣ на финанситѣ е все така пропитъ отъ онзи духъ на паника, който характеризира въобще изложенията му, който не подхранва нито една свѣтла надежда за въ бждеще, който духъ е проникналъ въ цѣлата му дейтелностъ. Вие не чухте никакво обнадеждаване, не чухте да ви посочи нѣкакви мѣрки, за да можемъ да очакваме едно подобрене на положението.

Кризата, казва г. Стефановъ, тепърва настѣпва. Блажена България, ако тепърва въ нея настѣпва кризата! Трѣбвало да не е имало досега криза въ тая страна, за да има смисълъ тая фраза на г. Стефановъ: „Кризата сега започва“. Да приемемъ, че това е вѣрно. Но азъ искамъ да зная, какво ни препорѣчва г. министритѣ на финанситѣ срещу настѣпването на тази криза, кои сѣ мѣропріятията, които той ще поиска да се взематъ отъ Народното събрание, за да се премахне тая криза или за да се притѣпятъ остротитѣ ѝ? Азъ не виждамъ това въ неговия бюджетопроектъ, азъ не чухъ това и отъ неговото изложение. Отъ неговото изложение чухме обикновенитѣ фрази, че трѣбва да бждемъ осторожни, че трѣбва да се пазимъ, че трѣбва да внимаваме и т. н. и т. н. Та кой не знае, че трѣбва да бждемъ осторожни? Нима лѣжността на управника е само да бие камбаната на тревогата? Нима той нѣма друга длъжностъ въ тия тежки времена? Мене ми се струва, че г. Стефановъ трѣбваше да излѣзе тукъ съ единъ планъ, одобренъ отъ самото правителство, цѣмъ положението е толкова лошо, щомъ ние сме били до днешъ въ едно по-благоприятно положение, и оттукъ нататѣкъ започва кризата за България, и да ни каже: ето мѣрkitѣ които трѣбва да се взематъ. Той казва: „Ние направихме какъто можахме да направимъ. Повече отъ това не можемъ да направимъ“. Това никакъ не съответствува на констатациата, която г. Стефановъ прави на положението. И струва ми се, че друго нѣщо той не би могълъ и да направи, защото нѣма съзнанието, че наистина срещу настѣпващата криза — дори да се съгласимъ съ него, че тя сега настѣпва — трѣбва да се взематъ героични мѣрки. Той ни е представилъ бюджетопроекта за тази година преписанъ отъ миналогодишния, съ едно малко измѣнение въ неговата систематика, което е дължи вѣроятно, на препорѣжката, да се подведе подъ нормитѣ на международната статистика, възприети отъ Обществото на народитѣ.

Какви сѣ основнитѣ елементи на финансовата политика на г. Стефановъ? Тѣ сѣ два нови приходи и икономии. Той ни препорѣчва това навсѣкжде и всѣкога.

Нови приходи! По начало, струва ми се, че тази идея или тази препорѣжка е въ противоречие съ нашитѣ схващания, които изнесохме предъ избирителния корпусъ по време на изборитѣ. Като констатирахме, че данѣчното брѣме е достатѣчно много тежко, че не може повече да се взема отъ отупания чувалъ, защото е продѣненъ и не пуца нищо, ние сѣтахме, че отъ тамъ нови приходи не можемъ да вземемъ.

Другиятъ елементъ — икономии. Да, икономии! Това е твърде важенъ елементъ, това е единъ методъ, чрезъ който, наистина, може да се направи нѣщо за нашия бюджетъ.

Но я да разгледаме резултатитѣ отъ политиката на нашия финансовъ министъръ отъ гледището на тия два основни нейни елемента.

Нови приходи, казва той. Вследствие на това си схващане, финансовият министър миналата година сезира Камарата с един закон за увеличаване приходите на държавата. И въ своето миналогодишно експозе по този закон г. Стефанов каза: „Азъ предвиждам да постъпят по тоя закон, вследствие на увеличаванията, които правим, около 500 милиона лева. Но предъ видъ на „темпо“, съ което обедняването или затягането на стопанския животъ върви, азъ, съобразявайки се съ това „темпо“, правя и едно „шkonto“ отъ 50%“. И затова въ § 36 отъ приходния бюджетъ за миналата 1933/1934 финансова година той предвиди да постъпят 300 милиона лева. Сега, обърнете внимание на параграфитъ въ настоящия бюджетпроектъ — тѣзи сведения сѫ разпръснати, но ще ги намѣрите — и ще видите, че по § 23 отъ бюджетпроекта за приходите „отъ такси, абонаменти и патенти, събирани по закона за засилване държавните приходи, върху стоки, сурови материали, за продажба на спиртни питиета, отъ фабрики и работилници и други“ — срещу предвиденитъ 300 милиона лева, сѫ постъпили, за 10-тѣ месеци, 80.961.125 л. Прибавете и предполагаемитъ постъпления, за останалитъ два месеца по 8 милиона лева месечно, 16 милиона лева, и ще получите сумата 96 милиона, кръгло 100 милиона лева. Както виждате, г. Стефановъ, следъ като шконттира своитъ надежди съ 50% и предвиди 300 милиона лева постъпления, днесъ самичкъ констатира, че сѫ постъпили само 100 милиона лева. Значи, оправдаха се думитъ, които навремето азъ казахъ, които и други народни представители казахъ, че предвиденитъ постъпления по закона за засилване приходите на държавата нѣма да се реализиратъ, защото всички закони отъ такъв характеръ сѫ тѣсно свързани съ живота на нашето народно стопанство, защото това народно стопанство отбелязва една постоянна и неизмѣнна тенденция на упадъкъ, защото, отъ друга страна, нашето финансово стопанство отбелязва също така една постоянна и неизмѣнна тенденция на намаляване приходите и, следователно, предвиденията нѣма да се оправдаятъ. И, наистина, съ 200% тѣзи предвидения днесъ сѫ чукнати отъ действителността. Имате ли урокъ отъ това? Не. Защото и другитъ предвидения въ бюджета вървятъ въ това „темпо“, както се изразява г. финансовият министър.

Той поиска да ни представи още единъ свой законъ, също така важенъ, за опрощаване прѣжитъ данѣци, като единъ актъ на стопанска мѣдростъ, като единъ отговоръ на нуждитъ на нашето обеднѣло народно стопанство, като едно сръдство за неговото подпомагане. Г. г. народни представители! Резултатитъ отъ тоя законъ днесъ ни показватъ, че той не е нищо друго, освенъ една техника, едно улеснение само на финансовата администрация за събиране данѣцитъ, което значи, отъ друга страна, че той е едно сръдство, държавата да плати леността на своята собствена администрация. Понеже тая администрация не събирала навреме данѣцитъ, понеже не положила енергия въ това отношение, натрупали сѫ се недобори и, за да можемъ днесъ да ги съберемъ, ще опрощаваме. Тоя законъ за опрощаване прѣжитъ данѣци е една премия на леността на българската бюрокрация — едно отъ нейнитъ отличителни „качества“.

Това сѫ двата важни закони на г. министра на финанситъ, които минаха отъ миналата година досега и които имаха нѣкакво влияние и нѣкакво отражение върху бюджета. Резултати никакви! Следователно, първиятъ основенъ елементъ на неговата политика е отреченъ отъ неговата собствена действителност.

Да видимъ втория елементъ. Икономии, казва г. Стефановъ. Да, икономии! Тя е една здрава политика. Но прегледайте миналогодишния бюджетъ, прегледайте и тазгодишния бюджетъ, и вие нѣма да намѣрите икономии отъ персонални разходи. Икономията сѫ само отъ вещественитъ разходи. Азъ не казвамъ, че не трѣбва да се правятъ икономии отъ вещественитъ разходи, но, който иска да направи наистина едно съкращение, разумно и полезно за държавното финансово стопанство, ще го търси въ разходите за издрѣжка на нашата обществена организация, специално въ сумитъ, предназначени за заплати на чиновницитъ. Не искамъ да кажа, че трѣбва да се намалягъ заплатитъ на чиновницитъ, а поддържамъ, че трѣбва да се съкратятъ служби, да се реорганизира държавното устройство по начинъ такъв, че да се намалятъ заплатитъ отъ чиновничеството, който ние имаме и за издрѣжка на който се изразходватъ 3/5 отъ сръдствата на държавния бюджетъ.

Тая мисль азъ изнесохъ миналата година, изнесохъ я и други господа. Самъ г. Стефановъ я изнасяше нѣкога, когато бѣхме заедно съ него на опозиционнитъ банки, но когато стана министъръ на финанситъ, той не я

приложи, и затова нѣмаме съществени икономии въ бюджета въ тая насока. Той се похвали съ своето аритметическо съкращение отъ 1 милиардъ лева, а забрави да каже, че половината отъ тая сума, около 500 милиона лева, иде отъ невписването въ бюджета на чуждестраннитъ ни задължения въ пълния имъ размѣръ. Следователно, може да става въпросъ само за едно съкращение отъ 400—500 милиона лева, а това, при нашето финансово състояние и при състоянието на нашето народно стопанство, е една нищожна сума, защото, както каза завчера г. проф. Стояновъ, ние имаме нужда да стигнемъ до 25% въ намалението на нашия бюджетъ. Само тогава ние бихме могли да съобразимъ този бюджетъ съ нашия националенъ доходъ, само тогава данѣчното бреме не би било тежко за нашето население. Виждате, животътъ замира, стопанството е сквано, доходитъ на домакинствата намаляватъ, самиятъ националенъ доходъ, по мнението на г. министра на финанситъ, е падналъ вече подъ 20 милиарда лева, бедността се увеличава. Трѣбва да вземемъ разумни и сериозни мѣрки срещу това положение, което тревожи нашия народъ. И, ако въ много отношения ние сме свидетели на анархистически проявления, г. министърътъ на вътрешнитъ работи и г. министър-председателътъ не трѣбва да забравятъ, че има едни обективни причини за тѣзи настроения, които не трѣбва да търсимъ само въ агитациитъ на недобросъвестни хора или въ влиянието само на крайнитъ идеи, а трѣбва да ги търсимъ и въ тая обективна обстановка, която самото управление, чрезъ безгрижието си къмъ въпиющитъ нужди на народа, насърчава или създава.

Нѣма съмнение, че бюджетътъ трѣбва да засѣга всички отрасли на държавното управление. Азъ нѣма да се спирамъ върху нуждитъ, които трѣбва да се задоволятъ чрезъ него, и върху политиката, която трѣбва да провеждатъ отдѣлнитъ ресори. Разбирамъ, външната политика е твърде важна въ този моментъ за страната — тя всѣки път е била важна; разбирамъ, и просвѣтната политика е много важна, и всички други ресори иматъ своето значение, но има единъ върховенъ въпросъ, г. г. народни представители, и върху него народното представителство и правителството трѣбва да спратъ своето внимание — това е въпросътъ за поминѣка на населението. Преди да мислимъ, за каквото и да е друго, трѣбва да осигуримъ на нашия народъ сръдства за прехрана, защото вие виждате, че му липсватъ такива.

Г. Стефановъ претендира, че бюджетътъ му е реаленъ, че той го е съобразилъ съ постъпленията отъ предшествувашитъ три бюджетни упражнения, съ въроятноститъ, много реалистично оценени отъ него, за постъпления въ бъдеще, съ резултатитъ, които ще даде законодателството — като че ли не ги е далъ досега — и го е нагласилъ по такъв начинъ, че да бѣде уравновесенъ. И той самодоволно се провикна тукъ: „Нито сантимъ дефицитъ нѣма при упражнението на бюджетитъ отъ управлението на Народния блокъ“. Г. Стефановъ иска отъ насъ обективност. Дълженъ е, обаче, самъ да бѣде обективенъ. Защото, когато се говори за съществуването на дефицитъ, това не е само фраза, не е приказка, а за това има официални данни. И, колкото да се мѣчи г. Стефановъ да оспори автентичността на даннитъ на нашето държавно смѣтководство и на нашата Смѣтна палата, не може да ни накара да повѣрваме на него въ вреда на тѣзи две учреждения, защото той е заинтересованиятъ, неговитъ твърдения могатъ да бѣдатъ оспорени, но не и изводитъ, които могатъ да бѣдатъ направени отъ даннитъ на неговото Финансово министерство, респ. на Държавното смѣтководство, или на Върховната смѣтна палата.

Азъ поддържамъ, че, както миналогодишниятъ бюджетъ на г. Стефановъ не е билъ реаленъ — доказателства за това вече имаме — така не е реаленъ и бюджетпроектътъ, който ни е представенъ за обсъждане. Миналата година, г. г. народни представители, ние сме имали предвидени приходи по редовния бюджетъ за десетъ месеци 4.351.018.300 л.; по бюджета на желѣзницитъ и пристанищата отдѣлно — 1.185.333.330 л. Срещу това за десетъ месеци отъ текущата финансова година е постъпило по редовния бюджетъ 3.954.976.677 л. и по бюджета на желѣзницитъ и пристанищата 1.092.569.184 л.; всичко 5.047.545.861 л. Срещу предвиденитъ 5.536.351.630 л. приходи, ние имаме постъпили 5.047.545.861 л. Очевидно е, че има едно несъответствие между предвиденията и постъпленията. А разходитъ по двата бюджета, редовниятъ и бюджетътъ на държавнитъ желѣзници и пристанища, сѫ за сѣщитъ десетъ месеци изплатени съ платежни заповѣди и разписки 4.185.889.247 л. и неизплатени, но ангажирани разходи — заплати, пенсии и др. — 1.224.470.000 л. Всичко, срещу 5.047.545.861 л. постъпления, ние имаме разходъ 5.410.359.247

— единъ дефицитъ чистъ за десетъ месеци отъ бюджетното упражнение на 1933/1934 г., безъ всѣкакви ариерета, подчертавамъ, чистъ, абсолютно чистъ дефицитъ отъ 362.813.386 л. А отъ упражнението на старитъ бюджети, откогато г. Стефановъ е министъръ на финанситъ, покрити вече — по какъвъ начинъ, ще видимъ това — имаме дефицитъ 1.051.464.505 л. Съответствува ли това нѣщо на декларацията, че откакъ управлява Народниятъ блокъ, т. е., откакъ г. Стефановъ е министъръ на финанситъ, нѣмало нито единъ сантимъ дефицитъ? Не — твърдя азъ. И ще го докажа. Г. Стефановъ казва: „Има задължения по стари бюджети, та тѣ преминаватъ къмъ новитъ и затова имаме единъ дефицитъ; а ние съ дефицити не сме свършвали нашитъ бюджети“. Това не е вѣрно, г-да! Азъ ви цитирамъ и още веднъжъ ви поканвамъ да забележите, че дефицитътъ по текуция бюджетъ до края на бюджетното упражнение ще възлѣзе на около 600.000.000 л., защото има много ангажирани разходи, които не сѫ изплатени, а приходи нѣма да постѣпятъ повече отъ 300.000.000 л. И този дефицитъ е само за текущото бюджетно упражнение. Нѣма никакви разходи отъ минали бюджети, изплащани съ постѣпления по бюджета за 1933/1934 г.

Сега, въпросътъ е за прочутитъ ариерета, за които миналата година тукъ съ г. Стефановъ спорѣхме. Той бѣше обещалъ да ми отговори. Той не отговори, защото не може да отговори — поддържамъ това ясно и открито. Ние платимъ отъ постѣпленията по бюджета на 1931/1932 г. 410.000.000 л. за разходи, ангажирани отъ бившето правителство. Отъ тукъ нататкъ всѣка година става едно превърляне отъ бюджетъ къмъ бюджетъ — приемамъ това — и съ срѣдства на текуция бюджетъ се плащатъ разходи, извършени при изтеклія бюджетъ. Но ние сме дошли днесъ при положението, не само всичкитъ тѣзи задължения, всичкитъ тѣзи ариерета, както ги нарече г. Стефановъ, да бѣдатъ погасени, но и за посрѣщане на нужди по текущитъ бюджети г. Стефановъ да е ангажиралъ близо 2.000.000.000 л. извънбюджетни срѣдства. Факти? Данни? Ето ги, г-да! Отъ фондоветъ г. Стефановъ е взелъ отъ юлий 1931 г. до днесъ 563 милиона лева. Отъ монетитъ е взелъ 517 милиона лева.

Г. Т. Дананловъ (д. ср.): Готови пари?

Г. Петровъ (нац. л. П): Готови пари, разбира се. — Отъ съкровищни бонове е взелъ 797 милиона лева. Г. Стефановъ е използвалъ за редовни текущи нужди по бюджета, вѣнъ отъ милиардитъ, които всѣка година гласуваме, 1.877.000.000 л. Ето какво е разходвалъ той. И днесъ пакъ имаме 362.000.000 л. дефицитъ. Нѣмало нито сантимъ дефицитъ! Азъ пакъ поддържамъ, че всички тѣзи суми сѫ отишли да покрятъ дефицититъ на г. Стефановъ, и, като сѫ удовлетворявали текущи бюджетни нужди, тѣ сѫ намалявали фактически дефицититъ на неговитъ бюджети. Каква е тази дързостъ да се твърди предъ народното представителство, че бюджетътъ му нѣмалъ никакъвъ дефицитъ? Какъ може да се поддържа такава нѣщо, когато цифритъ сѫ явни и така звучно говорятъ противното?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Цифритъ сѫ най-добри, защото, колкото и да ги натискате и да злоупотрѣблявате съ тѣхъ, тѣ все мълчатъ, не протестирайтъ, не викайтъ. Зависи, кой какъ ги тълкува.

Г. Петровъ (нац. л. П): Тѣ, обаче, иматъ единъ гласъ, който не позволява да се спекулира и да се демагогствува съ тѣхъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това е вѣрно. Ще се види, къде е демагогията.

Г. Петровъ (нац. л. П): Тѣ иматъ такъвъ гласъ, който позволява да бѣдатъ набити предъ очитъ и потъ носа на онзи, който иска съ фрази да поддържа нѣкакъви гледища и позиции за своята финансова политика. Това значатъ цифритъ, г. министъръ-председателю!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Когато Ви се отговори, тогава ще видимъ, какво значатъ цифритъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Бихъ желалъ да ми се отговори, че нѣма нѣщо, което да ме убеди, че нѣма дефицитъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Има си хасъ да мислите, че ще избѣгнемъ да Ви отговоримъ!

Г. Петровъ (нац. л. П): Зная практиката на г. Стефановъ: миналата година му поставихъ нѣколко въпроси,

които можеха да се изчерпятъ съ единъ отговоръ, но той не ми отговори.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Отговори Ви се.

Г. Петровъ (нац. л. П): Не е вѣрно; дневницитъ сѫ тукъ, прегледайте ги. Г. Стефановъ каза: „Не желая да Ви прекѣсвамъ сега, ще Ви отговоря после“. Казахъ му: защо, г. министре, не желаете да ме прекѣсвате, когато азъ самъ желая това? Отговорете ми сега, за да се уясни работата. Не ми отговори и нѣма да ми отговори, защото не може да отговори.

Сега ще ви кажа други факти, нѣкои отъ които г. Буровъ снощи е изнесълъ, за да видите, че и по тия въпроси г. Стефановъ утре ще мълчи. Предварително се обзалагамъ!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Нѣма да мълчи. Въ четвъртъкъ ще видите, че нѣма да мълчимъ, а ще отговоримъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Ще видимъ. Това искахъ — да Ви предизвикамъ да направите тази декларация и дай, Боже, да съмъ успѣлъ да Ви ангажирамъ за единъ отговоръ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Истината е една. И да мълчите, тя се показва.

Г. Петровъ (нац. л. П): Миналата година бѣхте предвидили да постѣпятъ отъ гръцко-българската конвенция 86 милиона лева. Запитахъ тогава: ще постѣпятъ ли? Защо ги предвиждате? И г. Буровъ ви поставя пакъ сѣмъция този въпросъ. Тази година пакъ ги предвиждате.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ще Ви обяснимъ. Особено за тѣзи цифри искате ли да Ви кажемъ, защо се предвиждатъ?

Г. Петровъ (нац. л. П): Азъ знамъ, какво обяснение можете да дадете. Но азъ питамъ: реаленъ ли е бюджетътъ ви, или поставяте тѣзи цифри само за да намѣрите баланса на края? Отговорете на този въпросъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. Стефановъ Ви каза, че бюджетътъ, който внася ще свърши съ дефицитъ. Защо отваряте отворени врата?

Г. Петровъ (нац. л. П): Че какъ може да каже това!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Е тъй, каза го.

Г. Петровъ (нац. л. П): Защо тогава казва, че представя реаленъ и уравновесенъ бюджетъ?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Дайте си съображенията, критикувайте това. Но той каза ачичъ, че бюджетътъ ще свърши съ дефицитъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): То значи да признае безсилнето си.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Той въ безсилне ли е или въ невъзможностъ — тамъ спорете.

Г. Петровъ (нац. л. П): Какъ така? Не мога да се съглася съ тая логика: да се съгласявате съ една констатация, пакъ да не теглите заключенията отъ нея.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Тамъ спорете съ него.

Г. Петровъ (нац. л. П): Тамъ Вие ще спорите съ него. Г. г. народни представители! Позволете да направя анализъ на предвижданията за приходитъ, за да видите, че дефицитътъ иде не отъ другадѣ, а отъ надутитъ цифри на бюджета, защото тия предвиждания не се оправдаватъ и не могатъ да бѣдатъ оправдани още днесъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. Петровъ! Позволете да Ви прекѣсна още веднъжъ и спирамъ. Прогрѣте бюджетитъ на голѣмитъ държави въ чужбина, и намѣрете единъ бюджетъ, който по приходитъ си тая година да се равнява на приходитъ на българския бюджетъ — процентно, разбира се — и тогава приказвайте.

Г. Петровъ (нац. л. П): България е бедна държава. Дайте ни богатствата на голѣмитъ държави...

Министър-председател Н. Мушанов: Не при богатства, а тъкмо при беднотията на българската държава става туй.

Г. Петров (нац. л. П): Дайте тукъ това, което има тамъ, за да направимъ и нашето население платежоспособно.

Министър-председател Н. Мушанов: Ще Ви направя сравнение, за да видите какво е спечелено въ България и какво на друго мѣсто.

Г. Петров (нац. л. П): Какво искате отъ нашитѣ тури и царвули? Баща Ви е селянинъ, и баща ми е селянинъ. Защо ще правимъ сравнения съ Англия, или съ Франция съ напреднали и богати държави?

Министър-председател Н. Мушанов: Тъкмо туй казвамъ — че богати държави не сѣ достигнали туй, което достигнахме ние.

Г. Петров (нац. л. П): Ние ще ядемъ лукъ и фасулъ, за да можемъ да понасяме тежеститѣ, които държавата ни е наложила. Ако е въпросъ за сравнения въ това направление, азъ мога да ви дамъ данни, отъ които ще видите, че много рѣдко ще се намѣри другъ народъ, който така тежко да е обложенъ съ данъци и такси, както българскиятъ народъ.

Министър-председател Н. Мушанов: То е другъ въпросъ.

Г. Петров (нац. л. П): Поддържамъ това. Може би има една много малка разлика само въ Италия, защото тамъ има много мѣроприятия съ стопанско значение, предприети отъ държавата.

Г. Енчев (з): Нѣмате ли нѣкаква статистика за това, какъвъ данѣкъ на глава се пада въ България въ сравнение съ данѣцитѣ въ други държави?

Г. Петров (нац. л. П): Нѣмамъ, за съжаление. Не искахъ да влизамъ въ много подробности, за да не стане претрупано това, което имамъ да кажа.

С. Ризовъ (з Ст. В): Г. Енчевъ! Не зная, колко данѣкъ се пада на глава, но зная, че отъ дохода на едно домакинство оставатъ 300 л. на глава, или 10% отъ цѣлия приходъ, за да се изхрани.

Министър-председател Н. Мушанов: Ето, че той знае. (Оживление)

Г. Енчев (з): Всичко не отива за данѣкъ.

Г. Петров (нац. л. П): Г. г. народни представители! Азъ казахъ, че дефицититѣ идатъ отъ надутитѣ цифри въ бюджета, и тѣ ще следватъ, ако се продължава тоя начинъ на съставяне бюджета.

По редовния бюджетъ на държавата, заедно съ тоя на желѣзницитѣ за 10-тѣ месеца, като казахъ, сѣ предвидени 5.536.351.630 л., а сѣ постѣпили — забележете това — 5.047.545.861 л., или 488.805.769 л. по-малко. Тази сума ще бѣде малко по-голяма до края на годината — то е естествено.

Сега да видимъ, кои приходи на държавата главно сѣ намалени. Отъ мита сѣ постѣпили по-малко за 10-тѣ месеца отъ бюджетната година 231.175.687 л., т. е. 68.8% по-малко, отколкото е предвидено; отъ такси и бери постѣпили по-малко отъ предвиденото 205.918.617 л., т. е. 69.1% по-малко; отъ държавни имоти, капитали и стопанства постѣпили по-малко отъ предвиденото 122.366.238 л., т. е. 57.6% по-малко.

Министър-председател Н. Мушанов: Кажете колко е срѣдното постѣпление на данѣцитѣ.

Г. Петров (нац. л. П): Не се спирамъ на него.

Министър-председател Н. Мушанов: 92—93% е. И кажете, какъ другадѣ има такъва срѣдно постѣпление.

Г. Петров (нац. л. П): Срѣдното постѣпление на данѣцитѣ — понеже ме питате за него — е 90.8% отъ предвиденията.

Министър-председател Н. Мушанов: Не е малко.

Г. Петров (нац. л. П): Но то не е толкозъ важно.

Г. Енчев (з): Много е важно.

Г. Петров (нац. л. П): Важно е да видимъ не общитѣ цифри, а да намѣримъ цифритѣ, които иматъ характерно съдържание, които сѣ бележатъ на едно лошо стопанско състояние. Това е важно, г. министър-председателю!

Министър-председател Н. Мушанов: То е другъ въпросъ.

Г. Петров (нац. л. П): Отъ това гледище ние трѣбва да преценяваме цифритѣ. Азъ не търся общитѣ цифри — този начинъ на изследване и на ползуване отъ статистиката е винаги погрѣшенъ.

А. Аврамовъ (з. Ст. В): Тия постѣпления сѣ отъ злѣка на бедния, за смѣтка на глѣда.

Министър-председател Н. Мушанов: Много си червентъ, бай Авраме!

Г. Петров (нац. л. П): Това показва — особено тѣзи три пера — г. г. народни представители, че политиката на нашия финансовъ министъръ не дава резултати; че законитѣ, които той прокарва чрезъ Народното събрание, сѣ не само палиативи, но не даватъ никакви резултати; че той нѣма една правилна оценка на положението; че така, както го схваща, той е на погрѣшенъ пътъ. Азъ мога да обясня това намаление донѣкъде и съ обективни причини. Нѣма съмнение, че ние имаме намаление, вследствие ограничението на търговията, вследствие намалението на вноса. Но въ бюджетопректа има предвидени такси и данѣци и върху вътрешни обекти, обаче и тѣ сѣщо така намаляватъ.

К. И. Кирковъ (д): Не е вѣрно. 200 милиона лева сѣ постѣпили повече отъ облаганията.

Г. Петров (нац. л. П): А бе, г. Кирковъ, говорите топтанъ — извинявайте за тая дума.

К. И. Кирковъ (д): Точно така, както и Вие.

Г. Петров (нац. л. П): Азъ не говоря тѣй. Вземете цифритѣ и ги провѣрете. Азъ Ви казвамъ какви сѣ постѣпленията, а Вие ми възразявате съвсемъ неоснователно, че сѣ постѣпили 200 милиона лева повече!

К. И. Кирковъ (д): Възъ основа на новитѣ законоположения, които прокара министъръ Стефановъ, сѣ постѣпили повече отъ 200 милиона лева.

Г. Петров (нац. л. П): Възъ основа на новитѣ законоположения! Погледнете какво пише § 23 отъ бюджетопректа за приходитѣ. Вие сте, доколкото знамъ, членъ на бюджетарната комисиия и трѣбва да прочетете, какво пише въ този бюджетопректъ. (Чете) „§ 23. Отъ такси, абонаменти и патенти, събирани по закона за засилване държавнитѣ приходи върху стоки...“ и т. н. — постѣпили сѣ 80 милиона лева за 10-тѣ месеца, а за цѣлата финансова година горе-долу ще постѣпятъ 100 милиона лева. Сега Вие ми говорите, че сѣ постѣпили 200 милиона лева! Министърътъ предвижда 240 милиона лева, постѣпватъ 100 милиона, а Вие говорите, че сѣ постѣпили 200 милиона лева!

К. И. Кирковъ (д): Азъ Ви говоря за новитѣ законоположения, които министъръ Стефановъ прокара. Ако не бѣше ги прокаралъ, щѣхме да имаме минусъ 200 милиона лева постѣпления.

Министър-председател Н. Мушанов: Г. Петровъ! Г. министърътъ на финанситѣ каза, че при тая стопанска конюнктура и поради влошаването на положението, ако не бѣха взети тия нови мѣроприятия, ние не бихме стигнали тая цифра, която достигнахме, и сега щѣхме да бѣдемъ съ минусъ 100 или 200 милиона лева.

Г. Петров (нац. л. П): Азъ пѣкъ мисля, че ограничението сѣ 60% на нашия търговски животъ, което министърътъ на финанситѣ направи чрезъ своята девизна политика, докара тази пакостъ на държавата. Защото може да има конюнктурни причини, но трѣбва да видимъ кой ги създава, трѣбва да видимъ ония прѣчки, които влияятъ за изхода, за този резултатъ. Недейте глѣда така на тая работа, недейте говорѣ само за едната

страна — дайте да видим и другата страна! Че ще се пристъпни към засилване събирането на данъците, ние това го виждаме. Натискаха ме и менъ бирници и данъчни агенти и ми телефонираха, че ако не си платя данъка, ще дойде бирникът-екзекутор. Но още преди една-две години азъ казахъ, че тия бирници не трѣбва да стоятъ въ канцелариитъ си, а трѣбва да трѣгнатъ, да събиратъ данъцитъ; че новото законодателство трѣбва да следва — рѣка за рѣка — дейността на нашата финансова администрация, та докато дойде редъ това законодателство да дава резултати, финансовата администрация да е подкрепила вече, чрезъ своята дейност, чрезъ събранитъ срѣдства, положението на държавното съкровище.

Това съмъ приказвалъ азъ тукъ. И едва сега виждамъ да се полагатъ усилия въ това направление. И ако не ви е обидно, ще ви кажа, че не трѣбваше да ни бутатъ съ остъненъ отъвън. Но стига толкозъ по този въпросъ.

Г. г. народни представители! Това показва, че стопанскиятъ животъ върви къмъ упадѣкъ; това показва, че нашето население обеднява, че консомацията намалява. Това е единъ опасенъ белегъ и върху него ние трѣбва да спремъ нашето внимание, трѣбва да вземемъ надлежнитъ мѣрки. Азъ, обаче, не ги виждамъ въ бюджетопроекта.

Сега питамъ: при тази констатация, при така изложениетъ отъ г. министра на финанситъ данни по поводъ внесенитъ отъ него бюджетопроектъ, като признава обективнитъ причини, които и ние отбелязваме тукъ, откъде намира той смѣлостъ да надува на нова смѣтка цифритъ по бюджета? Ето кои цифри сѫ надуты.

По § 1 отъ бюджетопроекта за приходитъ отъ поземеленъ данѣкъ — който, споредъ менъ, трѣбва да се унищожи, той не трѣбва да съществува никакъ, нито дори и за принципа, който, както нѣкои искатъ да кажатъ, оправдаватъ съществуванетоъ му — предвидено е да постѣпятъ по текущия бюджетъ 37 милиона лева, а сѫ постѣпили за 10-тъ месеца 23 милиона лева; значи за другитъ два месеца ще постѣпятъ още 6—7 милиона лева, или за 12-тъ месеца ще постѣпятъ 30 милиона лева. Сега той предвижда да постѣпятъ 60 милиона лева. Очевидно, това е едно надутото перо, защото тия пари нѣма да постѣпятъ по никакъвъ начинъ. Той предвижда повече 30 милиона лева.

По § 13 — това е чудовищно — „акцизъ върху иностранна соль, кафе и други иностранны стоки и питиета“, постѣпили сѫ последователно презъ предшестващитъ три финансови години: 103 милиона, 105 милиона, 95 милиона лева. За презъ 1933/1934 г. министърътъ на финанситъ е предвидилъ да постѣпятъ 96 милиона лева, а сѫ постѣпили за 10-тъ месеца 161 милиона лева. А за предстоящата финансова година министърътъ на финанситъ предвижда да постѣпятъ 200 милиона лева. Защо? Откъде-накъде? Ако има голѣми постѣпления презъ финансовата 1933/1934 г. отъ акцизъ върху иностранната соль, това се дължи на обстоятелството, че тази година внесохме иностранна морска соль. Но значи ли това, че всѣка година ще вънасяме иностранна соль, за да имаме тия приходи?

К. И. Кирковъ (д): Ако имаме слънце, щѣхме да имаме соль; но какво да правимъ, когато времето бѣше дъждовито!

Г. Петровъ (нац. л. П): Азъ ще Ви отговоря, и Вие нѣма да ми въразите, защото съмъ прощудиралъ дума по дума този бюджетъ: ами ако идущата година имаме слънце, тия 200 милиона лева откъде ще дойдатъ? Тогава г. Стефановъ ще каже: „Господъ е кривъ, а не азъ“. Какъ може единъ държавенъ бюджетъ да се основава на слънцето и на вѣтъра? Може ли да се приказва така? Би имало смисълъ, наистина, финансовиятъ министъръ да предвиди една такава сума въ § 13, но да бѣше намалилъ сумата по § 17. Този § 17, който се отнася до акциза върху солта, захарта, ориза, гликозата и други мѣстни стоки, е увеличенъ на 330 милиона лева, срещу 264 милиона лева предвидени да постѣпятъ презъ текущата година. Хайде, да кажемъ, че и догодина Господъ ще бѣде така жестокъ къмъ България, та ще ни накаже и нѣма да ни даде слънце! Но ако, поради това, има основание да се увеличава сумата по § 13, тогава трѣбва да намалимъ сумата по § 17, а ние виждаме, че и последната сума е увеличена. По единия параграфъ има увеличение 70 милиона лева, по другия 100 милиона лева — ставатъ 170 милиона лева. Тия 170 милиона лева ще отидатъ въ края на краищата — очевидно, нѣма съмнение — въ дефицитъ.

По-нататѣкъ. По § 23, предвижда се да постѣпятъ 120 милиона лева. Очевидно е, че това перо е надутото съ 20 милиона лева. Ако приемемъ, че конюнктурата ще бѣде същата, каквато е презъ тази година — а г. министърътъ на финанситъ предвижда, че кризата тепърва започва — би трѣбвало да се предвиди по-малка сума по това перо. Това е логиката. Обаче той предвижда по това перо 20 милиона лева повече отъ вѣроятното постѣпление за 1933/1934 финансова година.

По § 59 — както отбелязахъ и миналата година — предвижда се една печалба отъ основния капиталъ на Българската народна банка отъ 30 милиона лева. Азъ разбирамъ да предвидимъ това перо на приходъ, но ако го впишемъ като разходъ въ бюджета на държавнитъ дългове. А знае се, че банката нѣма да даде тия пари. Въ графата за постѣпленията по този параграфъ има чертичка, защото банката не е внесла нито единъ левъ, а и занаяпредъ нѣма да плати нищо, тъй като държавата има задължения къмъ нея. Върху характера на тия задължения нѣма да споримъ, ние го знаемъ какъвъ е — миналата година приказвахме по него и нѣма защо да се повръщаме наново. Въ всѣки случай тия 30 милиона лева нѣма да постѣпятъ въ държавното съкровище.

По-нататѣкъ иде § 71 — за който говорихъ миналата година, за който е говорилъ г. Буровъ снощи и за който преди малко напомнихъ — предвиждатъ се 86.744.000 л. постѣпления споредъ конвенцията за гръцко-българското доброволно изселване. Тая сума тоже нѣма да постѣпи, знае се съ положителностъ.

И най-сетне идва § 90, прочутиятъ § 90, въ който г. Стефановъ, въпрѣки законопроекта за бюджета, отчетността и предприятията — за който толкова много държи и който трѣбваше да бѣде гласуванъ преди да гласуваме бюджета на държавата, който законопроектъ е фетишъ, е светилъ за нашия министъръ на финанситъ — и въпрѣки чл. 6 отъ сега действащия законъ за бюджета, отчетността и предприятията, предвижда 260 милиона лева. Има и други параграфи въ тая последна глава XII, но не се предвиждатъ суми. Тѣ сѫ отворени параграфи, за да се отбележатъ при приключванетоъ на бюджетното упражнение постѣпленията отъ недобори и остатѣци отъ приключени бюджети. Това е ясно. И не зная дали г. министърътъ на финанситъ е чувствувалъ противоречието, въ което самъ изпада, или пъкъ не е обърналъ внимание — което ми се вижда по-вѣроятно — като сега измѣня и системата на класификацията на приходитъ и е вписалъ въ закона за бюджета: „Глава XII, приходи отъ сключени бюджети — 260 милиона лева“! Значи, органическиятъ законъ за бюджета, отчетността и предприятията той го измѣня съ временния законъ за бюджета. И после ще правимъ скандали за единъ законъ, съ който министърътъ на финанситъ може да си играе чрезъ всѣки параграфъ на бюджета!

А. Циганчевъ (з): Вие, г. Петровъ, изчислили ли сте, споредъ Вашето разбиране, съ каква сума въ повече е надутъ бюджетопроектътъ?

Г. Петровъ (нац. л. П): Точно. — Азъ нѣма да се спорамъ върху другитъ параграфи; допускамъ единъ толерансъ въ това отношение отъ 10—20 милиона лева при по-голѣмитъ параграфи; трѣбва да има такъвъ, въпрѣки че постѣпленията ни показватъ, че не се стига до тия предѣли; азъ това допускамъ. Безъ да се спирамъ върху другитъ параграфи, само отъ 7-тъ параграфи, които изброихъ, има една разлика отъ 534.000.000 л. Това е дефицитъ още отсега.

А. Циганчевъ (з): Явенъ дефицитъ, споредъ Васъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Ами то е явенъ дефицитъ — върху това не може да има споръ; той е прецизенъ, той е вписанъ въ бюджета дефицитъ, и утре г. Стефановъ ще дойде да ни каже: „Нито сантимъ нѣмамъ дефицитъ“! Не може така.

Но къмъ това ще трѣбва да се прибави и постоянната тенденция за намаляване на държавнитъ приходи, за която ви говорихъ; тя е неизмѣнна, тя ще си следва, защото тя съпровожда обедняването на народа ни. А нѣма изгледи за подобрение на положението, азъ поне не ги виждамъ, — за да можемъ да допустимъ, че ние имаме едно по-благоприятно положение идущата година и че предвижданията на министра на финанситъ ще се оправдаятъ.

Г. г. народни представители! Какви изводи можемъ да направимъ отъ тоя анализъ на цифритъ на бюджета за положението? Явно е, че нашитъ данъчни източници сѫ изтощени. Очевидно е, че нѣма какво да получимъ вече

отъ тях. Не можемъ да получимъ повече нѣщо не — не можемъ да получимъ и това, което сѣ давали досега. Системата на данъчното облагане е вече свършено остарѣла; тя не отговаря на съвременнитѣ нужди на финансовото ни стопанство; тя не отговаря на тѣзи нужди, които животътъ поставя ежедневно на държавното управление; тя е една система отречена отъ самия животъ, и ние трѣбва да я ритнемъ и да изчезне тя въ забравата. Трѣбва коренно преобразование въ това направление.

Г. министърътъ на финанситѣ ви казва: „Националниятъ доходъ намалява“. Щомъ е така, всѣка система на облагане трѣбва преди всичко да бѣде съобразена съ възможноститѣ на националния доходъ. Азъ имамъ случая да засеня единъ другъ въпросъ, когато разисквахме за законопроектъ за облакчаване на данъжниците. Въ 1921 г., когато започна инфлацията, ние увеличихме данъцитѣ; ние ги увеличихме нѣколкократно; ние продължаваме дори до днесъ да ги увеличаваме. Но тогава имаше едно оправдание за това увеличение: имаше инфлация, имаше по-големо изобилие отъ пари — следователно, данъцитѣ не можеха да останатъ въ онѣзи размѣри, въ които бѣха преди инфлацията и се намираше въ по-добро стопанско положение. Увеличихме ги много пѣти. Въ 1929 г. Народната банка усвои дефлационната политика, а и стопанството трѣгна къмъ упадѣкъ. Ние имаме вече ограничение на паричнитѣ знакове, на банковната циркуляция. Върнахме ли се назадъ по отношение на облаганята съ данѣцъ? Не, ние продължаваме да увеличаваме данъцитѣ. Имаме упадѣкъ въ народното стопанство, имаме намаление на националния доходъ — съобразихме ли данъчното облагане съ националния доходъ? Не, разбира се; ние продължаваме да увеличаваме данъцитѣ. Очевидно е, че изъ тоя пѣтъ не може да се върви. Самитѣ източници, казахъ, сѣ негодни вече да даватъ срѣдства на държавното сѣкровище. Поземлениятъ налогъ — това е единъ анахронизмъ, г-да! Не ме интересуватъ принципитѣ. Азъ зная, че събирането на тоя поземленъ налогъ струва много на държавната администрация, безъ да има чувствителни постѣпления. Погледнете тия постѣпления. За 10-тѣ месеци отъ тая година сѣ постѣпили 22.950.209 л.; за цѣлата година въротно ще постѣпятъ 27-28 милиона лева. Смѣшно е да фигурира въ реда на данъцитѣ и този данѣкъ. Лошо е, ако не е смѣшно да фигурира и белгикътъ въ нашата данѣчна система. Тия данѣци трѣбва да се премахнатъ.

И после, да разберемъ още друго едно нѣщо, много по-важно отъ това, което казахъ — то е, че срѣдствата за издрѣжка на обществената организация, на държавата, съ една речъ, трѣбва да се черпятъ изъ друга социална срѣда, изъ по-друга социална срѣда отъ тая, която досега е издрѣжала държавата. Разбра се, че тия, отъ които вземахме досега данъцитѣ, нѣматъ какво да даватъ, а тия, които животътъ е облагодетелствувалъ, къмъ които сѣдбата е била благосклонна, трѣбва оттукъ нататѣкъ да се нагърбятъ, за да се качи това данѣчно бреме върху тѣхнитѣ плещи, защото това е поведение на времето и на добре разбранитѣ наши държавни интереси. Ето това проповѣждамъ азъ: друга социална срѣда трѣбва да се намѣри — тая, която има повече блага, повече срѣдства; отъ нея трѣбва да се иззематъ необходимитѣ срѣдства за издрѣжка на обществената организация. Съ заличаването на тия данѣци, които посочихъ, и не само поради това, но и за да се намѣрятъ необходимитѣ срѣдства за издрѣжане на нашата обществена организация и за изпълнението на нейнитѣ функции, които сѣ твърде ограничени днесъ, поради липсата на срѣдства — както всѣки членъ на правителството се извинява — ще трѣбва да се намѣрятъ нови източници. Тѣ сѣ, както казахъ и по-рано, монополитѣ, така нареченитѣ социални монополи.

Държавата ще трѣбва да тури рѣзка върху търговията на едро съ петролъ, съ бензинъ, дори на търговията съ захаръ, съ минерални масла, съ спиртъ и, както препорѣчахъ азъ и другъ пѣтъ, държавата ще трѣбва да тури рѣзка и на презастрахователното дѣло. Съ това нѣма да бѣдатъ засегнати много частни интереси, защото тая търговия не се извършва отъ маса народъ, а е въ рѣцетѣ на крупни фирми, които иматъ монополно положение въ страната, които използватъ това положение, за да групатъ печалби, и които дори, както знаете, не плащатъ данѣцитѣ си на тая държава.

Това положение по-нататѣкъ не може да се търпи и правителството трѣбва да има смѣлостта да осъществи това искане на нашата общественостъ. То не е нито партизанско искане, нито е искане, за да се противопостави на правителството единъ лозунгъ. Не, нашитѣ академици разискватъ тоя въпросъ и мнозина отъ тѣхъ сѣ на мене

ние, че монополитѣ, за които говорихъ, трѣбва да се въведатъ.

Но, г. г. народни представители, безъ да приемамъ, че кризата тепърва настѣпва — защото всички знаятъ, че това не е истина — кризата съществува отъ дълго време въ България — азъ смѣтамъ, че всичкитѣ тѣзи мѣрки биха били палиативи, ако нѣма единъ общъ възстановителенъ планъ, който да се прокара отъ правителството методично въ всичкитѣ направлення на държавния животъ, за да можемъ да очакваме нѣкакви чувствителни резултати. Трѣбва да се взематъ мѣрки преди всичко за съживяване на стопанството. Ние всички констатираме, че нашето стопанство не дава надлежитѣ ресурси, че то замира; ние всички виждаме, че земледѣлското производство не получава стойността на труда, който се влага въ него; ние всички виждаме, че пшеницата, която се обработва предимно у насъ, нѣма цена. Ние трѣбва да трансформираме нашето земледѣлие, като изоставимъ производството на пшеница, освенъ до размѣръ на нашитѣ вътрешни нужди. Нашитѣ климатически и почвени условия благоприятствуватъ обработването на други индустриални култури. Ние можемъ въ тая насока да направимъ много нѣщо. Ние направихме нѣщо въ това направление, но трѣбва да се засили деателността ни по-нататѣкъ, за да можемъ да наваксае загубитѣ за нашето народно стопанство отъ низката цена на пшеницата. Ние трѣбва доколкото е възможно, да намѣримъ външни пазари. Макаръ съществуващитѣ системи на международенъ обмѣнъ да прѣчатъ твърде много за намиране на такива пазари, все пакъ, колкото е възможно, трѣбва да се положатъ усилия за осигуряване пласмента на нашето производство.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Извинете, г. Петровъ! Днесъ такъвъ хубавъ износъ имаме въ Испания на яйца — достигнахме до 140 милиона лева. Днесъ получихъ телеграма, че Испания иска компенсации 80%.

Г. Т. Данаиловъ (д. ст): Когато Франция защитава своето жито съ специаленъ законъ, какво може да направи България?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Вижда Испания, че имаме активенъ балансъ, и иска компенсация.

Г. Петровъ (нац. л. П): При това положение на нѣщата мѣчна е международната търговия. Днесъ всѣка държава се е оградила съ високи стени. Това е една епоха на стопански национализмъ. Трудно е, мѣчно е, нѣма съмнение, но трѣбва да се направи каквото е възможно за да изнасяме на източния пазаръ, където има по-добри изгледи сега за сега. Нашиятъ пазаръ — и за износъ и за вносъ — е Срѣдна Европа. Нѣма защо да си правимъ илюзии въ това отношение. Ние никога не сме имали голѣми търговски връзки съ други държави. Ние сме търгували преди войнитѣ, съ Австрия и Германия, а сега пакъ съ тѣхъ и съ Чехия. Това сѣ държавитѣ, съ които ние търгуваме, въ които внасяме и отъ които изнасяме стоки. Но при тия затруднения, които съществуватъ днесъ за търговията, трѣбва да обърнемъ внимание на източния пазаръ, на Малоазиатския брѣгъ и на островитѣ, и да бѣдемъ много бдителни за да не се повтори спекулата, която се вършеше отъ притежателитѣ на транспортни срѣдства за да се бие цената на нашия добитѣкъ. Съжالياвамъ, че го нѣма г. министърътъ на желѣзницитѣ, защото този въпросъ е малко по-важенъ отъ интерпелацията, но изглежда, че по него не сѣ взеги надлежитѣ мѣрки.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Какъвто износъ на добитѣкъ става сега презъ Варна, не е стазалъ отъ години наредъ. Азъ ще ви дамъ статистика какъвъ износъ става на добитѣкъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Зная какъвъ износъ става, но знаете ли спекулациитѣ, които ставатъ съ превоза? Това е по-важно.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Напротивъ. Нашето парашодно дружество е направило конвенция съ турското, понеже само не може да пренесе добитѣка.

Г. Петровъ (нац. л. П): Не е така, г. министъръ-председателю. Не искамъ да упреквамъ никого, но Ви казвамъ, че това нѣщо трѣбва да се уреди.

По-нататѣкъ. — Ако имаме мѣчнотии за нашия износъ, за нашата търговия отъ вънъ, ние ще трѣбва да намѣримъ нѣкаква вътрешна възможностъ, за да раздвижимъ нашето стопанство. И тая мѣрка, която предприе правител-

ството — монополизиране на търговията с жито — струва ми се, че е една от най-важните мърки, ако не единствената, която, разумно приложена, ще донесе едно раздвижване.

Обаче всичко трябва да става едновременно. Не трябва да прехосваме средствата, които ще докара монополът, за други цели. Трябва едновременно да търсим и икономии. Аз съмтамъ, че монополът може да изиграе една благотворна роля въ нашия животъ стига да се прилага разумно — още веднъжъ правя тая уговорка, тъй като вие го въведохте тогава, когато нямаше жито у производителитъ, 6 месеци по-късно, . . .

Министър-председател Н. Мушановъ: Г. Петровъ! Позволете.

Г. Петровъ (нац. л. П): . . . за да оправдаете турската поговорка, че на българина умът идва като бѣга или . . .

Министър-председател Н. Мушановъ: Ще ви кажа единъ другъ фактъ, много интересенъ: въ последния месецъ всѣки денъ се авизиратъ по 1½ милиона килограма жито, когато се съмташе, че няма жито у производителитъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Да видимъ какви сѣ тия производители?

Министър-председател Н. Мушановъ: Производители.

Г. Петровъ (нац. л. П): Селскиятъ кръчмаръ и лихваръ ли сѣ производители? Азъ Ви питамъ: какво разбираха отъ монопола земледѣлцитъ сѣ по 50—60—100 декара земя, които искаме най-вече да подпомогнемъ?

Министър-председател Н. Мушановъ: Азъ искамъ да ви кажа, че се съмташе, че няма жито у производителитъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Нѣма нужда да търсимъ статистика, за да бждемъ съвсемъ наясно по този въпросъ, че има смисълъ презъ м. юлий, презъ м. августъ монополътъ да бжде въведенъ, но не презъ м. януарий или презъ м. декемврий. Въвеждането му презъ януарий нѣма никакъвъ смисълъ, освенъ за тѣзи производители, които сѣ крепки финансово, които иматъ благосъстояние и държатъ житото си, или пъкъ за тия, които сѣ спекулирали, надѣвайки се, че монополътъ ще бжде въведенъ. Тази алюзия не я правя случайно така.

Министър д-ръ А. Гиргиновъ: Невъзможна е спекула при режима, който по-рано съществуваше, и при монопола, който сега съществува.

Министър-председател Н. Мушановъ: Ще се отговори и на този въпросъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Ако е направена грѣшка, тя не може сега да се поправи. Но азъ ви моля, въ времето, което ви остава . . .

Министър-председател Н. Мушановъ: Нѣмаше да има грѣшка, ако Дирекцията на храноизноса имаше пари да плаща житото по 2-70 л. килограмътъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Сега се намѣриха! Намѣрите единъ „благодетель“, като този еврейнъ. . .

Министър-председател Н. Мушановъ: Азъ знаа колко бѣше зоръ, докато вземемъ 40 милиона лева.

Г. Петровъ (нац. л. П): Той ви направи „благодение“.

Министър-председател Н. Мушановъ: Кой прави благодение, като дава пари, бе?

Г. Петровъ (нац. л. П): Не желая да влизамъ въ тѣзи подробности.

Министър-председател Н. Мушановъ: Благодение ще ми правятъ, като даватъ пари!

Г. Петровъ (нац. л. П): Използвайте времето преди настѣпването на новата реколта, за да организирате службата по монопола и дайте една по-висока цена на житото отъ тая, която даватъ сега. Повече отъ 3 л. г. министър-председателю! Може да достигне дори до 3-50 л.

Министър-председател Н. Мушановъ: Азъ искамъ и 6 л. да дамъ. Де да се върне цената на житото 6 л.!

Г. Петровъ (нац. л. П): Азъ нѣма да говоря фантазии. Ако говоря фантазии, азъ ще ви кажа: дайте 6 л.; но азъ ви казвамъ: дайте до 3—3½ л. Тѣзи 3½ л. нѣма да останатъ въ джоба само на производителя — частъ отъ тѣхъ ще премине у търговеца, у занаятчията, у индустриалеца. Ще се повдигне консомативната способностъ у народа. Частъ отъ тѣхъ ще дойдатъ и у менъ, адвоката, защото днесъ никой не ме търси да му защитавамъ дѣла. Днесъ може хлѣбътъ да е много евтинъ, но нѣмамъ пари да го купя, защото нѣмамъ възможностъ да спечеля 40 л. на денъ. Вие разбирате ли бедствието на народа? Вие разбирате ли, че има хора, които гладуватъ и не могатъ да намѣрятъ хлѣбъ? Трябва да се затрогнете отъ това положение. Това, което казвамъ, не е демагогия, това не е предизборна речъ, това не е хвърлена фраза на вѣтъра.

Министър-председател Н. Мушановъ: Не вѣрвамъ да сѣ толкова лошо адвокатитъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Вие трябва да разберете, че народътъ чезне. Това искамъ отъ васъ: да се затрогнете отъ това положение.

Министър-председател Н. Мушановъ: Стига тия превземки, бе! „Да се затрогнемъ“. Като че ли ние сме кой знай какви жестоки, та Вие ще ни говорите да проявяваме чувство на справедливостъ спрямо хората. Чункимъ не бѣ до вчера сѣ мене министъръ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Преди година и половина.

Министър-председател Н. Мушановъ: Трогнете се и Вие. Какви сѣ тия приказки: „Не сте се затрогнали“. Като че ние сме хора безъ чувство и умъ. Има работи, които сѣ недопустими да се приказватъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Сѣ фрази не се реагира. И азъ Ви моля да не ми отнемате възможността да се изкажа по тѣзи въпроси.

Министър-председател Н. Мушановъ: Именно, сѣ фрази не се реагира. Имайте мѣрка.

Г. Петровъ (нац. л. П): Но направете нѣщо.

Министър-председател Н. Мушановъ: Ако има какво да критикувашъ, критикувай.

Г. Петровъ (нац. л. П): Правите всичко все сѣ 6 месеца закъснение.

Министър-председател Н. Мушановъ: Добре, че го правимъ и сѣ закъснение.

Г. Петровъ (нац. л. П): Кажете какво направихте съ монопола днесъ?

Министър-председател Н. Мушановъ: Азъ ще Ви кажа какви добри и какви лоши страни има монополътъ. Половината отъ българския народъ е противъ монопола, защото купува сега скѣпо житото.

Г. Петровъ (нац. л. П): Не е вѣрно, по начало той не може да бжде противъ.

Министър-председател Н. Мушановъ: Половината е — и то селянитъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Цѣлиятъ народъ е противъ сега въведенія монополъ, защото съ него се даде възможностъ спекулацията съ хранитѣ да се шири. Така го направихте, че сега на произвеждащото храни население се продава скъпо брашно. А това население не може да продаде, защото този, който ще купува неговитѣ произведения, нѣма пари. Има една органическа връзка въ тая работа, или, както се изразява г. министърътъ на финанситѣ, то е „синджиръ марка“.

Казвамъ, че повишението цената на житото не значи облагодетелствуване само на едно съсловие, това нѣма да бѣде съсловна политика. Ако е така, само земеделцитѣ биха педирали по тоя въпросъ. Това е въпросъ, който се отнася до най-жизненитѣ интереси на народното стопанство.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Вземате само едната страна на въпроса.

Г. Петровъ (нац. л. П): Казахъ и се обяснихъ. Трѣбва малко повече отзивчивостъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: А бе, добре бе!

Г. Петровъ (нац. л. П): Не бива толкова инертностъ по тоя въпросъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Критикувайте въ каквото щете правителството — и право Ви е да го критикувате — но има единъ предѣлъ: да зачитате хората. А какво е туй? Като че тукъ сме хора безъ душа, безъ сърдце, безъ разумъ. Какъ така!

Г. Петровъ (нац. л. П): Така ли мислите? Че нѣмаме почитъ къмъ нашитѣ личности ли?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: „Нѣмате ли — казвате — чувство? Не се ли затрогвате отъ тая работа?“ — Като че ли само Вие можете да се затрогвате!

Г. Петровъ (нац. л. П): Азъ искамъ да бѣде почувствителна Вашата съвѣсть. Премного държавници ставаме, когато сме въ управлението — забравяме онѣзъ, които ни изпращатъ — а когато се върнемъ на нѣнзи банки (Сочи лѣвицата), тогава приказваме за народа!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ остарѣхъ, за да не съмъ отъ тия хора. Знамъ какво е властъ и какво е опозиция.

П. Н. Даскаловъ (нац. л.): (Къмъ Г. Петровъ) Когато бѣше на властъ и ти бѣше забравилъ народа и приятелитѣ си.

Г. Петровъ (нац. л. П): Та моята мисль е тази: че трѣбва да се съживи народното стопанство. По-нататъкъ, както подчертахъ, ние трѣбва да правимъ икономии въ държавното управление. Тия палиативи, които се предприематъ, не даватъ резултати. Трѣбва да пристѣпимъ решително къмъ преустройството на нашата държава, на нашето държавно управление. Ние унищожихме окръжнитѣ съвети, но питамъ ви: какъвъ смисълъ има да съществуватъ окръжнитѣ управления? Функциитѣ на околийскитѣ управления трѣбва да бѣдатъ засилени. Тази идея горе-долу е и на министъръ-председателя, който иска да даде повече функции на околията, отколкото на окръга. Нѣма смисълъ въ една държава като нашата — и другъ пътъ съмъ го казвалъ — съ територия 103,000 квадратни километра, съ население 6 милиона, да има тоя луксъ, тоя излишъкъ отъ държавни учреждения. Въ началото на управлението на Народния блокъ пристѣпихме къмъ съкращения. Искахме да съкратимъ само 5 окръга, но дойдохъ 5 делегации и се свърши историята — возага ни отслабна, не можахме да се наложимъ или не искахме да се наложимъ.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Бегава Вие държате се отказате. — Азъ мога да ви дамъ какаво. Ние сме се отказали.

Г. Петровъ (нац. л. П): Азъ не съмъ се отказалъ, но дори и да съмъ направилъ това, Вие, който бѣхте министъръ на вътрешнитѣ работи, не трѣбваше да се отказвате. трѣбваше да настояте.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Азъ последенъ се отказъхъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Не само 5 окръга трѣбва да съкратимъ. Азъ поддържамъ, че нашата страна има нужда само отъ три областни управления, които могатъ да дирижиратъ, въ границитѣ на тия три области, всички служби. Може да има известни изключения по отношение съдебното ведомство и трудовата повинностъ, но за всички други ведомства това устройство е приемливо при нашитѣ условия. По този начинъ можемъ да съкратимъ всички окръжни управления и, вмѣсто тѣхъ, да оставимъ само три областни управления. Това е съвсемъ достатъчно за една малка страна като нашата. Само тогава може да се осмисли принципътъ на централизация въ държавното управление и само тогава може да има резултати.

Недейте се плаши, като споменавамъ думата централизация. Знамъ, че всички сте много голѣми демократи и все народни правдини искате да пазите. Служейки на тия си разбирания, за които намекамъ, вие само вреда ще нанесете на народа. Нѣма нужда отъ едно държавно управление съ излишества и отъ едно устройство, въ което се провежда принципътъ на децентрализацията, тъй както го провеждатъ въ Франция. Една мѣнишка държава има нужда да се уреди, а това ще стане, като се централизиратъ службитѣ, като има една воля, която да командва и направлява.

Г. г. народни представители! Ние сме свидетели на едно безкръвие, на една анемия въ държавното управление, на една парализия на всички воли. Ние виждаме неджизитъ, ние се съгласяваме съ констатациитѣ, колкото и да бѣдатъ печални. Ние декларираме, че имаме съвѣсть, че не сме жестоки хора, но ние никога не пристѣпваме къмъ разрешаването на проблемитѣ. Чудно ли е тогава, че въ обществото се повдига повикъ срещу тоя редъ на нѣщата? Чудно ли е, че Съюзътъ на запаснитѣ офицери е взелъ резолюция за надпартийно управление? Чудно ли е, че г. Калфовъ препоръчва да се въведе у насъ корпоративната държава и други методи на управление? Теренътъ е приготвенъ. Отъ кого? — Отъ самото управление, отъ самия начинъ на управление въ страната. Азъ зная, че има криза въ държавнитѣ институции. Но азъ не сподѣлямъ възгледа, че тази криза може да се премахне само съ методитѣ, които препоръчватъ поклонитѣ на силата, на диктатурата. Криза въ държавнитѣ институции има, вследствие голѣмия преломъ, станалъ въ живота у насъ. Нѣкога държавата имаше само административно-полицейски функции. Тогава икономическиятъ животъ се развиваше въ благополучие. Нѣкога държавата трѣбваше да гарантира само свободата на личността и възможността ѝ да се прояви на икономическото поле наспоредъ своитѣ дарования. Но голѣмата война откри други нужди на обществения животъ, тя сложи предъ държавното управление други изисквания. Държавата вече не може да стои равнодушна къмъ страданията на маситѣ, не може да остане една изпълнителка само на административно-полицейскитѣ функции, които имаше преди войнитѣ. Други задачи има тя днесъ на преденъ планъ — задачи икономически, задачи за поминѣка. Това е днесъ може би най-важната грижа на държавното управление. И докато ние всички не се проникнемъ отъ това назначение, наложено на държавата отъ живота, нѣма съмнение, че кризата въ държавнитѣ институции ще се прояви въ едно или друго направление. Тя ще избухне днесъ така, утре иначе. На 21 юний 1931 г. народътъ даде грамадно болшинство на Народния блокъ, но на другъ 21 юний може да даде грамадно болшинство на други, които претендиратъ днесъ, че ще спечелятъ довѣрието на избирателитѣ въ тая страна.

Докато нѣма една ясна политика въ това направление, докато не се създаде чрезъ фактитѣ, чрезъ дѣлата на управлението съзнание на срѣдната класа, че нейнитѣ интереси се защищаватъ, тая класа ще се люшка днесъ тукъ, утре — тамъ. И вие, привърженицитѣ на Земледѣлския съюзъ, струва ми се, че най-много сте застрашени въ това отношение, защото имате единъ специаленъ теренъ. Народътъ има голѣмо довѣрие къмъ васъ, има едно увѣрчение къмъ идеитѣ ви, къмъ програмата ви, има надежда, че вие ще защитавате съ енергия осмисляването на тая програма въ управлението. Но пази, Боже, ако дойде нѣкога, поради вашата негодностъ, разочарованието въ вашитѣ послѣдователи! Тогава отъ вашата монархическа организация нѣма да остане нищо. Азъ бихъ съжалявалъ за това.

Министъръ В. Димовъ: Не се безпокойте. Завчерашнитѣ избори показаха, че силата си е пакъ сила.

П. Дековъ (з): Тая организация не се крепи само на личноститѣ.

Н. Найденовъ (д. сг. Ц): Много държите за земледѣлцитѣ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Никога не съмъ мислилъ друго, г. Найденовъ. Безъ да съмъ билъ радикалъ като Васъ, азъ съмъ мислилъ все по тоя начинъ.

Г. г. народни представители! Всички сме съгласни, че има една анархия въ душитѣ у насъ, че има едно вътрешно раздвоение въ нашата страна, че има острастени борби на партийна почва, че има страшни борби за вѣждането на единъ новъ режимъ. Трѣбва да признаете, че става наистина единъ дълбокъ идеенъ процесъ въ нашата страна. Азъ говорихъ съ г. министъръ-председателя веднѣжъ около изборитѣ, преди резултатитѣ да бѣдатъ известни, и той ми каза: „Като свършатъ изборитѣ, ще свършатъ и агитациитѣ“. Не, г. министъръ-председателю! Тѣ нѣма да свършатъ. Тѣ продължаватъ. Може да не продължаватъ въ такъвъ размѣръ, съ такова острастяване, но тамъ долу, въ народа, става единъ идеенъ процесъ, подложени сѣ на преценка досегашнитѣ системи и даванитѣ обещания за нови системи. Възбуждението у народа е голѣмо, възбуждението е налице. Азъ не казвамъ нищо друго, освенъ възбуждение. Но азъ се боя, че това възбуждение утре може да се превърне въ ожесточение, вследствие на окончателното обезвѣряване на народа. Цитамъ ви: мислите ли, имате ли предъ видъ една такава перспектива?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Покажете ни, кои могатъ да го увѣрятъ, та да ги харесамъ!

А. Аврамовъ (з. Ст. В): Дайте ни свободни избори!

Г. Петровъ (нац. л. П): Или мислите, че можете да се позовете на резултатитѣ отъ последнитѣ общински избори и да бѣдете спокойни въ управлението?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Аврамъ Аврамовъ ще го увѣри!

А. Аврамовъ (з. Ст. В): (Къмъ министъръ-председателя) Едни свободни избори, безъ полиция и акцизни, ще покажатъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Е, ще прокопса тоя народъ, като те види ти да го управлявашъ! Тежко и горко на тоя народъ!

А. Аврамовъ (з. Ст. В): И презъ балканската война, и презъ европейската война народътъ ви казваше да се вразумите, защото иначе ще напустне фронта, но вие не се вразумихте.

С. Кирчевъ (з. Ст. В): Казва нѣщо

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ето го още единъ! Ще втаса народътъ!

С. Кирчевъ (з. Ст. В): А като пасуваме, само тъй ще втаса! Тѣй се управлява България! Българскиятъ народъ видѣ въ лицето на Земледѣлския съюзъ едно управление.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Боже, пази България.

А. Аврамовъ (з. Ст. В): България е изгубена въ вашитѣ рѣци!

Ж. Маджаровъ (з): Тѣ (Сочи А. Аврамовъ и С. Кирчевъ) не сѣ ли български граждани? Да не сѣ отъ не знамъ, кѣде?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Не казвамъ това, но може ли Аврамъ Аврамовъ да има тази амбиция да управлява България?

А. Аврамовъ (з. Ст. В): Аврамъ Аврамовъ достатъчно познава своята отговорностъ спрямо държавата. Не мо-

жешъ да сквернишъ името на Аврамъ Аврамовъ, защото той си изпълни дълга тѣй, както го разбира.

Г. Петровъ (нац. л. П): Моля ви се, г-да, недейте спори, оставете ме да свърша.

А. Аврамовъ (з. Ст. В): Аврамъ Аврамовъ напустна селото, би се на фронта и е инвалидъ, а ти кѣде си билъ, г. министъръ-председателю?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Кѣде съмъ билъ! А бе, г. Аврамовъ, 30 години все за България работя.

Г. Петровъ (нац. л. П): Та, казвамъ, нима можете да вѣрвате на последнитѣ общински избори и да теглите вѣрни изводи отъ полученитѣ въ тия избори резултати? Азъ не вѣрвамъ, че г. Гиргиновъ е фалшифициралъ резултатитѣ отъ тия избори.

С. Кирчевъ (з. Ст. В): Когато се избирахме за депутати съ Васъ, г. Мушановъ, тогава бѣхме годни да вземемъ участие въ управлението въ името на една платформа, която Вие не бѣхте годни да приложите!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ я приложихъ по-много, отколкото Вие сте я разбрали. Щомъ казвате, че не сме я приложили, това показва, че не сте я разбрали.

С. Кирчевъ (з. Ст. В): Нищо не е приложено — абсолютно нищо!

С. Ризовъ (з. Ст. В): Ние разбрахме, че нищо не сте приложили отъ тая платоформа!

А. Аврамовъ (з. Ст. В): Ние я разбираме, но вие си нѣмате хаберь!

Г. Петровъ (нац. л. П): Азъ казвамъ, че за това обезвѣряване на народа не може да се сѣди отъ резултатитѣ, получени въ последнитѣ общински избори. Приемамъ, че резултатитѣ отъ тѣзи избори не сѣ фалшифицирани отъ г. Гиргиновъ, че така му е донесено, но тѣ не изразяватъ истината. Но дори и да изразяватъ тѣ самата действителностъ, 56%, г. министъръ-председателю, е много малко.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Най-много, отколкото е получавало досега всѣко правителство.

Г. Петровъ (нац. л. П): Покойниятъ Ляпчевъ получи 75% въ общинскитѣ избори, . . .

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Никога, 46%.

Г. Петровъ (нац. л. П): . . . а следъ това получи единъ безподобенъ ритникъ на 21 юний.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: То е другъ въпросъ. 56% е много по-голѣмъ процентъ за България.

К. Коракъ (д): По-малко, но по-здравио.

Г. Петровъ (нац. л. П): Та, казвамъ, това не е признакъ, върху който могатъ да се градятъ предположения за бѣдешето и за насокитѣ на общата наша политика. За менъ е ясно, че трѣбва да се даятъ нови насоки на нашия общественъ животъ, че не можемъ повече да вѣрвимъ, както сме вѣрвали досега, съ това ориенталско безгрижие, изъ единъ пътъ, изоставенъ отъ всички разумни хора, че трѣбва да имаме воля да премахнемъ това състояние на нѣщата, че трѣбва да напругнемъ всичкитѣ си сили, за да можемъ да постигнемъ резултати. Г-да! Не сѣ правете илюзии. Не напругамъ ли възможностъ — и азъ заедно съ васъ — по други пътища, може би, да възвѣрнемъ дълото на нашата страна въ онова направление, което самъ народътъ посочи на 21 юний, ще дойдатъ други, не съ тенденциитѣ на 21 юний, а съ тъкмо обратнитѣ тенденции, за да се наложатъ, за да разчистятъ това състояние

на нѣщата, което е отворило не само тѣхъ, но и насъ, и цѣлия народъ. Вие искате такава една съдба?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ние сме все тамъ.

П. Н. Даскаловъ (нац. л.): (Къмъ Г. Петровъ) Вие, като министъръ, три месеци избѣгвате въ планината и не се интересувате за министерството си, а сега плачете за управлението!

Г. Петровъ (нац. л. П): Ако искате нашето политическо развитие да върви въ нови пѣтища, да се въодушевява отъ идеитъ, които събраха подъ знамето на Народния блокъ едно грамадно мнозинство (Пререкания между П. Н. Даскаловъ и В. Коевски), вие ще изоставите досегашния пѣтъ и ще тръгнете по пѣтя на творчеството за благополучието на страната и за изграждане на нейното бъдеще.

П. Н. Даскаловъ (нац. л.): Азъ се борихъ противъ него (Сочи Г. Петровъ), като министъръ, защото видѣхъ колко е негоденъ!

В. Коевски (нац. л. П): Ти не си виновенъ; виновна е артериосклерозата ти!

А. Кантарджиевъ (д): Ние искаме да констатираме само новата ориентация на Георги Петровъ.

В. Коевски (нац. л. П): Не сте подготвени за гова, не я разбирате. Трѣбва подготовка.

П. Н. Даскаловъ (нац. л.): Новото Георги Петровъ го намѣри у Лазаръ Петровъ!

В. Коевски (нац. л. П): Георги Петровъ сега не е съ Лазаръ Петровъ. Той е при васъ сега. Ти си работилъ рамо до рамо съ него.

П. Н. Даскаловъ (нац. л.): Поквара въ правитѣ, поквара въ управлението — това било новото!

В. Коевски (нац. л. П): Защо си съ него? Той е при васъ сега? Той е секретаръ на Софийската организация. Той е помощникъ-кметъ въ общината и ти сподѣляшъ всичко съ него — съ тоя мошенникъ!

П. Н. Даскаловъ (нац. л.): Георги Петровъ го избра.

В. Коевски (нац. л. П): Не е важно това. Ние сега не вървимъ съ него, ние го изгонихме.

А. Циганчевъ (з): А бе вие обединение ли правите, или какво? (Оживление)

Председателъ: (Звъни)

В. Коевски (нац. л. П): Не е въпросъ за обединение. Трѣбва да се знае истината, а не да се тартюфствува.

П. Н. Даскаловъ (нац. л.): Азъ съмъ тамъ, където е чистото, здравето.

Председателъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да.

Има думата народниятъ представителъ г. Стефанъ Бояджиевъ.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Бюджетътъ на държавата за 1934/1935 г. по своята конструкция не се различава отъ миналото-линияния бюджетъ, а по отношение на своя размеръ е съ около 40 милиона лева по-малкъ. Не можемъ да не признаемъ, че тежкитъ стопански условия, при които живѣе нашиятъ народъ, вследствие на катастрофалната обезценка на продукта на българското земеделско стопанство, сж наложили на финансовия министъръ да направи всички ония ограничения, всички ония намаления въ бюджета,

за да го сведе до цифра, която да отговаря на податнитѣ сили на българския данъкоплатецъ, съ цель бюджетътъ да бѣде по-реаленъ и да се балансира. Не можемъ, обаче, да не забележимъ, че единствената цель на правителството и на финансовия министъръ не трѣбва да бѣде само да съкращава бюджета до крайностъ, а да се стреми да взема всички мѣрки да подпомага и да подкрепя българския данъкоплатецъ, българския стопански деятелъ, за да може той да изживява по-безболезнено кризата, да има срѣдства за посрѣщане на своитѣ нужди и да отдѣля нѣщо за държавната хазна, за да може и държавата да се справя съ най-елементарнитѣ свои културни, стопански и благоустройствени нужди. Иначе, ако вървимъ само по пѣтя на съкращенията и оставаме нѣми зрители на ония страдания, на ония мъки, които днесъ изпитва българскиятъ стопански деятелъ, вие ще изпадне въ положението, цѣлата държавна машина да замре, българскиятъ народъ да обediaе и да го хвърлимъ въ една страшна анархия.

Бюджетътъ на държавата — това е отражение на стопанската мощъ на единъ народъ. Бюджетъ по-силенъ — значи данъкоплатецътъ по-здравъ, значи стопанско благосъстояние; бюджетъ мършавъ, нищоженъ — значи народъ въ бедствие, въ страдание. И ако направимъ едно малко сравнение съ бюджетитѣ на съседнитѣ намъ страни, които по своята стопанска конюнктура не се различаватъ много отъ насъ, ще видимъ, че тѣхната стопанска мощъ е по-голяма. Една Югославия, съ население два пѣти повече отъ насъ, има тая година бюджетъ 11 милиарда динари, което прави 22 милиарда лева. Една Румъния, съ население три пѣти повече отъ насъ, има днесъ единъ бюджетъ 36 милиарда леи, което прави 29 милиарда лева. Една Унгария, съ население 50% повече отъ насъ, има днесъ бюджетъ 580 милиона пенгъо, което се равнява на 14 милиарда лева. Значи, тѣзи държави, въпрѣки че сж поставени при сѣщитѣ неизгодни стопански условия, въпрѣки че стопанската имъ конюнктура е сѣщата, както нашата, намиратъ срѣдства и възможности да се борятъ съ кризата, да не изпадатъ тѣхнитѣ народи до опова просияшко състояние, до което е изпадналъ българскиятъ народъ.

А. Капитановъ (з): Значи, искате увеличение на данъцитѣ?

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Вѣрно е, че нашиятъ националенъ доходъ, отъ 40 милиарда лева презъ 1926 г., е спадналь на 16—17 милиарда лева презъ настоящата година; вѣрно е, че нашиятъ износъ, отъ 6.800.000.000 л въ 1926 г., е спадналь днесъ на 2.600.000.000 л; вѣрно е, че държавата и финансовиятъ министъръ сж поставени въ едно тежко положение вследствие дефицититѣ отъ минали бюджетни упражнения, които дефицити сж фактъ и които, възъ основа сведенията, които дава Народната банка, за 1930/1931 г. възлизатъ на 1.292.000.000 л., за 1931/1932 г. — на 909.000.000 л., за 1932/1933 г. — на 750.000.000 л. Но вѣрно е сѣщо, че голѣма частъ отъ тѣзи дефицити финансовиятъ министъръ покри съ онѣзи печалби, които реализира отъ насичането на монети, съ срѣдствата на фондоветѣ, съкровищни бонове и съ онѣзи икономии, които направи въ разходнитѣ бюджети на държавата за тия три години. Но не е толкова страшно, г. г. народни представители, че единъ бюджетъ свършва съ дефицитъ. Защото една Франция, най-богатата страна въ Европа, редъ години свършва своя бюджетъ съ дефицитъ, но това не влюпи нейното финансово и стопанско положение, защото нейниятъ търговски балансъ бѣше активенъ. Ами ние, България, до войната не живѣхме ли вѣчно съ дефицити? Тия дефицити не ги ли покривахме съ заеми, които периодически се сключваха отъ тогавашнитѣ правителства? Обаче стопански не изпаднахме до туй страшно положение, въ което сме изпаднали сега. Така че дефицититѣ отъ минали бюджетни упражнения не сж единъ сериозенъ аргументъ, за да оправдае финансовиятъ министъръ своята немошна, своята безплодна финансова политика.

Освенъ това, г. г. народни представители, не може единъ финансовъ министъръ отъ онова мѣсто, което заема, да говори съ такъвъ страшенъ песимизмъ. Това се отразява психологически върху нашия народъ, върху налитѣ стопански съсловия, въ смисълъ, че ги обхваща едно отчаяние и парализира всички тѣхни нови стопански инициативи. Нима Германия живѣе при по-изгодни стопански условия? Въ Германия, една индустриална страна, която имаше близо 7 милиона души безработни, министърътъ на финанситѣ не е такъвъ песимистъ. Тамъ гово-

рятъ съ голѣмъ оптимизъмъ. И всѣки единъ отъ васъ, който отиде въ Германия, ще забележи по лицето на всѣки германски гражданинъ, че той има въра въ утрешния денъ за германската държава, за германския народъ. И, безспорно, този оптимизъмъ на управниците въ Германия дава своитѣ резултати за единъ стопански подеъмъ на германския народъ, на германското стопанство.

С. Ризовъ (з. Ст. В): Комунистичъ говорѣха все за Русия, а този говори за Германия. Разбрахме се!

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): И тамъ ще дойда.

Не можемъ така сѣщо да откажемъ известни облекчения, които правителството получи по отношение на нашитѣ плащания къмъ чужбина. Ние ще му дадемъ пълната наша подкрепа въ туй направление, да бѣде понастойчиво, да иска още повече облекчения и намаляния, защото българскиятъ гражданинъ е достигналъ едно страшно мизерно състояние. И нашитѣ кредитори иматъ всичкия интересъ да ни дадатъ възможностъ да закрепнемъ стопански, защото тогава, когато закрепнемъ, полесно ще се издължимъ. Ако днесъ ни екзекутиратъ, ако днесъ ни удушатъ, безспорно, ние ставаме вече единъ безнадежденъ длъжникъ. Та въ туй отношение ние ще дадемъ пълната си подкрепа на правителството въ борбата му за намаляние на нашитѣ дългове, за тѣхното отсрочване и за намаляние на лихвения процентъ по заемитѣ.

Прѣжитѣ данѣци въ България презъ последнитѣ нѣколко години сѣ движили така: отъ 526 милиона лева въ 1930/1931 г., сѣ спаднали на 460 милиона лева въ 1931/1932 г.; 368 милиона лева въ 1932/1933 г., а днесъ сѣ около 377 милиона лева.

Косвенитѣ данѣци и акцизитѣ сѣ движили така: 1.154.000.000 л. въ 1931/1932 г.; 1.156.000.000 л. въ 1932/1933 г. и около 1 милиардъ лева въ 1933/1934 г. Вноснитѣ мита, отъ 1.076.000.000 л. въ 1925 г., сѣ спаднали на 471.000.000 л. въ 1933 г. Износнитѣ мита, отъ 354 милиона лева въ 1922 г., сѣ спаднали на 3.155.000 л. въ 1933 г.

Финансовиятъ министъръ въ своя бюджетопроектъ предвижда да постѣпятъ отъ прѣки данѣци за 1934/1935 г. 504 милиона лева, когато фактически за миналото бюджетно упражненіе сѣ постѣпили само 377 милиона лева. Отъ митнитѣ предвижда да постѣпятъ 850 милиона лева, когато за миналото бюджетно упражненіе сѣ постѣпили 675 милиона лева. Отъ акцизитѣ предвижда да постѣпятъ 1.429.000.000 л., когато за миналото бюджетно упражненіе сѣ постѣпили само 1 милиардъ лева. Азъ бихъ помолилъ г. министъра на финанситѣ да коригира малко тия цифри, да ги намали, защото съмъ напълно увѣренъ, че въ този размѣръ, въ който ги предвижда, нѣма да постѣпятъ въ държавната хазна.

Главнитѣ приходни пера на държавния бюджетъ сѣ, безспорно, данѣцитѣ, косвени и прѣки.

Косвенитѣ данѣци, въпрѣки че сѣ най-несправедливитѣ, въ всѣки случай и у насъ, и въ цѣлия свѣтъ изобщо заематъ 3/4 отъ приходнитѣ пера на бюджетитѣ. Обаче трѣбва да се държи смѣтка, г. г. народни представители, щото по отношение на продуктитѣ, които сѣ отъ голѣма потребностъ за широкитѣ маси, да не се отива до крайностъ въ облагането. Газѣта, солѣта, захарѣта — това сѣ продукти, по отношение на които ще трѣбва да се направи известно облекчение въ косвения облогъ, за да може обединялитъ нашъ консоматоръ да се справи съ тия нужди.

Прѣжитѣ данѣци, безспорно, иматъ въ основата си голѣма стопанска справедливостъ и тамъ трѣбва да отиваме да увеличаваме облога, като най-справедливъ. И ще ви кажа, че въ една Германия данѣктъ върху рентитѣ, насмитѣ отъ здания, е стигналъ до 62%, когато, безспорно, капиталътъ, вложенъ въ производството, е по-слабо обложенъ. Поради социални причини, този капиталъ е по-слабо обложенъ, понеже той създава условия за намаляние на безработицата, създава условия за едно стопанско напредване, съ целъ, безспорно, да се ангажиратъ и сурови материали въ известни стопански предприятия. Нашиятъ бюджетъ въ последнитѣ нѣколко години имаше голѣми данѣчни недобори, които се дължеха на обедняването на нашето население. До голѣма степенъ, обаче, тия недобори се дължеха и на една демотогия, която се вършеше отъ известни наши политически партии, които подканваха населението да не си плаща данѣцитѣ. Ние одобряваме напълно законопроекта на финансовия министъръ, съ който той опрости и намали частъ отъ тѣзи данѣци. Ние бихме, обаче, апелирали къмъ него за въ бѣдеще да бѣде крайно внимателенъ въ това отношение и да не занимава постоянно Парламента съ опрощаване на тѣзи данѣци, за-

щото окончателно ще развратимъ българския данѣкоплатецъ — и онѣзи срѣди, които иматъ възможностъ, и тѣхъ ще привикнемъ да чакатъ опрощение и намаляние.

По отношение на финансовата администрация. Тамъ има, за съжаление, една страшна поквара. Ние приехме единъ законъ за стабилизирати на финансовитѣ служители, но ще трѣбва да се върши по-ефикасенъ контролъ отъ страна на финансовия министъръ, защото не сѣ достатъчни само цензътъ и стабилизиратътъ. Необходими сѣ, при тая страшна поквара, по-честъ контролъ, санкции на отговорностъ много по-голѣми, отколкото тия, които сѣ предвидени въ сега действащия наказателенъ законъ. Само съ такива единъ строги мѣрки ще можемъ да разчитаме да постѣпятъ въ държавната хазна повече срѣдства отъ прѣкия облогъ. Иначе голѣма частъ ще се укрива.

Прѣжитѣ данѣци въ България, при едно градско население отъ 1.200.000 души и при едно селско население отъ 4.800.000 души, се раздѣлятъ така: 374.000.000 л. на градското население и 301.000.000 л. на селското. На глава въ градоветѣ се падатъ прѣки данѣци 312 л., въ селата — 63 л. Но фактическитѣ постѣпления сѣ по-малки: въ градоветѣ постѣпватъ прѣки данѣци отъ глава само 227 л., а въ селата — само 25 л.

Митническитѣ постѣпления общо всички въ 1932 г. сѣ били 1.039.000.000, въ 1933 — само 965.000.000 л. Тукъ му е мѣстото да направимъ още една забележка на финансовия министъръ, че миналата година, когато критикувахме неговия законъ за засилване приходитѣ на държавното съкровище, за увеличжение данѣчното бреме, ние казахме, че не сѣ достатъчни само предвижданията на все нови и нови данѣчни тежести, но най-напредъ създай условия и възможности на стопанскитѣ деятели да крепнатъ, за да можемъ да получимъ нѣщо. Само безогледно, безразборно да стоварвашъ данѣци, нѣма да получишъ резултати реални. И това действително е фактъ. Той очакваше миналата година, при положение, че въ България се внасятъ за 2 милиарда лева сурови материали за нашата индустрия, да получи само отъ адвалорни мита 20% — това значи 400.000.000 л., но фактически, при онѣзи ограничения, които станаха въ вноса на тѣзи сурови материали, не се внесоха за 2 милиарда такива, а се внесоха само за 400.000.000 л. и получи мито само 80.000.000 л. Така сѣщо и вносьтъ на маса други стоки намалѣ, и данѣжитѣ постѣпления станаха съвършено ограничени. Така е за маса други предприятия стопански и индустриални, които бѣха обложени съ патентовъ данѣкъ, които бѣха обложени съ данѣкъ върху тѣхнитѣ фабрики: вследствие ограничения на вноса на сурови материали, маса отъ тѣзи индустриални предприятия спрѣха производството си, нѣкоя го ограничиха и постѣпленията на държавната хазна намалѣха. Затова ние още единъ пътъ ви сочимъ политиката на стопанско закрепване, на стопанско подпомагане и тогава облагай, защото има какво да вземашъ.

Нашиятъ срѣденъ вносъ отъ 1911 до 1914 г. се е движилъ срѣдно около 183.000.000 л. златни, което при коефициентъ 27 пѣти дава 4.950.000.000 л. А нашиятъ износъ е билъ за сѣмъция периодъ време за 139.000.000 л. златни, равни на 3.770.000.000 л. Отъ 1921 до 1931 г. нашиятъ вносъ се е движилъ срѣдно къмъ 5.700.000.000 л., когато въ 1933 г. вече спада на 2.600.000.000 л. По количество нашиятъ износъ е билъ отъ 1911 до 1914 г. срѣдно около 611.000.000 кгр., а отъ 1921 до 1931 г. сме стигнали до 780.000.000 кгр. и напоследѣкъ вече спада туй количество.

Нашиятъ търговски балансъ за 1932 г. бѣше пасивенъ съ 88.000.000 л., за 1933 г. е вече активенъ съ 644.000.000 л., обаче това е салдо, което предвратително на зелено е изядено. България презъ 1933 г. има вносъ за 2.200.000.000 л. а износъ за 2.800.000.000 л.

Тукъ азъ дължа да обърна пакъ вниманието на правителството, че по отношение на тѣзи държави, съ които нашиятъ търговски балансъ е пасивенъ, ще трѣбва да направимъ всичко възможно той да стане активенъ. Напр., нашиятъ търговски балансъ съ Италия е вѣчно пасивенъ и за 1933 г. е пакъ пасивенъ, когато имаме всички конюнктурни възможности да бѣде той активенъ; съ Швейцария сѣщо е пасивенъ, съ Чехославия сѣщо е пасивенъ, съ Англия сѣщо е пасивенъ съ 112.000.000 л., съ Съединенитѣ Щати сѣщо е пасивенъ. А съ всички тия държави ние имаме възможностъ на компенсационни начала да засилимъ нашия износъ, защото имаме артикули, които можемъ да внасяме, които се търсятъ, на тия тържища. Тая възможностъ може да я получимъ, стига да се прояви по-голѣмъ интересъ отъ властѣта, отъ тѣзи, отъ които зависи.

Но, г. г. народни представители, когато говоримъ за повдигането на нашето стопанство, да го направимъ по-жизнеспособно, да го укрепимъ, да намѣримъ пазари за

неговото производство, на първо място ние ще трябва да направим една трансформация в нашето национално стопанство — един много важен въпрос. По него говориха всички, но той заслужава повече време и внимание да отделим. По него и финансовият министър каза, че, ако трябва, и закони ще прокараме и ще задължим кой какво да произвежда и кой какво да работи. И тази мисъл аз я поддържам и подкрепям. Защото ако вървим по този път на стопанисване с онези култури, с онези продукти, които работихме от преди 30 години, ние в скоро време ще опростем окончателно. Ще трябва да направим това, което правят и другите земеделски страни около нас — Ромъния, Югославия и Унгария. Аз подробно ще се спра върху този въпрос и с статистики ще ви убедя, че действително там трансформацията е почнала много по-отрано и е взела колосални размери, и всичко това е дало чудесни резултати за тяхния търговски баланс, за тяхното стопанско и финансово положение.

Има ли смисъл да продължаваме да произвеждаме зърненото производство, когато всички ония пазари в Централна и Западна Европа, които внасяха грамадни количества, произвеждат достатъчно за себе си и даже предлагат за износ? При онези конкуренции, която имаме в това производство от задокеанските страни, абсурдно е да се мисли, че ние можем да експортираме и да възнаградяваме труда на нашия земеделец-производител на зърно. Каквито и жертви да прави правителството, каквито и усилия да влага в тази работа, всичко е напразно, всичко е загубено. Време е в това отношение да направим необходимото. Достатъчно е да произвеждаме жито, за да се изхраним и да имаме един запас. Всичките останали зърнени производства ще трябва да ги трансформираме в други продукти, за които имаме пазари в чужбина — ще се спра по-после съ факти и данни за това — продукти, които по своята продажна стойност могат да възнаградят поне труда при тия тежки стопански условия, в които живеем, на земеделеца-производител.

Ние ще трансформираме зърненото производство на първо място в добитък, в птици, в свини, в яйца, в млечни продукти, значи обекти на нашето скотовъдно стопанство. В това отношение и Ромъния, и Югославия, и Унгария правят голъми завоевания. В Ромъния правителството официално е разделило цялата страна на 8 скотовъдни синдиката, в които членува всеки един земеделец-скотовъдец задължително съ закон. В тях членува и всеки един експортър на тези продукти. В тях членува и министърът на земеделието, който е председател на управителния съвет на тези синдиката. Тази организация има бюра и агенции в цялата държава, в всички важни консомативни центрове на тези продукти; тя има специални параходи и директни влакове до всички важни консомативни центрове в света и достига ценни резултати в това отношение. Когато ние изнасяме само 8 вагона птици в Берлин днес, Ромъния изнася 30.000 вагона там; когато ние изнасяме само 15.000 свини в цял свят, Ромъния изнася 1.800.000; когато ние изнасяме 4.859 глави едър рогат добитък, Ромъния изнася 128.000 глави едър рогат добитък. Ще видите в последствие, че тая трансформация в Ромъния е станала, експортът на зърното намалява, а експортът на добитък, на свини, на кокошките, на яйцата, на маслото, на всички тия продукти колосално се увеличава. Това по-после ще ви докажа съ цитати.

След това ние ще трябва да засилим и поощрим нашите култури на овощарството, на зеленчукарството, на гроздето. Ние имаме климатически и почвени условия благоприятни, каквито няма другаде в Централна Европа, ще кажа аз. Ние можем да използваме това наше положение. Правим нещичко в това направление, но направеното е свършено слабо, дребно, недостатъчно, в сравнение с туй, което правят другите държави.

Ние ще трябва да засилим и запазим пласмента на нашите тютюни, защото за дълги години те ще бъдат първото перо в нашия експорт. Ние, обаче, трябва да запазим културата само на доброкачествените тютюни, защото доброкачествените тютюни произвеждат навсякъде в Европа и техните цени са много по-ниски, отколкото цените на българските тютюни.

Ние ще трябва да засилим културата на маса продукти, които до днес не са играли важна, голяма роля в нашия експорт, но които започнаха да играят такава и за които се очертават пазарища в чужбина. Ние трябва да засилим културата на орехите, културата на бадемите, културата на медицинските тревы, културата на маслодайните семена, защото това са продукти, за

които пазари има. Даже чужденци капиталисти идват вече в България, предлагат своите средства, предлагат своите услуги и искат да ангажират българското производство на тия култури. Ние трябва да ги посрещнем на драго сърдце, защото с това ще подкрепим, ще подпомогнем нашия земеделец-стопанин.

Ние ще трябва, също така, да се стремим да запазим експорта на нашите яйца. Ако днес Германия ни прави известни ограничения, то се дължи на това, г-да, че днес холандецът, белгиецът, полякът на 48-ия час от сънянето на яйцето го предлага на консоматора в Берлин, а ние едва на 26-ия, на 28-ия ден отиваме с нашия продукт на германския пазар. Ще трябва, значи, да направим всичко възможно за организирането на специални директни влакове, за организирането на специални директни параходни рейси — параходите да не се спират по всички пристанища — за да можем най-късно на шестия или на осмия ден да вземем участие в тия пазари.

Ние ще трябва, безспорно, да отделим внимание и по отношение подобрението расата на нашата кокошка, за да не се таксува нашето яйце от втора, трета и четвърта категория. В тая област нашите агрономи, нашите скотовъди правят опити и постигат резултати. В известни райони на България имаме вече получени първа категория яйца. Но този план с тази упоритост в дейността ще трябва да се прокара в цялата наша страна.

Нашето вино е също така един продукт, с който можем да вземем участие на чуждите пазари. Но ще трябва Земеделската банка, кредитните кооперации, популярните банки, държавата, така както са организирани лозарите в Унгария, Франция, да организират и нашите лозари в голъми кооперативни изби. Винарската индустрия е една от най-скупите. Тя трябва да бъде снабдена с модерни технически съоръжения, с свои химически лаборатории, с майстори, за да може да се произведе онзи тип вино, който по вкус отговаря на нуждите на западните пазари. Виното трябва да се пуска за консомация на пазара на 18-ия, на 20-ия месец, а не на третия или на четвъртия месец от реколтата. После пак съ цитати ще ви кажа, че в туй отношение и Франция, и Унгария, и Ромъния вземат активно участие в пласмента на тоя продукт, а ние нямаме абсолютно никакви резултати.

Г. Чернооков (д. с. Ц) Ние си го пием самички.

С. Бояджиев (д. с. Ц): Трябва, безспорно, да засилим, както казах, културата на влакнодайните растения с цел да ограничим вноса на суровите материали — на конопа, на лена, на памука — и по този начин да направим нашия търговски баланс по-активен.

Ще трябва също така да направим една реорганизация, едно подобрене техническо в нашето производство на млечни продукти, за да участвуваме в много пазари, за които имаме възможност и за които също ще ви говоря по-после съ цитати.

Ще трябва да запазим също и културата на захарното цвекло, при положението, обаче, че министърът на финансите ще намали малко акциза на захарта, за да стане тя по-консомативноспособна, та държавата да получи повече акциз и тая площ от 200.000 декара за засъване съ цвекло да може да се запази за дълго време за нашия земеделец. Обаче ако продължава да се взема същият този акциз, ние ще направим захарта луксозен артикул и консомацията й ще намалее. В настоящия момент захарните фабрики имат около 18 милиона кгр захар на шок, в запас, и утре може да кажат, че не ще съят цвекло, понеже няма къде да пласират захарта.

Ще трябва, така също, да положим усилия и по отношение износа на нашия дървен материал, защото има пазари и за него. Времето ми е ограничено, за да се впускам по-подробно по тоя въпрос, по който мога да ви приказвам цял час.

Ние трябва да положим всички усилия, за да направим тая трансформация, ако искаме по-скоро, по-безбедно да излезем от днешното тежко, трудно стопанско положение.

Искам да се спра и на въпроса за иригацията, която не трябва да изоставяме. В Южна България вирят всички южни култури. Това е една привилегия, едно преимущество на природата. Тия култури ние ще трябва да ги осигурим с изкуствено напояване, така, както Италия е канализирала цялата своя територия, така както Хо-

ландия е канализирала цялата своя територия. Ще трябва в това отношение да направим нещо. Безспорно, трябва средства, ще каже финансовият министър. Но едно правителство, едно управление не може да се извинева. То ще трябва да направи всичко възможно, за да може разрешението и на този въпрос постепенно-последователно да се тури въ действие.

Действително, г. г. народни представители, ние вършим много нещо по отношение трансформацията, благодарение интелекта на българския стопанин, който вижда, схваща и сам нагажда своята стопанска дейност. Резултатите са налице. Докато в 1928 г. ние имаме произведен памук само 697 тона, днес имаме 3.894 тона; докато в същата година имаме произведен лен 61 тона, днес имаме 86 тона; докато тогава имаме произведен коноп 1.203 тона, днес имаме 2.294 тона. Безспорно, тия цифри не са задоволителни. Ще трябва да продължаваме да вървим в този път, за да можем напълно да спрем вноса и на сурови, и на фабрични материали от тия култури, за които в нашата страна има всички условия да се развият много сполучливо.

Нашето тютюнджийство. В 1932 г. Гърция имаше тютюнджийско производство 27 милиона килограма, а в 1933 г. го удвои — 49 милиона килограма, значи, 22 милиона килограма повече; Турция от 18 милиона килограма в 1932 г. в 1933 г. също удвои своето производство — 40 милиона килограма. Нашето производство на тютюн от 17 милиона килограма се увеличи само на 22 милиона килограма, значи, с 35%. Какво говори това? Че Турция и Гърция по-лесно намират пазари на своята тютюнджийска култура и удвояват производството си. А ние, затруднени с нашите пазари, спираме, ограничаваме това производство. Ние не трябва да допускаме това, защото аз ви казвам, че тютюнят още за дълго време ще остане първият артикул в нашия експорт.

Нашето овощарство. В 1931 г. сме изнесли само 1.298 вагона овощия за 65 милиона лева, в 1932 г. — 1.566 вагона за 79 милиона лева, а в 1933 г. — 2.282 вагона за 163 милиона лева. Но и това са съвършено дребни, незначителни цифри в оглед на ония възможности, които имаме и за които аз ще ви говоря по-после, при които можем да вземем по-голямо участие в пазарите с тия наши продукти. Тая година сме изнесли орехи за 23.124.000 л., сурови сливи за 1.279.470 л., ябълки за 2.559.704 л., масло за 879.320 л., сирене за 1.498.940 л., кашкавал за 38.620.533 л., яйца за 456.524.000 л., птици за 54.655.787 л., добитък за 21.805.000 л., тютюн за 1.174.511.061 л. Това е последствие на една политика, както ви казах, на едно трансформиране на нашето национално стопанство. По тия пътища ще трябва да вървим все повече и повече.

Какви възможности имаме ние, за да вземем участие на чуждите пазари с тия наша трансформация на новите продукти?

Грозде. До миналата година ние заемахме десетото място от пазарите в чужбина — днес заемаме седмо място. Пред нас са: Италия, Франция, Испания, Унгария, Гърция. Но ние можем да стигнем второто място, най-малко третото място, защото вносът в Германия на грозде е за 21.000.000 рентни марки, равни на 680.000.000 л. български, от които България внася за 56.000.000 л. Ние имаме всичката възможност да увеличим нашия внос в Германия, защото нашето грозде и по вкус, и по качество бие всички останали грозда. Ето един пазар, вноса на грозде в който трябва да увеличим. От вноса на грозде в Виена — най-близък консомативен център за нашето производство — ние заемаме само 7%, а миналата година сме имали 14%. Унгария заема от този внос 48%, Италия — 25%, Гърция — 14%. Ние можем да стигнем да измествим Унгария и да вземем нейните 48%, защото нашето грозде има своите преимущества. При това ние разполагаме с дунавския път; по който можем да организираме транспорта на този артикул. Но по този въпрос ще говоря по-късно.

Овощарство. Нашите климатически условия благоприятстват най-добре за културата на овощията. Югославия няма преимущество по отношение на климата. При това тя има производство на овощия 7 милиона квинтала, докато ние имаме само 763.000 квинтала, значи, 1/10 от югославянското производство. Германия внася годишно 488.067.000 кг. овощия, а ние внасяме в Германия само 2 хиляди тона овощия. Това е абсолютно недостатъчно при ония възможности, които имаме, да вземем участие в големия германски пазар.

Зеленчук. Ще ви цитирам само Италия. Тя изнася годишно за 2.600.000.000 л. пресен и консервиран зеленчук в Съединените щати, Великобритания, Аржентина, Германия, Австрия, Чехославия — навсякъде в Европа. Ние изнасяме само за 3.000.000 л.

Яйца. Германия внася яйца за 82.000.000 рентни марки, равни на 2.700.000.000 л. български. Ние внасяме яйца в Германия само за 300.000.000 л. и заемаме шесто място като вносители — съвършено недостатъчно.

Дания, една малка страна с 3 1/2 милиона души население, в 1931 г. има един експорт от 45 милиарда лева български, предимно в бекон, масло, мляко и разни други продукти от скотовъден произход. Ние, по-голяма страна от Дания, имаме експорт за никакъв си 22 1/2 милиарда лева — съвършено недостатъчни.

Г. г. народни представители! Пазари има за това производство, тъй трансформирано, но трябва да се дирят. Там е разрешението на този въпрос. А почитаемо правителство, за нещастие, три години каточели проспа, не се интересуваше и не прояви никакъв интерес да дири тия пазари.

Италия има всичкото разположение да вземе от нашето производство. За щастие, министър Гичев отиде миналата година там — друг министър не отиде — по това е недостатъчно. Ще видим, че министрите на съседните държави и техните стопански деятели са в постоянна връзка, в постоянен контакт с правителствата на Германия, Италия, Австрия, Чехия и осигуряват по този начин все нови и нови контингенти и благоприятствувани митнически тарифи. Ние абсолютно нищо в това отношение не правим. Със Италия, казах, нашият търговски баланс е винаги пасивен. И тази година пак е пасивен: внасяме от Италия за 541.000.000 л., а изнасяме само за 424.000.000 л.

И с Германия — един голем пазар — доскоро имаме пасивен търговски баланс. За щастие, тая година той е малко активен, с около 200.000.000 л. Но, г-да, важните пазари за нашето производство, за ромънското, югославянското и унгарското са предимно пазарите в Германия, Италия, Австрия и Чехославия. Това са първите страни, в пазарите на които се пласират 65% от експорта на казаните производства. Правим ли ние нещо да спечелим тези пазари? За нещастие, не. В Германия ние внасяме 28% от нашия експорт. Първо място процентно държи германският пазар на нашето стопанство, когато Германия по отношение на нас участва в нашия пазар с 0.5%. Значи, ние не представляваме абсолютно никакъв интерес за германската индустрия като страна, като пазар. Обаче използваме ли тая наша възможност да увеличим тези 28%? За нещастие, не. И тук му е мястото да кажа, че ние не се интересуваме от Германия. Нашите министри ги е страх каточели да отиват в Германия, за да не ги подозрат, че правят конспирации, че правят съюзи и ги насочват срещу Франция или Малкото съглашение. Може би това са съображенията им, не зная. Въ всеки случай нашите комитети ходят, създават връзки, и днес четем в вестниците, че Германия е дала нови контингенти на Унгария и на Ромъния и специални преимуществени тарифи, а за нас няма. Даже някои обществени сфери и партии от блока пишат в своите официози, че хитлеристка Германия е страшилище, диктатура, зверщина. И аз питам, г. г. народни представители, когато ние се отнасяме към една голяма държава, към един голем и широк пазар по този начин, когато го ругаем, ще намърим ли там достъп за нашето производство? Много естествено, че няма да намърим. (Оживление)

А. Стоев (з): Нали с Италия сме добре, а пък, както казахте, и с нея балансът ни е пасивен!

С. Бояджиев (д. сг. Ц): Днес се говори за дунавски басейн, за стопанско разбирателство между държавите от дунавския басейн, уреждат хората своя стопански обмен, нагаждат своите митнически тарифи, осигуряват пазари на своето производство, а нас никой никъде не ни поменава. Ние каточели сме изолирани от света, каточели сме на ония свята. Бива ли, г. г. народни представители, да бъдем така злопоставени, така изолирани? Че ние самички не можем да живеем! Затуй ние обвиняваме правителството, че не хае, че не се интересува, и от пръкомърни скрупули не отива да вземе в контакт с тия държави. Така ние погребваме нашия стопански живот, ние отегчаваме положението на нашия произво-

дители и ще се изправим утре предъ още по-страшна катастрофа, отколкото днесъ.

Вижте какво прави Югославия, страна, която съ Италия не е тъй приятелски настроена. Югославия, г. г. народни представители, въ 1931 г. е внесла въ Италия за 1.919.000.000 динари, равни на 4.200.000.000 л. български; въ Австрия тя е внесла за 1.190.000.000 динари, равни на 2.300.000.000 л. български; въ Германия тя е внесла за 790.000.000 динари, равни на близо 2.000.000.000 л. български; и въ Чехославия тя е внесла за 556.000.000 динари, равни на 1.250.000.000 л. български. Само въ тѣзи четири държави — Германия, Италия, Австрия и Чехославия, съ тритъ отъ които Югославия не е толкова приятелъ — тя е внесла 66% отъ своя експортъ, внесла е $4\frac{1}{2}$ милиарда динари, равни на 11 милиарда лева български. Ето трансформация, г. г. народни представители! А какво е внесла? Внесла е живи животни за 882.000.000 динари което прави около 2 милиарда лева български; внесла е хранителни материали, пития и др. за 2.480.000.000 динари, което прави 6 милиарда лева; внесла е сурови материали и полуфабрикати за 2.900.000.000 динари, което прави $6\frac{1}{2}$ милиарда лева. Ето какъ тя трансформира своето стопанство и какъ безболезнено изживява стопанската криза!

Унгария е внесла свои продукти въ германскитъ пазари за 48.000.000 пенгьо, равни на 1.200.000.000 л. български; внесла е сурови предмети въ Австрия за 102.000.000 пенгьо, равни на 2.450.000.000 л. български; внесла е въ Чехославия за 560.000.000 л. въ Югославия — за 648.000.000 л., въ Румъния — за 480.000.000 л.; въ Англия — за 560.000.000 л. и въ Франция за 360.000.000 л. Въ тѣзи шестъ държави Унгария внася отъ своето производство за 6.290.000.000 л. български. И тамъ е станала същата трансформация въ стопанския животъ на тая страна. Както ви казахъ, Унгария е изнесла живи и заклани животни за 1.200.000.000 л., а ръжъ, ечемикъ и царевица само за 340.000.000 л. Тя произвежда зърнени храни два пѣти повече отъ насъ, но ги преработва въ добитъкъ въ птици, въ яйца, въ масло, тѣхъ изнася, и по този начинъ възнагражда труда на земледѣлца си. Унгария е изнесла овоци и зеленчуци за 284.000.000 л. — една цифра 10 пѣти по-голяма отъ нашия износъ на тия произведения.

Нѣмамъ време и възможностъ да ви цитирамъ статистиката за румѣнския износъ.

Минавамъ на Гърция. Съ тая страна ние имаме чудесни стопански връзки, отличенъ пазаръ. Въ 1927 г. стигнаме да внесемъ въ тая страна произведения за 980.000.000 л., близо 1 милиардъ лева. Признавамъ, че имаме конфликтъ съ Гърция по известни политически въпроси, които не сме уредили. Но бива ли заради този конфликтъ да губимъ 10 години гръцкия пазаръ, толкова важенъ за насъ, за да стигнемъ днесъ до единъ вносъ въ Гърция отъ 3.500.000 л. презъ 10-тъ месеци отъ 1933 г. срещу близо 1 милиардъ лева по-рано? Изгубихме единъ пазаръ подъ носа ни, и това е едно нещастно положение за нашия стопански животъ.

Министъръ Й. Качаковъ: Кой остави това положение?

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Палестина е малка държава, но съ голѣмъ вносъ — $4\frac{1}{2}$ милиарда лева. Ние имаме възможностъ да направимъ голѣмъ вносъ въ тая страна. И действително, тръгнали сме къмъ засилване на нашия вносъ тамъ. Така, въ 1931 г. сме внесли само 60 тона жито, въ 1932 г. — 1.800 тона; слънчогледово семе сме внесли въ 1931 г. 3.400 тона, въ 1932 г. 6.000 тона; бобъ сме внесли въ 1931 г. 20 тона, въ 1932 г. 170 тона. Ние имаме възможностъ да внесемъ въ Палестина за около 300 милиона лева дървенъ материалъ за шайги, съ каквито тамъ си служатъ за експортъ на портокали; ние можемъ постепенно-постепенно да увеличимъ износа на дървенъ материалъ тамъ и да направимъ отъ него едно голѣмо перо на нашия износъ въ тая страна. Можемъ да изнесемъ още захаръ, платове даже, защото английскитъ съ по-скѣпи отъ нашитъ. Изобщо, има голѣма възможностъ да изнасяме на този пазаръ, само трѣбва повече интересъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Кажете нѣщо и за контингентитъ на чуждитъ държави, защото компенсация и контингентирание не е едно и също нѣщо, трѣбва да се прави разлика. Износътъ се позволява срещу компенсация отъ наша страна, обаче контингентиранието зависи отъ чуждата държава.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Съгласенъ съмъ напълно съ Васъ, г. Мутафовъ. Да не трансформираме нашето национално стопанство, да не засилимъ нашия експортъ, да не

си осигуримъ повече пазари, една отъ прѣчките е девизната политика на нашата Народна банка, ограничението на вноса и износа. Съгласни сме всички по принципъ, че девизната политика у насъ се наложи, защото всички държави, съ които сме въ стокообмѣнни отношения, иматъ същата девизна политика. Но ние критикуваме девизната политика на Народната банка, защото намираме, че тя е неправилно поставена. Народната банка при опредѣлянето на контингентитъ взема за база 1931 г., когато трѣбваше да вземе за база 1929, 1930 и 1931 г., защото въ 1931 г. нашиятъ вносъ бѣше намаленъ на 60% въ сравнение съ 1929 и 1930 г., понеже презъ 1929 и 1930 г. имаше пресищане на пазара съ сурови материали за нашитъ индустрии. Така че по отношение на размѣритъ на контингентитъ трѣбва да се направи една корекция.

По отношение на лицата трѣбва да се каже, че въ 1931 г. известни лица имаха възможностъ, като представители на голѣми фирми въ чужбина, да получатъ на свое име известни стоки за разни клиенти въ цѣла България, и сега, по силата на наредбитъ на Народната банка, само тѣ иматъ право да внасятъ и тѣ използватъ това право, или го продаватъ съ 20—30% по-скѣпи и съ това се увеличаватъ ценитъ на известни продукти на българския пазаръ за смѣтка на консоматоритъ. И въ туй отношение Българската народна банка ще трѣбва да коригира своята политика — кои лица въ какъвъ размѣръ и какъ трѣбва да получатъ право за вносъ, за да не бжде вносътъ монополъ на известни личности, но да се избързва отъ по-широкъ кръгъ хора, за да става състезание, конкуренция, и по такъвъ начинъ българскитъ консоматоръ да получава по-евтини продукти.

По отношение на контингентитъ грѣшка правѣше Народната банка, че до скоро не позволяваше износа на продуктитъ на българското земледѣлско стопанство срещу компенсация, като разсѣждаваше, че отъ тѣзи продукти трѣбва да получи валута. Такава валута, обаче, не получаваше, защото не ставаше износъ. Маса млѣчни продукти изгниха, развалиха се и се хвърлиха. Също маса второстепенни земледѣлски продукти за експортъ останаха непродадени, обезценени се, и хората ги хвърлиха въ рѣкитъ. Народната банка не позволяваше да се изнасятъ, като въ замѣна се внасятъ стоки, които щѣха да се явятъ на нашия пазаръ и да правятъ конкуренция на привилегированитъ вносители. Така българскитъ консоматоръ щѣше да получи по-евтини продукти, а държавното съкровище — повече срѣдства. Какво щѣше да се изгуби отъ едно такова засилване на компенсационнитъ сдѣлки, като въ замѣна на износа на земледѣлски продукти се внасятъ стоки, които се консомиратъ отъ широката маса на българския народъ, и по този начинъ се намаляватъ ценитъ на тия стоки? Съ тая политика на Народната банка уби се стопански нашата страна и маса наши производители на нѣкои земледѣлски продукти казватъ: „Безсмислено е да произвеждаме, понеже Народната банка съ своята политика не ни дава възможностъ да изнасяме на чуждитъ пазари“. Ето една погрѣшна политика.

Сега чакъ, отъ 1 януарий т. г., Народната банка промѣни своята политика, като допустна въ ограниченъ размѣръ и масщабъ износъ на известни земледѣлски артикули срещу вносъ на известни стоки. Азъ мисля — и това ще бжде правилно — че Народната банка ще трѣбва да върви по-нататкъ изъ този пѣтъ и да стигнемъ единъ денъ до неограниченъ износъ на всичко срещу компенсация на разни продукти. По този пѣтъ като върви, единъ денъ Народната банка ще каже на нашия експортъоръ: дайте 30% отъ чуждата валута, за да посрещнемъ нуждитъ на българската държава, а останалитъ 70% употребете за вносъ на стоки. Ето една политика, която трѣбва да се прилага и съ която ще отидемъ къмъ свободната търговия. Но това не се направи, и отъ туй, както казахъ, най-много губи българскитъ стопанинъ-земледѣлецъ, като се обезцениха до крайностъ неговитъ произведения.

По отношение на девизната политика ние молимъ почитаемото правителство да приложи следнитъ мѣрки. Първо, въ общи линии да се запази сегашниятъ курсъ: по принципъ ограничаване на вноса и допускане увеличението му само срещу засилване на износа.

Второ, да се дава предимство на частнитъ задължения — търговски и индустриални — предъ тѣзи на държавата — за заеми и доставки — защото много по-важно е да не замира стопанството. Затова по-малко угаждане на представителя отъ Обществото на народитъ и на съветника при Българската народна банка.

Трето, да се проучи въпросътъ за реформирането на клирингитъ, безъ които не може да се мине, като се пред-

видят по-кратки срокове за изплащането на нашия износ — земеделски и скотовъдни произведения, които не трябва дългосрочен кредит — срещу сравнително по-дълги срокове за изплащане вноса — индустриални стоки, които се дават и в нормално време на кредит, а не в брой. Да се иска по-значителна част от износа ни да се заплаща в девизи, а не само в стоки. Да се внимава на установените курсове за лева и чуждите девизи.

Четвърто, да се разшири обектът на частните компенсации, които да се насържават, особено когато стават срещу износ на слабо търсени наши стоки. Това най-вече за скотовъдните произведения — добитък, месо.

Пето. Контингентът да се определят на база на количествата и държавит. Най-напред да се определят стоките, които са безусловно необходими за внос, а разпределянето по вносители да става с участието на търговско-индустриалните камари, при контрола на Българската народна банка. Ние имаме вгра в Народната банка, но все пак тя е бюрократическо учреждение, управлява се от чиновници, които нямат достатъчни познания като стопански дейатели, и затова имат нужда от сътрудничеството на търговско-индустриалните камари, чиито представители са по-опитни и вещи и ще могат по-правилно да разпределят контингентът и да определят компенсациите. Това е необходимо и трябва да се направи.

Да се допуска 100% компенсация за изплащането на всякакви стари задължения и за износ на всички стоки, за които досега не сме имали пазар.

Ето важните положения, които трябва да се възприемат от Народната банка. От това нейната девизна политика абсолютно с нищо няма да пострада, а ще спечели само народното стопанство.

Ще трябва, г. г. народни представители, още много работи да се направят, но, както казах, времето е късо, нямам време да се спра на много въпроси. Ще искам да се спра на други въпроси, които са в връзка с бюджета на държавата.

Преди да се внесе този бюджетпроект, дълго се налагаше на правителството да се занимае с въпроса за реорганизацията на нашите държавни служби. Ако този въпрос беше се разрешил, днешният бюджетпроект щеше да бъде по-сподоблив, в смисъл, че по-малък товар в формата на разходи щеше да има, и един път завинаги с болния чиновнически въпрос щеше да се ликвидира. Не може нашият държавен чиновник да бъде стока за размяна на политическите партии. С това един път завинаги трябва да се свърши. Чиновникът трябва да се стабилизира, да се създаде ценз за службите, да се създаде една приемственост. По този начин този въпрос трябва да се разреши. Един подобрени държавни служачи — това значи да се премахне бюрократизмът в нашите учреждения, да се премахне формалистиката. Изобщо трябва да се създаде една голяма гаранция, че държавният чиновник е стабилен. Този въпрос, повтарям, трябва да се разреши. Днешното блоково правителство три години разправя за този въпрос, обаче, за нещастие, не го разрешава.

Също така трябва да се свърши и с закона за народното просвещение. Не чувствувате ли, не виждате ли, че въпросът за образованието е станал у нас голям социален въпрос? Маса интеллигентен пролетариат излиза от училищата, пълни партиите и чака служби. Този въпрос не може да стои така. Ще трябва голяма част от младежта да се ангажира в производството, в стопанството. Днес трябва синът на земеделеца да оре, синът на занаятчия да работи в работилницата. Днес трябва всеки стопански деятел да го впрегнем да твори богатства в тази страна, а не да чака като просяк пред държавната трапеза за парче хляб и да бъде подложка на този или онзи партизанит. Трябва всички мъжкотни да преодолеем и да се тури точка на този въпрос.

Въпросът за цените на земеделските и индустриални произведения мислите ли, че не е един въпрос, който тормози и мъчи всеки ден нашия народ, особено селското население? Та вие, г. г. земеделци, всеки ден сте в селата, вие чувствувате, вие чувате повика на този народ: не можем вече да понасяме, нямаме материална, консомативна способност; с туй, което продаваме, не можем да посрещаме най-елементарните наши нужди! Мислите ли вие, когато този въпрос е тъй болен, че правителството не трябва да намъри средства да го разреши?

То ще трябва да го разреши. Не може да се оправдава с това, че няма средства. То ще намъри средства. Какъ

ще намъри средства? По отношение на известни продукти, като газ, като сол, като захар, желязо, памук държавата ще трябва да се лиши от този страшен облог в формата на вносно мито. Ще трябва вносното мито на тия продукти да се намали, даже да се етиде към един държавен монопол. Загуби ще има за държавното съкровище, но правителството ще намъри средства да ги покрие. Ние сме сочили, напр., да се въведе монопол на спирт, монопол на застрахователното дело в България, монопол на тютюна, както направи напоследък Гърция. Изобщо сочили сме ред мърки, които правителството е длъжно да обсъди, да ги обмисли, за да намъри допълнителни приходи, с които ще се покрият загубите, вследствие намалението на митата и акцизите върху известни продукти от първа необходимост. По този начин, ако не един път завинаги, то поне засега ще успокоим малко нашето бедно население. Ето също така един въпрос, който вие три години вече обещава да го разрешите, а не го разрешавате.

А. Циганчев (з): Та вие напълно сте взели нашата програма!

С. Бояджиев (д. сг. Ц): Трябва също така да се направи нещо по отношение цените на индустриалните стоки. Картелната комисия, която се създаде, абсолютно нищо не направи. Маса наши фабриканти и днес продават с 20—30—40% по-скъпо, отколкото би трябвало, ако се направеше една точна kalkulация на производствените разходи, за да се дадат стоките по-евтино на българския консоматор. И в това отношение — за нещастие, министърът на търговията е земеделец — абсолютно нищо не се направи. Не може да се извиняват с туй, че законът за картелите ви връзва ръцете. Внесете едно изменение на този закон и направете възможното, да си развържете ръцете!

А. Стоев (з): Сега се готви нов закон.

С. Бояджиев (д. сг. Ц): Обаче нищо не се прави и затуй основателни са протестите. Не си затваряйте очите, г-да, защото тези протести ще избият в нещо страшно.

За надничарските кредити. Министърът на финансите каза: „Тази година сведох надничарските кредити до 17 милиона лева“. Че 17 милиона лева малко ли са, г-да? Не чувствувате ли срам в себе си, че тези пари отиват за партизани, които не работят, ...

А. Стоев (з): Това не е вярно.

С. Бояджиев (д. сг. Ц): ... и по този начин се развращава нашата общественост?

А. Стоев (з): Тук вече демагогия вършиш.

Министър К. Муравиев: (Към С. Бояджиев) Я кажете, колко бяха надничарските кредити в ваше време?

С. Бояджиев (д. сг. Ц): Не се оправдавайте с това.

А. Циганчев (з): Защо вие турихте на 9 юний преграда на тая политика, за която сега плачете?

М. Райковски (з): От една страна, плачете, че на работниците се плащало 20 л. надница, а сега говорите, че с надниците се партизанишувало!

С. Бояджиев (д. сг. Ц): За някои сезонни работи трябва надничарски кредити, обаче не 17 милиона лева.

Министър К. Муравиев: Не са толкова.

С. Бояджиев (д. сг. Ц): Сам финансовият министър каза, че ги е свел на 17 милиона и 400 хиляди лева. Това са думи на министъра на финансите.

А. Капитанов (з): В ваше време колко бяха?

С. Бояджиев (д. сг. Ц): Вие се явихте като големи идеалисти, казахте, че ще направите чудеса от реформи. Кажете какво направихте?

А. Циганчевъ (з): Пакъ ще ги направимъ, но сигурни сме, че когато вземемъ да ги правимъ, новъ 9 юний ще направите.

А. Стоевъ (з): Каквито реформи сме замислили, ще ги направимъ.

Председателстващъ С. Даскаловъ: (Звъни) Моля ви, г-да!

С. Кирчевъ (з Ст. В): Г. Бояджиевъ! Единъ отъ Сговора казва: какъ не можа преди 11 години да произнесе тази речъ!

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): И тогава говорѣхме за надни-чаритѣ.

С. Ризовъ (з. Ст. В): Я кажете вие, защо отменихте трудовата повинност, защо превратъ направихте?

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): За да изхвърлимъ предателитѣ, като васъ. Направихме превратъ, за да освободимъ отъ затвора г. Костурковъ и г. Мушановъ. Направихме превратъ, за да освободимъ България.

Председателстващъ С. Даскаловъ: (Звъни)

А. Аврамовъ (з. Ст. В): (Къмъ Н. Кемилевъ) Заробихте България!

С. Ризовъ (з. Ст. В): 8 години управлявахте и не направихте това, което говори Бояджиевъ. Сега не ви върватъ долъ.

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): На васъ не върватъ. За насъ долу знаятъ, че като кажемъ, че ще направимъ нѣщо, ще го направимъ.

А. Стоевъ (з): Това е голѣмъ въпросъ.

Председателстващъ С. Даскаловъ: (Звъни) Моля, г-да, дайте възможностъ на оратора да говори.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Г-да! Единъ другъ боленъ въпросъ, който три години смущава нашия народъ, смущава и кредита въ страната, и него сѣщо така не разрешихте правилно. А отъ разрешението на този въпросъ много зависише да дадемъ единъ тласъкъ на нашия стопански животъ. Маса отъ нашитѣ стопански деятели, вследствие на сграшната стопанска криза, загубиха своя оборотенъ капиталъ. Тѣ иматъ желание сега да творятъ на нова смѣтка, да хвърлятъ своитѣ сили въ стопанско творчество, но нѣматъ срѣдства. Този въпросъ, за отношенията между длъжникъ и кредиторъ, трѣбваше да се ликвидира. Трѣбваше да се открие възможността за ново кредитиране, което ще даде импулъсъ, както ви казахъ, за нови стопански инициативи, за по-бързото изпълнение на трансформацията на нашето земеделско производство, за което се говори, и за по-бързото излизане отъ тежкото стопанско положение. За нещастие — подчертавамъ това съ дебели линии — вие не разрешихте този въпросъ. Отношенията между длъжникъ и кредиторъ останаха пакъ замръзнали, вѣра и довѣрие у насъ пакъ не съществуватъ. И днесъ длъжникътъ не може да ползува никакъвъ кредитъ, защото кредиторътъ е пакъ смутенъ предъ новитѣ агитации, които се носятъ, че законътъ за облекчение на длъжниците въ скоро време на нова смѣтка ще се коригира, и той държи затворена своята кесия. По този начинъ животътъ се отежава, кредитъ не съществува, и народътъ изнемогва и бедствува.

А. Циганчевъ (з): Вашиятъ другаръ Димитъръ Христовъ каза, че „сюржерътъ“ ще разреши този въпросъ.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): И т. министър-председателъ на нѣколко пѣти вече въ своитѣ изявления предъ вестникари казва: „Виждале ли какъвъ добъръ резултатъ даде законътъ за облекчение на длъжниците: 800 милиона лева нови влогове влѣзоха въ каситѣ на нашитѣ кредитни институти“. Действително, въ нашитѣ кредитни

институти влѣзоха тия 800 милиона лева, които бѣха подплашени, но тѣ замръзнаха въ каситѣ на банкитѣ; тѣ не се пускатъ като жива струя въ стопанския животъ на страната.

Казахъ ви, отношенията между длъжника и кредитора стоятъ сковани; кредиторътъ нѣма вѣра, не смѣе да дава пари. Той е предъ угрозата, че законътъ за облекчаване на длъжниците на нова смѣтка може да се коригира, и затова държи капитала въ каситѣ си и чака по-добри времена. Така че, и по този въпросъ събъркахте. Само 128 заявления сѣ подадени въ Софийския окръженъ съдъ; само петъ въ мировото сѣдилище въ Бѣла-Слатина. Това говори, че народътъ ви отрече закона. И колкото да обвинявахте вчера г. Петко Стояновъ по този въпросъ, той бѣше правъ, мислитъ му бѣха съвършено вѣрни.

А. Циганчевъ (з): „Сюржеръ“, „сюржеръ“!

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Може-би ще дойде и „сюржеръ“. Не се смѣйте! Не знаемъ утре животътъ какъво ще ни наложи. Но може да бѣде кѣсно, може и „сюржерътъ“ да играе и пакъ полза да нѣма. По-добре да предотвратимъ навреме дошитѣ послѣдствия, отколкото да играе после „сюржеръ“ обаче безъ полза и безъ смисълъ.

Г. г. народни представители! И още единъ въпросъ смущава и възнува нашата държава и нашия народъ — въпросътъ за безработицата. Това е единъ социаленъ въпросъ, който вече взема опасни размѣри. Вслѣствие раздроблението на земята въ селата, вследствие обезпечката на производството на българския земеделецъ, всѣко земеделско семейство изпраща нѣкой отъ своитѣ членове въ градоветѣ, за да намѣри тамъ работа въ нѣкое търговско или индустриално предприятие защото, ако стои въ село, земята е малко, производството е обезпечено и той не може да посрѣща своитѣ нужди.

Споредъ анкетата на Министерството на търговията, промишлеността и труда, у насъ има 86.848 души безъ работа, отъ които 56 хиляди сѣ осигурени при фонда „Обществени осигуровки“, а останалитѣ 30.000 не сѣ осигурени. Мислите ли вие, че правителството не трѣбва да положи специални грижи за това работническо? Може ли въ България, при това голѣмо, макаръ и обезпечено производство, да виждаме български работници да гладуватъ? Това не трѣбва да става, това не трѣбва да се допуска. Държавата трѣбва да намѣри начини да ги подкрепи, да създаде обществени предприятия, да ги настани на работа, да се яви като широкъ покровителъ и посрѣдникъ между труда и капитала; съ държавни жертви и съ жертви отъ страна на икономически по-силнитѣ да създаде условия на този безработенъ елементъ да живѣе добре на българска земя, подъ българско слѣнце. Само тогава ще настѣпи успокоение, което е необходимо да го имаме, ако искаме да тласнемъ страната по пътя на стопанския прогресъ. Но, за нещастие, въ туй отношение вие си затваряте очитѣ, и този въпросъ отъ денъ на денъ става по-боленъ и възможно е да докара нѣкоя беля, нѣкоя катастрофа на държавата.

Въ връзка съ въпроса за намиране на пазари въ чужбина за нашитѣ произведения, ще се спра на два въпроса. У насъ, при Министерството на търговията промишлеността и труда, се създаде единъ експортенъ институтъ и, при Министерството на външнитѣ работи — единъ отдѣлъ за консулско-стопански проучвания. Изглежда, обаче, че тия два института се създадохъ, за да настанимъ на работа „наши“ политически приятели, защото не виждаме нито единия нито другия институтъ какъво вършатъ.

Г. Чернооковъ (д. сг. Ц): Експортиратъ себе си!

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Въ тѣзи два института трѣбва да се турятъ не партийни храненияи, а стопански деятели съ умение, съ компетентностъ, съ връзки, съ знания. Трѣбва да координираме усилията на тия два института въ една обща дирекция и да поставимъ единъ директоръ, който да може да влѣзе въ връзки съ пазаритѣ въ всички държави, където-ще можемъ да намѣримъ условия и възможности за пласиране на нашето производство. Това, обаче, не се върши.

Ще трѣбва тия институти, така организирани, да подпомогнатъ правителството да сключи търговски договори съ всички ония страни, съ които още нѣмаме сключени такива договори, но въ които имаме голѣми стопански интереси. Ще трѣбва тая дирекция да изпрати свои деятели-консули въ по-важнитѣ центрове на Европа, за да

следят възможностите за пласментъ на нашите стоки. Ще трябва този институт да открие търговско-индустриални смислени камари във всички столици на Западна и Сръдна Европа, които да бъдат във контакт с нашите експортиори. Ще трябва да се открие едно специално експортно бюро, което да има своите кореспонденти във всички по-важни пристанища, за да може също да се улеснява експортът на нашето производство. Ще трябва да се изпратят във чужбина стопански деятели, които да поощряват нашите експортни фирми. Трябва съ наши национални мострени магазини да вземем участие във всички международни мострени изложби, да правим една широка пропаганда и агитация във Европа за нашето производство, да отстъпваме нашите експортиори относно всички митнически тарифи във чужбина, относно всички контингенти, които се дават на нашия износ във чужбина, относно девизната политика, която съществува във чужбина. Защото днес стопанският животъ въобще е много комплициранъ, много сложенъ, и не е по силите на единъ експортиоръ въ България да проучи всички тия работи и да нагоди своя експортъ съ огледъ на тяхъ. Въ това отношение ще трябва да имаме сътрудници навсякъде — както това направиха Ромъния, Унгария, Чехославия и всички земеделски страни, и затуй тѣ успѣватъ въ своя експортъ. Ние, за нещастие, въ туй отношение не правимъ абсолютно нищо.

Ще трябва така също, г. г. народни представители, да се направи нѣщо и по въпроса за нашия транспортъ. Много пъти сме говорили, станахме вече банални, но и сега ще кажемъ, че нашиятъ износъ не трябва да бъде въ зависимостъ отъ транзита презъ Югославия, Унгария и Австрия, където всеки денъ ни правятъ препятствия, увеличаватъ таксите за навлото, създаватъ нови спънки отъ ветеринарна гледна точка и спъватъ нашия транспортъ.

Ние имаме два благодатни пътя — морето, чрезъ което можемъ да отидемъ до всички пристанища, където искаме да отидемъ, и Дунава, по който можемъ да отидемъ до най-важните центрове на Чехославия, Германия и Австрия. Ето тия два водни пътя ще трябва да ги използваме. Азъ ви казахъ, ако нѣмаме достатъчно сръдства да си набавимъ параходи съ хладилници и всички други необходими за единъ износъ съоръжения, можемъ да вземемъ параходи подъ наемъ колкото искаме. На всички европейски пристанища има съ стотици параходи, които съ излѣзли отъ строя, защото нѣмаватъ трафикъ. Дайте да вземемъ подъ евинъ наемъ такива параходи, да ги нагодимъ, да създадемъ специални директни рейси, по които за 8 дена ще можемъ да отидемъ отъ Варна до английските пристанища, за 3 дена отъ Ломъ до Пасау и Регенсбургъ. Това можемъ да направимъ. После, можемъ да ангажираме вагони съ хладилници, каквито въ Германия се предлагатъ колкото искате.

Трябва да се организиратъ във чужбина въ смисълъ, да вземемъ въ Хамбургъ, Ливерпулъ и всички пристанища специални антрепозити съ хладилници за ония наши продукти, които подлежатъ на развала и да ги пласираме съ огледъ на възможностите. Въ тази областъ могатъ да се направятъ много работи. Хората ги правятъ, но ние не ги правимъ.

А. Стоевъ (з): Трѣбватъ пари, г. Бояджиевъ.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Трѣбва да създадемъ антрепозитни складове и хладилници и въ нашите пристанища. Въобще трѣбва да направимъ всичко възможно за улеснение на нашите експортиори и за намирането на пазари за пласментъ на нашето производство. Трѣбва да сключимъ и ветеринарни конвенции, за да избѣгнемъ този саботажъ, тѣзи прѣчки, които ни създаватъ нашите комшии.

И, г-да, ще трѣбва да се направи единъ стопански планъ, да знаемъ какво да работимъ и отъ кое имаме нужда. Въ Турция, консервативна и ретроградна, въ Турция на Кемалъ-паша се реализиратъ вече два стопански плана въ пет години и се постигнаха чудесни резултати. Ние, по-културните, по-напредничавите, за нещастие, абсолютно нищо въ това отношение не правимъ, защото си мислимъ, че знаемъ много, че всичко разбираме и че у насъ работите вървятъ по медъ и масло. Съ тая работа трѣбва да се заемемъ занапредъ по-сериозно.

Въ връзка съ тоя стопански планъ напоследъкъ се лансира отъ г. министъръ-председателя идеята да се създаде стопански съветъ, за да се разрешатъ нашите стопански проблеми. Какъвъ ще бъде тоя съветъ? Ще се събератъ пакъ чиновници отъ министерствата и дирекциите и ще образуватъ едно шесто колело — край тър-

говските камари, Дирекцията на статистиката, експортния институтъ, край отдѣла за стопански проучвания, край Търговския съюзъ, Занаятчийския съюзъ и т. н. Сега имаме 7—8 такива учреждения, които нѣмаватъ решаващъ гласъ. Ако е въпросъ да създадемъ още едно, да го създадемъ, но ползата отъ него каква ще бъде? Абсолютно никаква. И сега чл. 5 отъ закона за търговско-индустриалните камари казва, че за всѣко мѣроприятие отъ стопански характеръ министърътъ предварително трѣбва да вземе мнението на търговско-индустриалните камари. За нещастие, никой министъръ досега не го е направилъ, а чиновниците отъ министерствата разрешаватъ всички стопански проблеми и затуй тѣ излизатъ все осакатени.

Така че, ние сме противъ тоя стопански съветъ. И въ Франция го има, обаче и тамъ той е също тъй безъ гласъ, безъ значение, безъ вето. И тамъ парламентътъ го игнорира. И въ Германия съществуваше стопански съветъ, но сегашното правителство го разтури, унищожи го. Хитлеръ назначи 23 стопански деятели при правителството, обаче съ права. Шомъ тия стопански деятели решатъ нѣщо, правителството, респективните ресори отъ управлението, го изпълняватъ. И сега той назначава нови 10 поддиректори на отдѣлните стопански ресори съ генерални права. Ето една политика смислена, която можемъ да одобримъ. Съ такива инициативи, съ такива права може да се постигне нѣщо, а съ съвещателни учреждения и органи абсолютно нищо нѣма да се постигне.

Ние сме за нѣщо ново. Ние искаме да направимъ Парламента малко по-стопански. И затуй казваме: намѣсто да създаваме стопански институтъ безъ вето, безъ право на разрешение болните стопански въпроси, да направимъ една реформа — въ този Парламентъ да бъдатъ застъпени стопанските съсловия, да дойдатъ тукъ компетентните представители на тия съсловия: и отъ земеделските сръди, и отъ занаятчийските, и отъ търговско-индустриални камари, и отъ работническото.

А. Циганчевъ (з): А, и отъ земеделците ли?

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Днесъ, г. г. народни представители, ние ковемъ бюджета на държавата, а този бюджетъ лежи върху гърба на стопанските съсловия въ страната. Тѣ плащатъ. И когато тѣ плащатъ, тѣ иматъ правото въ тая Камара да кажатъ, тия тѣхни сръдства кѣде и какъ да бъдатъ разпредѣлени, кѣде да бъдатъ вложени, за да се създадатъ условия по-благоприятни за тѣхния стопански трудъ, а не това да го решаватъ политици, не хора безъ компетентностъ. Защото имаше въ Парламента такива хора безъ компетентностъ, безъ познания, дошли тукъ само защото съ се уловили за опашката на нѣкой голѣмъ политически водачъ, „разбиратъ всичко“, „знаятъ всичко“, слушатъ и вдигатъ ръце. Съ такъвъ Парламентъ не могатъ да се разрешатъ болните стопански въпроси. Днесъ Парламентътъ не трѣбва да бъде само политически. Бѣше време, преди войната, когато се управляваше леко. Днесъ животътъ стана труденъ, тежъкъ, комплициранъ. Днесъ 99% отъ времето на правителството е ангажирано въ това, да дирижира, да ръководи, да прави всички усилия, да крепи и създава условия за стопански подеъмъ и прогресъ. Днесъ вече е време, стопанскиятъ елементъ да има право да взема участие при разрешението на тия проблеми.

Г. г. народни представители! Вчера тукъ, въ Камарата, се каза, че въ страната страшна корупция е настъпила, че народътъ се разлагалъ, че това е страшно, че това е гибелно. Безспорно, и ние признаваме, че има страшна корупция. И ние се боримъ противъ нея. Ние мислѣхме и вървахме, че днешното правителство отъ четири партии, Народенъ блокъ, дошло съ такъвъ кредитъ, съ такъвъ авторитетъ на властъ, ще вложи всичките си усилия, за да може да оправдае даденото му довѣрие и ще се справи съ тая страшна проказа — корупцията, която разлага цѣлия общественъ и държавенъ животъ. За нещастие, този блокъ не само не се справи съ тая корупция, но още повече я засили.

П. Попивановъ (з): Корупция е, когато си депутата и идвашъ въ три месеца единъ пътъ да си получишъ дневните. Корупция е, да си продавашъ семената, като пътувашъ съ безплатна карта и отъ време-навреме да идвашъ тукъ. Това е корупция, г. Бояджиевъ. И вие говорите за корупция! Има една дума, но не искамъ да я кажа — не е за Парламента.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Нашъ дългъ е да се боримъ противъ корупцията, обаче корупцията се насажда пре-

димно от вашата власт. Затуй се надига повикът да се образува по-голяма концентрация, да влезе още една партия в блока. Да влезе и пета партия, мислите ли вие, че ще изгубите корупцията? Напротив, тогава властта ще се раздели на пет части, не на четири, и понеже всяка управляваща партия не ще има възможност да дава на своите партийни приятели облаги, корупцията ще се засили. Затуй ние казваме: не съ много партии, не съ единъ обществено раздѣленъ български народъ на 20 партии, но когато съберемъ тоя народъ въ по-малко партии, въ по-големи обществени движения, тогава ще можемъ действително да се справимъ съ корупцията. Защото голѣмитъ движения не сѣ въ зависимостъ отъ своите службогоски кадри. Голѣмото движение не дава ангажменти на своите партийни приятели. То е съ развързани ръце, защото се опира на една по-голяма маса. Управниците отъ такива движения, когато сѣ начело на управлението, се чувствуватъ по-свободни отъ ангажменти и могатъ да рѣжатъ болното, гангренозата въ нашия животъ. А по пътя на коалициитъ, на събиране безогледно и безразборно на партиитъ, безъ да се държи смѣтка за идейното разбиращество, за еднаквитъ възгледи, нищо не може да се постигне. Ще хабите само своето време въ взаимни борби и кавги, стопанскиятъ животъ ще боледува, нуждитъ на народа нѣма да се задоволяватъ и страната ще отива отъ лошо къмъ по-лошо.

П. Попивановъ (з): И вие се събрахте нѣколко партии, но нищо не можате да направите.

С. Бояджиевъ (д.сг.Ц): Е, добре, ние издигаме лозунга за силнитъ обществени движения, за силната партия, за нова силна власт — силна не съ камшика, но съ своята компетенция, съ своя моралъ, съ своя авторитетъ. Само такива управления ще оправдаятъ надеждитъ на българския народъ, и ще може тоя народъ да получи облекчение въ утрешния день.

А. Циганчевъ (з): По селата не приказвате така, а казвате, че ръце ще рѣжете и че кръвта ще бѣде по-евтина отъ водата.

П. Попивановъ (з): По-рано казвахте, че косъмъ нѣма да падне отъ главата на никого, а паднаха много глави. Сега казвате, че не съ камшикъ ще управлявате, но сигурно съ парабелъ ще управлявате.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: (Звъни)

П. Попивановъ (з): Азъ знамъ, че той не е наученъ на апострофи, защото не стои въ Парламента. Той е единъ човѣкъ, който се явява въ месеца единъ път и бѣга.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: (Звъни) Моля, дайте възможностъ на оратора да приказва.

П. Попивановъ (з): Нека се научи, защото е новакъ.

Н. Кемилевъ (д.сг.Ц): (Казва нѣщо)

П. Попивановъ (з): Какво ямъ, то е моя работа. Човѣшко месо не ямъ и кръвъ не пия. Досега не съмъ пилъ.

Н. Кемилевъ (д.сг.Ц): Първи кръвта вие я пихте въ Радомиръ и първи вие ядохте човѣшко месо въ Владая.

П. Попивановъ (з): Въ Владая вие ги избихте. Изби ги оня генералъ тамъ — героятъ на Добро-поле!

С. Бояджиевъ (д.сг.Ц): Говори се, г. г. народни представители, да се даде примирие: да се даде шестмесеченъ срокъ на днешната власт, за да видимъ нейното творчество.

Г-да! Азъ ви питамъ, кой ви прави опозиция? Кой води борба противъ вашето управление, противъ вашитъ мѣроприятия тукъ въ Парламента? Ние, цѣлата опозиция, винаги сме готови да ви подкрепимъ въ всичкитъ ви мѣроприятия и мѣрки, които целятъ да създадатъ облекчение въ живота, които целятъ да коренятъ злото. Ние никога не сме ви правили безогледна опозиция нито тукъ, нито долу. Но, за нещастие, ние не виждаме у васъ инициативи. Вие или изгубихте вашето време въ страшни взаимни

борби, които не ви даватъ възможностъ да творите, или нѣмате достатъчно компетенция, не сте годни да творите.

И ако е така, нѣма смисълъ никакво примирение. Тогава, азъ ще ви кажа: по-скоро освободете тия мѣста . . .

С. Кирчевъ (з.Ст.В): Тѣй кажете!

С. Бояджиевъ (д.сг.Ц): . . . и дайте възможностъ на други, . . .

П. Попивановъ (з): Ще има да вземате!

С. Бояджиевъ (д.сг.Ц): . . . които съ по-голяма дисциплина, съ по-голяма воля, съ по-голямъ авторитетъ, . . .

П. Попивановъ (з): Много ще има да вървите, като лицата подиръ коча!

С. Бояджиевъ (д.сг.Ц): . . . съ много по-големи моралъ, ангажирвайки своите срѣди и стопанската демократия, ще могатъ да бждатъ отъ полза за държавата, за болия стопански животъ и ще го тикнатъ къмъ подобрене.

П. Попивановъ (з): (Смѣе се)

С. Бояджиевъ (д.сг.Ц): Недейте се смѣя, защото, . . .

П. Попивановъ (з): Смѣемъ се, защото Ви познаваме!

С. Бояджиевъ (д.сг.Ц): . . . ако сме живи да се срещнемъ следъ година, ние на нова смѣтка пакъ ще подчертаваме мизерия, страшно стопанско разстройство, безизходно положение.

П. Попивановъ (з): Оня, който е грабилъ българския народъ и продължава да го ограбва и да пълни каситъ си съ злато, помислилъ да плаче за боситъ и за голитъ! При милиона лева има въ касата си, а плаче за бедния български народъ!

С. Бояджиевъ (д.сг.Ц): Докога ще вървимъ изъ този път? Докога ще пѣемъ тази пѣсенъ? Народътъ се гърчи, той умира отъ болки. Докога ще разправяте за стопанска немощ, за мизерия и за песимизъмъ? Защо стоите тукъ (Сочи министерската маса), щомъ сте песимисти? Дайте възможностъ на оптимиститъ, дайте възможностъ на тѣзи, които намиратъ достатъчно сили въ себе си, достатъчно воля и умение, да се справятъ съ това тежко положение.

А. Аврамовъ (з.Ст.В): Да избиятъ народа още веднѣжъ!

П. Попивановъ (з): (Къмъ С. Бояджиевъ) Недейте плака, защото сте представителъ на най-крупния капиталъ! Нѣма да Ви повѣрва българскиятъ народъ.

С. Бояджиевъ (д.сг.Ц): Г. г. народни представители! Животътъ е много тежъкъ. Погледнете какво е по цѣлия свѣтъ. Цѣла социална революция движи народитъ. Недейте мисли, че ние сме чужди на тѣзи болки. И въ България положението е сѣщото. Но другаде напрегнаха силитъ си и намѣриха разрешение на тѣхнитъ въпроси. И въ България народътъ, който е обеднѣлъ, който е осиромашелъ, иде вече въ съзнание. Той прогледна, той видѣ до какво го докара котерийността. Той видѣ вашата безплодность, той ви отрече. Недейте чака да ви изхвърли насила, както изхвърли насъ презъ 1931 г. (Смѣхъ всрѣдъ мнозинството) Не чакайте, а овреме си идете. Дайте възможностъ на новата власт, . . .

П. Попивановъ (з): Нѣма да ви пустнеятъ тукъ!

С. Бояджиевъ (д.сг.Ц): . . . на стопанската демократия, на волеви хора, съ моралъ и компетенция, . . .

П. Попивановъ (з): Ще ви се изкривятъ очитъ да гледате къмъ дѣсницата, но нѣма да седнете въ нея!

С. Бояджиев (д. сг. Ц): ... да намърят водача и да разрешат туй, което нуждит на новото време, на утрешния ден налатат, за което вие се оказате съвършено негодни и недостойни. (Ржкопльскания отъ сговориститъ — крило Цанковъ)

П. Попивановъ (з): „Ново време“ за повече клане, за повече грабежъ, за повече експлоатация на бедния народъ! Това значи „новото време“ за васъ! Това е цъла фарисейщина — капиталистъ да плаче за бедния народъ! Капиталиститъ ще експроприиратъ капитала!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: На опозицията винаги е по-лесно да критикува.

А. Циганчевъ (з): Може ли вълкътъ да плаче за агнето!

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Съобщавамъ на Народното събрание, че отъ Министерството на земледелието и държавнитъ имоти е постъпилъ законопроектъ за възстановяване и допълване на закона за измѣнение на чл. 94 отъ закона за подобрене земледѣлското производство и опазване полскитъ имоти отъ 4 юлий 1932 г. (Вж. прил. Т. I, № 55)

Този законопроектъ ще бѣде раздаденъ на г. г. народнитъ представители и поставенъ на дневенъ редъ.

Има думата народниятъ представителъ г. проф. Георги Геновъ.

Г. П. Геновъ (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Бюджетопроектътъ на българската държава за финансовата 1934/1935 г. е сложенъ на вниманието на народното представителство.

Отъ установяването на парламентарния режимъ, бюджетътъ е билъ смѣтанъ въ всички държави като единъ отъ най-важнитъ актове, въ които се проявява волята на народното представителство при даването или отказването ресурси на правителството, съобразно нуждитъ на страната, и заради това винаги се е обръщало извънредно голѣмо внимание на начина, по който се създаватъ бюджетитъ, на начина, по който тѣ предвиждатъ нуждитъ ресурси за управлението на страната, тъй като безъ материални срѣдства, много естествено, е невъзможно управлението на нѣкой организъмъ.

Въ последнитъ години, когато държавата трѣбваше да поеме или и се наложи да поеме голѣми задачи отъ стопански характеръ; когато демокрацията става все повече и повече стопанска; когато Парламентътъ трѣбва да се занимава повече съ стопански въпроси; когато държавата трѣбва да се мѣси и въ частнитъ отношения между гражданитъ, да ги регулира — това, което въ миналото се смѣташе едва ли не като абсурдъ — много естествено, на държавата сѣ нужди много по-голѣми срѣдства, отколкото въ миналото. Полицийската държава имаше нужда само отъ едно нѣщо: да поддържа въоръжена сила за запазване на реда. Днешната държава става вече стопанска държава и заради туй на нея сѣ необходими извънредно голѣми срѣдства, такива, каквито въ миналото нѣмаше нужда да се отдѣлятъ за държавата. И заради това бюджетътъ, безспорно, придобива по-голѣмо значение днесъ, отколкото въ миналото. И ние виждаме, че наистина презъ последнитъ години навсѣкжде въпросътъ за уравнисяването на бюджета, за единъ истински бюджетъ, който да отговаря на нуждитъ не само на държавата, но и на цѣлото държавно и народно стопанство, все повече и повече занимава и законоведцитъ, и особено политичитъ.

И българската държава сѣщо така трѣбва да отговори на редица стопански нужди днесъ; стопански нужди, които въ миналото не се представляваха. Българската държава днесъ трѣбва да се грижи за подпомагане на търговията, на земледелието; българската държава трѣбва да се грижи за уреждане на старитъ задължения на нейнитъ граждани; тя трѣбва да се грижи за поощрение на редица културни и особено стопански инициативи, безъ които е невъзможенъ никакъвъ стопански прогресъ, особено въ днешно време. Заради това и задачата на българския законодатель, на българското правителство и особено на българския финансовъ министъръ става извънредно тежка. Докато въ миналото бюджетитъ на държавата ежегодно представляваха едно и сѣщо нѣщо — не се внасяха никакви сѣществени подобрения въ тѣхъ — днесъ вече една подобна политика не може да породжава. Всѣко правителство е заставено, и ще бѣде заставено, чрезъ бюджета да прокарва известни мѣроприятия отъ стопански и финансовъ характеръ, каквито въ миналото,

при свободната инициатива, когато държавата нѣмаше защо да се мѣси толкова въ стопанскитъ отношения, не се налагаха.

Кризата, която бошува въ цѣлия свѣтъ, естествено, се отразява много тежко и въ една малка страна, като България, една страна земледѣлска, чието земледѣлско производство е извънредно много подценено. Днесъ виждаме, че всички инициативи, които се направиха за едно международно разрешение на тѣзи проблеми, свършиха безуспѣшно. Препорѣжитъ, които даде конференцията въ Стреза, не се осъществиха; Лондонската стопанска и монетна конференция завърши сѣщо така безъ всѣкакъвъ успѣхъ, и всѣка една държава е длъжна да се грижи сама за себе си, да се грижи сама да урежда своитъ стопански и финансови въпроси, безъ да може да разчита въ по-близко, даже и въ по-далечно бъдеще, на една международна помощ. Държавитъ се стремятъ, следователно, сами, доколкото условията имъ позволяватъ, да си помогнатъ въ тежката стопанска криза, било затваряйки се сами въ себе си, било влизайки въ тѣсни съюзи съ по-близки или по-далечни държави, съ които да могатъ да образуватъ една стопанска общност и по този начинъ да си помогнатъ. Политическитъ съюзи постепенно започватъ да се превръщатъ въ стопански съюзи. Ето, Малкото съглашение, което първоначално се създаде като изключително политически съюзъ, насоченъ да поддържа положението, което се създаде чрезъ Трианонския и Сенъ-Жерменския договори въ Парижъ, днесъ вече взема все повече и повече стопанска форма. Съюзътъ, който сега се проектира или се сключва между Италия, Австрия и Унгария, сѣщо така взема преди всичко една стопанска форма. Защото държавитъ днесъ, особено нѣкои по-малки държави, не могатъ да живѣятъ сами, безъ една стопанска и финансова помощъ отъ други, съюзни тѣмъ, държави или отъ нѣкой велика сила.

Така че задачата на държавнитъ днесъ е много по-голѣма, отколкото бѣше оная на държавнитъ въ миналото. Тази задача, както казахъ, се насочва вече предимно въ стопанската и финансова-область, не толкова въ политическата.

Какво представлява днесъ българската държава въ стопанско отношение — е известно на всички. Какво представляватъ българскитъ държавни финанси, сѣщо така се знае, защото тѣ сѣ едно отражение на стопанското положение на страната. България е една дребно земледѣлска страна и то сѣ една тенденция на постоянно раздробяване на нейното земледѣлие. Така напр., докато въ 1927 г. ние имаме 734.191 земледѣлски стопанства, презъ 1929 г. тия стопанства ставатъ 807.309, презъ 1931 г. — 840.000, и т. н., докато може би скоро ще доближатъ цифрата 1 милионъ. Наследяването раздробява нашата земя, и ние наистина констатираме, че числото на стопанствата, които иматъ малко количество земя, се увеличава. Така, напр., докато по-рано една голѣма частъ отъ стопанствата сѣ били надъ 100 декара, това число постоянно намалява и грамадното число земледѣлски стопанства сега сѣ подъ 100 декара. Земята, която се пада срѣдно на земледѣлско стопанство, сѣщо така е много малка. Така, общо взето, въ България споредъ статистиката отъ 1927 г. всѣко едно земледѣлско стопанство срѣдно притежава 56 декара земя. При факта, че тази земя се раздробява все повече и повече, числото на тѣзи дакари срѣдно на стопанство намаляватъ. Днесъ можемъ смѣло да кажемъ, че срѣдно на земледѣлско стопанство се пада не повече отъ 50 декара земя. Тѣзи пъкъ земледѣлски стопанства, на брой 624.518, които споредъ статистиката отъ 1927 г. иматъ по-малко отъ 100 декара земя, иматъ срѣдно само по 36.24 декари. При наличността на факта, че тѣзи стопанства все повече и повече се раздробяватъ, ние можемъ смѣло да кажемъ, че на земледѣлскитъ стопанства, които иматъ по-малко земя отъ 100 декара, се падатъ срѣдно по 30 декара на едно стопанство. Г-да! Това, безспорно, е единъ фактъ отъ извънредно голѣмо значение. Професоръ Долински, професоръ въ Търговската академия въ Варна, като се занимава напоследъкъ съ българския земледѣлски въпросъ, констатира, че голѣма частъ вече отъ селския трудъ, остава неизползувана, поради факта, че срѣдното количество земя на земледѣлското стопанство въ България намалява и нѣма кжде да се приложи този трудъ. Това създава вече едно ново безпокойство въ нашата страна, къмъ което, много естествено, се прибавя и катастрофалното падане ценитъ на земледѣлскитъ продукти.

Въ последния годишникъ на Дирекцията на статистиката намираме следнитъ данни за дохода въ земледѣлското производство. Така, напр., въ 1928 г. е имало застъта земя 2.468.767 хектара съ жито, ръжъ, ечемикъ, овесъ, лимецъ, просо, царевича, оризъ и елда. Отъ тази застъта

земя са получени 26.230.122 квинтала зърнени храни. Продадени тѣзи зърнени храни по тогавашната пазарна цена, земеделците са получили 15.438.975.297 л. Въ 1932 г. за същата земя пораста на 2.697.644 хектара, произведени са 29.674.669 метрически квинтала зърнени храни, обаче от тѣзи зърнени храни се добиват само 6.371.979.870 л.;...

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): 40%.

Г. П. Геновъ (р): ... или докато въ 1932 г. имаме 3.440.574 квинтала производство повече, получени са 9.066.995.427 л. по-малко от земеделското производство. Това показва, че само въ продължение на четири години земеделският доход намалява от 15 милиарда лева на 6 милиарда лева, при увеличаване на работната земя и при увеличено производство. Така, въ 1928 г. имаме срѣдно добито около 15 милиарда лева доход от земледелието, от тѣзи продукти, които изброихъ; на 1929 г. имаме само 12 милиарда лева, на 1930 г. — 8 милиарда лева, на 1931 г. — 8 милиарда лева, на 1932 г. — 6 милиарда лева, на 1933 г. доходът пада даже под 6 милиарда лева. Това показва, г-да, че наистина ние имаме едно намаляване голѣмо, катастрофално въ добива на земеделското стопанство. При все че, както казахъ, работната земя се увеличава, производството расте, обаче онова, което се добива насреща, е извънредно малко. То е паднало толкова долу, че се получава въ 1932 г. едва 40% от онова, което се е получавало въ 1928 г. Това бѣ предизвикано от едно поевтиняване на продуктът от земеделското производство. Така, докато въ 1928 г. 100 кгр. жито са стрували 771 л., въ 1932 г. струват само 303 л.; докато въ 1928 г. 100 кгр. ечемик са стрували 597 л., въ 1932 г. струват 253 л.; докато въ 1928 г. 100 кгр. царевича са стрували 619 л., въ 1932 г. струват 211 л.

Като вземемъ най-голѣмия индексъ за 1928 г. 4.100, на базата 100 за периода 1908—1912 г., въ 1932 г. индексът пада от 4.100 на 1.619; индексът за ечемик, на база 100 за периода 1908—1912 г., въ 1928 г. е 4.258, въ 1932 г. — 1.808; индексът на царевичата на база 100 за 1908—1912 г., на 1928 г. е 4.545, а на 1932 г. — 1.551. Виждаме едно голѣмо спадане на ценитѣ на земеделските продукти. Не сжщото, обаче, става съ ценитѣ на индустриалните продукти. Така, напр., докато килограмъ каменна солъ на 1928 г. е струвалъ 5.30 л. и 4.17 л. морската солъ, за 1932 г. ценитѣ ставатъ: 4.56 л. и 3.43 л.; цената на захарта е 29.65 л. на 1928 г. и 25.57 л. на 1932 г.; газът е струвалъ 11 л. крѣгло на 1928 г. и 9 л. крѣгло на 1932 г. Разбира се, цени на едро. Следователно, имаме едно несъответствено положение между ценитѣ на земеделското производство и тѣзи на индустриалното. Така, индексът за солта отъ 2.409 на 1928 г. става 2.073 на 1932 г.; индексът на захарта отъ 2.670 на 1928 г. става 2.304 на 1932 г.; индексът на газът отъ 2.527 на 1928 г. става на 1.982 на 1932 г.

По тоя начинъ ние имаме едно намаляване ценитѣ на земеделските продукти, а отъ тукъ едно колосално намаляване на нашия националенъ доход. Националният ни доход отъ 42 милиарда лева крѣгло, по приблизителни оценки, въ 1929 г., пада подъ 20 милиарда лева въ 1932 г.

Външната ни търговия сжщо така търпи голѣми загуби. Докато въ 1929 г. тя се движи между 6 и 7 милиарда лева, за 1932/1933 г. тя е вече крѣгло 2 милиарда лева. Виждате едно значително намаляване на нашата външна търговия, което показва, наистина, едно голѣмо ограничение въ нашия вносъ и въ нашия износъ.

Това се дължи, безспорно, на много причини. До голѣма степенъ се дължи на факта, че у насъ се развива вече една национална индустрия, която ограничава вноса на известни продукти, минава се къмъ засѣване на известни земеделски произведения, които могатъ да бъдатъ преработени за нуждитѣ на индустрията, но все пакъ това колосално падане на ценитѣ имъ не може да се обясни иначе, освенъ съ крайното ограничение на вътрешния пазаръ. И редица други продукти, които са крайно необходими за населението, внасяни отъ вън, или произвеждани тукъ, главно сурови продукти, внасяни отъ вън, поради покровителствуваната индустрия и поради митата, запазватъ една висока цена и досега. Така, напр., пакъ споредъ статистиката, американцѣт, отъ 24 л. метърътъ презъ 1930 г., пада едва на 19 л. въ 1932 г.; хасето, отъ 34 л. презъ 1930 г., пада на 28 л. презъ 1932 г.; бархетът, отъ 52 л. въ 1930 г., пада на 42 л. въ 1932 г.; басмата, отъ 30 л. въ 1930 г., остава пакъ 30 л. въ 1932 г.; докът, отъ 45 л. въ 1930 г., пада едва на 33 л. въ 1932 г. Така че тѣзи продукти, които се внасятъ отъ вън или се

произвеждатъ тукъ, при покровителствуваната индустрия, запазватъ едни извънредно високи цени и поради туй, естествено, ставатъ недостъпни за голѣмата частъ отъ нашето население, което е заставено да продава на извънредно ниски цени своитѣ земеделски продукти.

Трѣбва да се забележи, г. г. народни представители, обаче, че поевтиняването на индустриалните продукти въ чужбина продължава вследствие на това, че производството въ много държави става все по-евтино и по-евтино, и поради голѣмата конкуренция, която залива сега цѣлия свѣтъ. Напоследъкъ, въ последнитѣ месеци, особено внимание обръща японската конкуренция. И азъ ще ви дамъ тукъ известни цифри да видите, че ако не бѣха нашитѣ вътрешни валутни мѣнотии, ако не бѣха ограниченията въ вноснитѣ мита и отъ покровителствуваната индустрия, ние бихме могли да имаме индустриални продукти, внасяни отъ вън, на извънредно евтини цени.

П. Панайотовъ (нац. л): Въпрѣки скѣпия транспортъ.

Г. П. Геновъ (р): Да, въпрѣки скѣпия транспортъ, който за морето все пакъ е много евтинъ.

Така, напр., следъ като Япония завладѣ източнитѣ пазари Китай, Индо-Китай, Австралия, Зондскитѣ острови, постепенно проникна въ по-далечнитѣ страни, завладѣ Южна Америка, Централна Америка, Индия — това, безспорно, алармира Англия — проникна въ Персия, проникна въ Абисиния — което алармира Италия — проникна напоследъкъ и въ Европа. Япония внася въ Европа памучни платове, металургия, автомобили, електрически материали и редица други стоки. Напоследъкъ въ самата Германия тя е предложила сурово желязо 10% по-евтино, отколкото е производството на самата германска металургия — тамъ, където знаемъ, че се произвеждаше най-много желязо и бѣше най-евтино. Въ Италия Япония внася памучни платове и бие самата италианска памучна индустрия въ самата нея. Въ Италия японски експортери са предложили автомобили на цена 6.000 италиански лири, крѣгло около 40 хиляди български лева. Японскитѣ продукти струватъ срѣдно 40—50% по-евтино отъ най-евтиното европейско или американско производство. Така, въ Лондонъ даже японцитѣ са внесли масово готови ризи, които се продаватъ по 1 шилингъ, равенъ на 20 л. български — готови, ушити ризи! По-нататъкъ Япония засили извънредно много своето копринено производство. Нейното копринено производство днесъ е 5 пѣти повече, отколкото е въ Франция — известно е производството на коприната въ Лионъ. И у нея производството струва много по-евтино, отколкото въ Франция. Япония започва да изнася много памучни продукти. Така, тя внася толкова евтино памучнитѣ продукти, че въ француска екваториална Африка ги е предложила 4 пѣти по-евтино, отколкото ги е предлагала французката индустрия. Това са данни, които са изнесени отъ французкото министерство на мореплаването. Въ Швейцария започва да внася часовници и продава по 36 швейцарски франка 1 кгр. часовници. Часовници започва да продава на килограмъ! По 36 швейцарски франка килограмътъ или около 970 български лева! Въ Холандия, където си служатъ извънредно много съ велосипедитѣ, продава готови велосипеди по 5 флорина единиятъ, или 280 български лева. По тоя начинъ виждате какъ Япония започва да заплашва индустриитѣ на всички държави. Напоследъкъ тя е заплашила извънредно много чешката стъкларска индустрия и нѣкои други индустрии въ Чехословашко и затова Чехословашко трѣбваше да мине къмъ обезценяване на своята крона, за да може да се бори главно съ японската конкуренция, която започва да се чувствува чакъ въ самото Чехословашко.

Едновременно съ това, г. г. народни представители, Япония, разбира се, намали и цената на своята монета, на своята йена. Така, докато въ августъ 1931 г. йената е струвала 99, лирата 99, доларътъ 100, презъ декември 1933 г. йената струва 38 — отъ 99 я снематъ на 38 — лирата пада отъ 99 на 66, а доларътъ пада отъ 100 на 62. Споредъ японската статистика, едно работническо семейство преживява месечно съ 40 йени — около 1.000 български лева. И европейскитѣ икономисти констатирайтъ, че трудътъ въ Япония струва 2 до 3 пѣти по-евтино, отколкото въ Западна Европа. И понеже въ индустриалното производство главното е цената на труда, то естествено е, че по тоя начинъ Япония може да има индустриални продукти много по-евтини, отколкото могатъ да ги иматъ европейскитѣ държави или Америка.

По тоя начинъ, г. г. народни представители, виждате, какъ настѣпва едно поевтиняване въ индустриалнитѣ про-

дукти. Върно е, че то не дойде тъй изведнъж, както дойде въ земеделското производство; върно е, че индустриалните имат възможност да задържат едни по-високи цени на индустриалните продукти, поради особено-ната организация въ индустрията но все пак, фактите сж налице, че поради голмата конкуренция, която се създава, тй не могат да поддържат на едни високи цени индустриалните продукти, и последните започват все повече и повече да падат. Япония не спазва Вашингтонската конвенция за 8-часов работен ден, Япония не прилага законите които сж изработени въ Женева от конференцията на труда, и сега, като напуста Обществото на народите смътта, че се е дебарасирала от всички тия задължения и по тоя начин напътга извънредно много своите сили да доразвие още повече своята индустрия и да конкурира всички европейски и американски индустриални страни.

Това, безспорно, създава едно особено положение и за земеделските страни. Земеделските страни при това положение, имат възможност, при една трансформация на своя бюджет, да могат да позволят внасянето на евтнини стоки въ замѣна на компенсации. И мжчнотията за нас е, че ние не можем да направим съответни компенсации да кажемъ, съ една Япония или съ нѣкои други държави, които засега внасятъ евтини стоки. Но азъ мисля, че тая конкуренция, като продължава, ще застави и ония държави, въ които ние внасяме или можемъ да внасяме наши земеделски произведения, да намалятъ цената на своето индустриално производство, и по тоя начинъ, като намалятъ цените на индустриалното производство, да може индустриалните продукти да дойдатъ на евтини цени. Следователно горе-долу да започнатъ да се изравняватъ цените имъ съ тия на земеделските продукти. При една свободна размѣна това, безспорно, би станало, но, поради голмимѣ митнически ограничения, поради валутните прѣчки и валутните невъзможности за много държави, това засега е невъзможно да стане за всички страни. Все пакъ, обаче, земеделските държави иматъ не само интересъ, а и дългъ да премахнатъ прѣчките, които самата държава създава, за да могатъ да поевтинятъ известни индустриални продукти.

Така, напр., у насъ солта, която се продава срѣдно на едро 3 1/2 л. килограмътъ, би струвала много евтино, ако не бѣше голмимѣт акцизъ, който тя плаща. Сжщо така захарта, която на международния пазаръ има една цена не повече отъ 4—5 л. килограмътъ, ако не бѣше голмимѣт акцизъ и митото, които плаща, би струвала много поевтино на нашия вътрешенъ пазаръ, отколкото струва сега. Това е и съ памучните произведения, това е и съ памука, това и съ редица други артикули. Безспорно е, че държавата не може да се лиши отъ приходите, които има отъ акцизите и митата на тѣзи индустриални произведения, но тя трѣбва да усвои едно гледище. Щото постепенно да намалява, чрезъ намаляване на акцизите и вносите мита, цените на индустриалните продукти, да ги приближава до цените на земеделските продукти. Не се касае въпросътъ, г. г. народни представители, за всички видове индустриални продукти; това сж нѣколко продукти, които сж необходими на нашия селянинъ — това е солта, това е газта, това е желѣзото, това е памукътъ. Обезателно държавата трѣбва да намали вноското мито и акциза на тия продукти, за да приближи цените имъ донѣкъде поне до цените, на които земеделците продаватъ земеделските произведения.

II. Панайотовъ (нац. д.): Солта е 31 л. тонътъ.

Г. П. Геновъ (р): Просто е безъ пари. И газта е евтина, и солта е евтина, и памукътъ е евтинъ — на много мѣста даже го горятъ — обаче високото мито и високите акцизи посжкватъ тѣзи нѣколко артикули. И заради това, държавата трѣбва при нареждането на своя бюджетъ да потърси други приходни източници, та да може да премахне или да намали митото и акциза на тѣзи продукти, за да ги поевтини.

Т. Кичевъ (д. ст. Ц): Защо не го направите? Нали сте управленни?

Г. П. Геновъ (р): Това е единъ много важенъ въпросъ.

Т. Кичевъ (д. ст. Ц): Тия години имате управлението и само предпозиките правите. Стига предпозиките, направете го!

Г. П. Геновъ (р): Ще бжде направено, не бързайте. — Това е единъ много важенъ въпросъ, върху който обръщамъ вниманието и на финансовия министъръ, и на правителството, защото, г. г. народни представители, ако

днесъ има недоволство върху земеделското население, то е главно поради факта, че продава евтино своите произведения, а купува скъпо индустриалните произведения. Ако не е възможно държавата да поевтини или да сподобствува за поевтиняването на всички индустриални продукти, поне за ония, които сж отъ първа необходимостъ за селянина, това трѣбва да направи. Защото, г. г. народни представители, поради липсата на пари въ селото, поради мжчнотията да си набавятъ селяните тия индустриални продукти, ние констатираме единъ много важенъ фактъ въ нашия животъ: въ течение на последните години се забелязва едно намаляние даже на консомацията на солта. Безспорно, солта е продуктъ отъ първа необходимостъ, но понеже днесъ е скъпа, изглежда, че селското население намалява консомацията на солта, като дава по-малко солъ на своя добиткъ, отколкото нормално той се нуждае отъ солъ. Да не говоримъ за намаляние количеството на консомираната захаръ, която отъ 30 милиона килограма годишно върви къмъ 20 милиона килограма годишно. Следвателно, ние ще се натъкнемъ отъ една страна на дефицитъ въ бюджета, защото предвидениятъ акцизъ нѣма да постѣпи, поради намаляние количеството на консомираната захаръ, а отъ друга страна ще трѣбва да престанемъ да съемъ цвекло или ще съемъ много малко количество декари съ цвекло. Тая година, поради факта, че има натрупване на захаръ въ складовете, и консомацията намалява, ние не само че не можемъ да засъемъ онова количество декари съ цвекло, което бѣше за сѣтъ миналата година, но може би ще се наложи да не съемъ цвекло въ продължение на 1—2 години, докато се изхарчатъ ония стокове захаръ, които сж натрупани отъ предшестващите нѣколко години.

Това сж проблеми, г-да, отъ извънредно важенъ стопански характеръ, които трѣбва да обрънатъ вниманието на правителството и да започне да трансформира бюджета въ това направление. Азъ не говоря за едно революционно промѣняване на бюджета, защото това е невъзможно, това ще създаде сътресение, тъй като намирането на нови приходни източници при сегашното обединяване на населението не е лесна работа. Азъ признавамъ мжчнотията въ това отношение, но, все пакъ, една ясно начертана тенденция въ туй направление трѣбва да има. Трѣбва да се намаляватъ постепенно акцизите и митата на тѣзи нѣколко продукти, за които говорихъ, за да може да станатъ тѣ поевтини и по-достъпни за населението.

Разбира се, това е свързано съ още единъ другъ въпросъ — съ въпроса, не е ли възможно да се повдигне цената на земеделските произведения? За гражданина не е важно колко пари получава — за него е важно какво ще купи съ тѣзи пари; за селянина не е важно какво ще добие отъ своето земеделско производство — за него е важно съ онова, което ще добие, какви нужди ще може той да задоволи; за еснафа не е важно колко пари ще добие — за него е важно каква работа ще може да свърши съ парите, които ще добие. Следователно, парите иматъ една напълно относителна стойностъ, съобразно съ това, какво количество продукти може да се купи съ тѣхъ и какви нужди тѣ могатъ да задоволятъ.

Това, безспорно, е единъ въпросъ, който се слага на вниманието на нашата държава, но, освенъ това, трѣбва да се сложи и въпросътъ: едновременно съ намаляние цените на индустриалните произведения, не е ли възможно да направи единъ опитъ за повдигане цените на земеделските продукти? Една държава като нашата, която изнася земеделски продукти, много естествено, не може тъй лесно да повиши цените на земеделските произведения. Тя трѣбва да върви по линията на равнодействащата: отъ една страна като повиши донѣкъде цените на земеделските продукти и като поддържа едни определени цени, отъ друга страна, да се стреми, намалявайки цените на индустриалните продукти, да ги приближи до определените веднъжъ цени на земеделските произведения. Такава трѣбва да бжде стопанската и финансова политика на държавата и тази политика е отъ извънредно важно значение за установяването на едно стопанско спокойствие, за установяването на единъ стопански миръ въ България.

Това е, повтарямъ, г. г. народни представители, единъ извънредно важенъ въпросъ. И правителството трѣбва да си зададе за целъ, като върви отъ една страна къмъ постепенно намаляване цените на индустриалните произведения, които сж най-необходими, главно за земеделците, и отъ друга страна, като поддържа едни определени цени за земеделските продукти, да може да постави въ една хармония, въ едно правилно съотношение цените на индустриалните и на земеделските продукти. Разреша ли се този въпросъ, азъ мисля, че се разрешаватъ много други

важни проблеми. Разрешава се, отъ една страна проблемата за бюджета. Понеже населението ще има едни горе-долу установени доходи, бюджетът ще има своите редовни ресурси. Отъ друга страна, като установимъ едно постоянно хармонично съотношение между цените на земеделските продукти и на индустриалните продукти, ние ще можемъ действително да осигуримъ стопански миръ въ страната, който е отъ извънредно важно значение за насъ. Отъ трета страна, ще можемъ да дадемъ едно правилно и окончателно разрешение на въпроса за задълженията, за старите дългове, тъй както сега, при една постоянна флукутация на цените, при една неизвестностъ за утрешния день, много естествено този въпросъ не може да бжде разрешенъ окончателно.

По-нататък, г. г. народни представители, като говоримъ за нашия бюджетъ, трѣбва да се спремъ върху нѣколко въпроси, които сѫ по-прѣко свързани съ него. Бюджетътъ има своя приходна и своя разходна частъ. Въ приходната частъ на бюджета сѫ предвидени всички ония приходи, които държавата въ течение на финансовата година ще получи отъ своите граждани, за да може да съществува. При съставянето на приходния бюджетъ обикновено се обръща внимание на резултатите, които сѫ дали предшествуващите бюджети, тъй като ония приходи, които ни даватъ предшествуващите бюджети, може да ни посочатъ точно, какви приходи би трѣбвало да предвидимъ и за новата финансова година, която иде. Заради туй именно винаги, когато установяваме въ новия бюджетъ цифрите на приходите, които предвиждаме да постѣпятъ отъ различните видове данъци, такси, бери и т. н., трѣбва да имаме предъ видъ онова, което е постѣпило въ миналите години, особено презъ последните три години.

Обаче промѣните въ стопанския животъ, презъ последните години сѫ толкова голѣми, че тѣзи цифри не могатъ винаги да ни дадатъ достатъчно точни указания за онова, което се предвижда, че ще постѣпи за идущата финансова година. Така, напр., отъ поземеленъ данѣкъ сѫ постѣпили 149 милиона лева презъ 1930/1931 финансова година, 100 милиона лева презъ 1931/1932 финансова година и изведнѣжъ следъ това, поради освобождението отъ поземеленъ данѣкъ на всички земи подъ 100 декара, постѣплението презъ 1932/1933 г. спада на 28 милиона лева, а за времето отъ 1 априлъ 1933 г. до 31 януарий т. г. сѫ постѣпили само 22 милиона лева срещу 37 милиона лева, предвидени да постѣпятъ за цѣлата 1933/1934 финансова година. За идущата финансова година се предвиждатъ да постѣпятъ 60 милиона лева. Струва ми се, че тая цифра е твърде голѣма. Едва ли тѣзи 60 милиона лева ще могатъ да постѣпятъ, тъй като презъ 1932/1933 финансова година сѫ постѣпили само 28 милиона лева, а за 10-тѣ месеца отъ текущата финансова година сѫ постѣпили само 22 милиона лева. По този начинъ предвидената цифра 60 милиона лева приходъ отъ поземеленъ данѣкъ за 1934/1935 г. се явява твърде преувеличена.

Сѣщо така и други нѣкои приходни пера, ако ги анализираме внимателно, сѫ огледъ на онова, което е постѣпило презъ последните две години, за идната финансова година се предвиждатъ сѫ твърде голѣми увеличения, които едва ли ще могатъ да се реализиратъ. Разбира се, днесъ, когато до голѣма степенъ финансовиятъ министъръ е заставенъ да оперира съ много неизвестности, мъчно може нѣкой да каже и у насъ — както и въ коя да е държава — че новиятъ бюджетъ ще приключи уравновесенъ. Бюджетите на всички държави свършватъ обикновено съ дефицити. Бюджетните дефицити сѫ станали нормално явление въ финансовия животъ на всички народи. Затуй мъчно можемъ да искаме, щото българскиятъ държавенъ бюджетъ да приключва напълно уравновесенъ. Все пакъ, при създаването на новия бюджетъ, естествено, трѣбва да се обърне внимание на онова, което е постѣпвало досега, и, съобразно съ него, да се гради онова, което е възможно да постѣпи идущата година.

Като сравняваме постѣпленията отъ прѣките и косвените данѣци за времето отъ 1 априлъ 1933 до 31 януарий 1934 г. съ постѣпленията по сѣщите данѣци за сѣщото време отъ 1932/1933 финансова година, ние виждаме следното. Въ постѣпленията отъ косвените данѣци презъ текущата финансова година има значително подобрене. Така, за това време презъ 1933/1934 г. сѫ постѣпили 59,230,003 л. въ повече отъ онова, което е постѣпило за сѣщото време презъ предшествуващата година. Обаче постѣпленията отъ митата сѫ твърде зле; тѣ показватъ единъ минусъ отъ 299 милиона лева кръгло въ сравнение съ предшествуващата година. По-добре сѫ постѣпленията отъ акцизите, където има увеличение 69 милиона лева. Прѣки данѣци сѫ постѣпили 119% — значи, сѫ

единъ значителенъ плюсъ, митата само 66% — единъ голѣмъ минусъ; акцизите 106%. Общо взето, косвени данѣци сѫ постѣпили съ единъ минусъ отъ 190 милиона лева въ сравнение съ предшествуващата година.

За 1933/1934 финансова година било е предвидено да постѣпятъ за 10-тѣ месеца отъ прѣки данѣци 353,375,000 л., а сѫ постѣпили 361,848,243 л. или съ единъ плюсъ отъ 8,473,243 л., което прави 2%, или общо постѣплението е 102%. Косвените данѣци и тукъ даватъ единъ минусъ: предвидено е било да постѣпятъ за 10-тѣ месеца 745,000,006 л., а сѫ постѣпили 513,824,319 л., или единъ минусъ отъ 231,175,687 л.; следователно, постѣпили сѫ само 68—69% отъ предвиденото. Отъ акцизите било е предвидено да постѣпятъ 1,102,500,000 л., постѣпили сѫ 1,121,710,475 л., или единъ плюсъ отъ 19,210,475 л., т. е. постѣплението е 101.7%. Общо взето, по двете най-важни пера отъ приходния бюджетъ — прѣките и косвените данѣци — било е предвидено да постѣпятъ за 10-тѣ месеца 1,847,500,000 л., а сѫ постѣпили 1,635,534,788 л., или единъ минусъ отъ 211,965,212 л., т. е. постѣпили сѫ само 82%.

Следователно, трѣбва да се обърне внимание на факта, че въ постѣпленията на известни приходи, особено по отношение на митата, ние сме въ голѣмъ минусъ, и тамъ трѣбва да бждемъ извънредно предпазливи при съставянето на бъдещия държавенъ бюджетъ.

Колкото и да се желае едно голѣмо оживяване на нашата външна търговия, то е невъзможно. Живѣемъ при особени стопански условия, които една малка страна, като България, не може да измени. Слушахъ съ внимание онова, което говори предшествуващиятъ ораторъ г. Бояджиевъ — за намиране на пазари, за премахване на гранични прѣчки и т. н. Въ сѣщность това сѫ пожелания, които, за жалостъ, действителността отрича. Когато пазарите не сѫ свободни, когато всѣка държава иска да допусне вносъ само за смѣтка на онова, което изнесе, не можемъ да се върнемъ къмъ ония блаженни години, когато вносътъ и износътъ бѣха сравнително свободни. Сочи ни се, напр., Гърция: имали сме голѣмъ вносъ презъ 1927 г. Тогава Гърция токущо бѣше свършила войната съ Турция, имаше нужда отъ добитѣкъ, имаше нужда отъ храни и ги внасяше отъ насъ. Тя разполагаше съ пари отъ заемите, които последователно и се дадоха. Но днесъ, дори нашите отношения съ Гърция да бѣдѣха най-приятелски, ние не можемъ да разчитаме на грѣцкия пазаръ тъй, както разчитаме тогава, защото въ замѣна на онова, което ние ще внесемъ, естествено е Гърция да иска да внесе у насъ тождова, колкото ние ще внесемъ въ нея.

Следователно, колкото и да е желателно да се намѣрятъ пазари за нашите произведения, колкото и да е желателно да се отворятъ мигническите граници, това не е по силите на българската държава. Нѣма защо да си правимъ илюзии. Безспорно, не трѣбва да спимъ, трѣбва да работимъ, да търсимъ тия пазари, да уговаряме компенсации и клиринги, но днесъ не можемъ да разчитаме, че можемъ да се върнемъ къмъ блажените години на миналото, когато имаме голѣмъ износъ въ по-близки и по-далечни държави. Днесъ всѣка държава живѣе съ лозунга да ограничава, колкото е възможно повече, своите нужди, да се задоволява съ онова, което намира у себе си. Какъ иначе ще си обяснимъ, че Германия днесъ въвежда мито 6½ л. на килограмъ жито? Това значи, че хлѣбътъ трѣбва да се продава по 15 л. килограмътъ. Германия казва на своето население: задоволявайте се съ онова което произвежда германската земя, ще ядешъ картофи, ще ядешъ ржѣ. Други държави увеличаватъ земеделското си производство. Днесъ, не само Франция започва да изнася жито, но и Италия, която по-рано внасяше голѣми количества жито, започна днесъ сѣщо да го изнася. Англия е обвързана съ своите доминиони и тамъ пазарътъ за чуждото жито се затваря. Така щото да говоримъ, че можемъ да намѣримъ пазари, това може лесно да се каже на думи, но е много мъчно изпълнимо на практика. Г. Бояджиевъ говори за Дания, но и тамъ има голѣма криза. Дания вижда, че се затварятъ нейните пазари въ Лондонъ, въ Берлинъ. И тамъ земеделското стопанство е въ извънредно голѣма криза, може би не тъй голѣма, както е у насъ, поради туй, че Дания не воюва, имаше сравнително по-големи капитали, по-големи и по-близки връзки, но въ всѣки случай и тамъ съществува криза.

Така че, не трѣбва да смѣтаме, че кризата е само у насъ; не трѣбва да смѣтаме, че само ние сме поставени въ затруднение и че другите държави въ това отношение блаженствуватъ. Вѣрно е, че Унгария, като сръбноевропейска държава, успѣе по-лесно да уреди своите търговски отношения съ близките държави. Но не забравяйте, че ние търсимъ далечни пазари. Ние не можемъ да имаме

близките пазари на Унгария, близките пазари на Дания. Ние тръбва да отиваме да търсим пазара на Чехословакия, който е много ограничен, който е окупиран от Унгария и от други по-близки държави. Ние тръбва да търсим пазар чак в Германия, следователно, нашите стоки тръбва да минат през цяла Сръдна Европа, и ние тръбва да преодоляваме хиляди мъчности, които ни се правят — може би не от политическо зложелателство, а защото най-сетне всяка държава гледа да осигури най-напред своя износ и тогава да допусне през себе си транзит на чужди стоки. Безспорно е, че Югославия внася повече в Италия, защото тя е непосредствена съседка. Имаше моменти, когато Югославия правеше големи прѣчки на нашия износ и той се затрудняваше. Още по-лошо е положението ни, когато тръбва да изнесем в Германия. Износът на грозде и на други артикули, които подлежат на бързо разваляне, мъчно става. А важното е, че ние сме заставени да изнасяме тъкмо продукти, които подлежат на бързо разваляне и, следователно, изискват бърз превоз, какъвто ние нѣмаме.

Вѣрно е, че Дунавът е една благодатна артерия за Сръдна и Източна Европа, но ние можем да я използваме само временно. При това, не всичко може да се изнесе с параход. Често пъти тръбва да предпочитаме желѣзниците, а тѣ минават през нѣколко държави и, следователно, ние сме в пълна зависимост от тия държави. Така че, когато се говори за намиране на пазари, не тръбва да се забравят всички тия мъчности.

Никой не може да откаже загрижеността и на днешното правителство, и на вчерашното за нашия износ. Правено е, каквото е могло да се направи. Никой нѣма да пренебрегне нуждите на народното стопанство. Всѣки, и най-обикновеният гражданин, живѣе съ съзнанието, че засилването на нашия износ ще доведе до значително подобрене, нашето земледѣлско стопанство и ще снабди с пари нашия земледѣлец. Преди нѣколко време бѣх в Търновско, и хората там ми казваха: каква благодат бѣше тази есен, когато се изнесе десертно грозде, когато въ продължение само на нѣколко седмици паднаха доста пари, раздадох се на населението и то се почувствува с пари и до голѣма степен облекчено! Износът на гроздето, обаче, който, за части, расте постоянно, не може да бѣде безпредѣлен, защото имаме ограничени пазари където изнасяме грозде: това сѣ Виена и Германия. Но там всички изнасят — и Франция, и Испания, и Португалия, и Гърция, и Италия — държави, които сѣ по-близо или сѣ непосредствени съседи и, естествено, имат възможност по-лесно да изнасят там и да ни конкурират. Вѣрно е, че нашите продукти, понеже у нас сѣ по-евтини, отиват там на по-низки цени, а и въ качествено отношение сѣ по-добри и могат, ако не да завладѣят нови пазари, то поне да запазят старите.

Та не е вѣрно, че въ тѣй отношение нѣ е правено нищо. Фактът, че за една година удвоихме износа на десертно грозде, показва, че е направено твърде много, като имаме предъ видъ, че отиваме въ пазари, които сѣ завладѣни и тръбва да измѣстваме вносители, които сѣ там от дълги години, и че тръбва да минем през нѣколко държави, да платим доста скъпо навло, да се справяме съ митнически и други формалности въ съседни държави — което не е така лесна задача, както нѣкои си въобразяват.

Така че, по отношение на митата ние тръбва да бждем крайно предпазливи. Голѣми постѣпления от митата ние не можем да имаме; напротив, можем да имаме етно намаление от тѣхъ, защото, поради постоянното затваряне на държавите у себе си, пазарите стават все по-мъчно достѣпни за нас — първо; и второ, г. г. народни представители, поради тази система на размѣна на стоки съ стоки, която се установява напоследък, и която струва по-скъпо, отколкото размѣната на стоки съ пари. Компенсационната сдѣлка ни доказа това: цените, които се предложиха, бѣха много високи въ сравнение съ ония, които сѣ на пазара. Азъ мисля, че при компенсацията, при натуралната размѣна — разбира се, не тѣй, както тя е била въ древността, размѣна на дребни продукти, а когато се размѣнят стоки въ колосални размѣри — ще имаме винаги високи цени на продуктите, понеже се познае единъ рискъ, създават се голѣми мъчности; онзи, който приема твоята стока, ще тръбва да прави жертви, за да я пласира въ своята страна, а това, безспорно, се отразява върху цената на стоката. Затова не можем да имаме евтини продукти при тази система на клиринги, особено на компенсация — на натурална размѣна, иначе казано — която се установява през последните години въ Сръдна Европа.

По-нататък, г. г. народни представители, искаме да обърнем вниманието ви на въпроса за плащанията по нашите заеми — единъ въпросъ, който представлява извън-

редно голѣма важност за нашия бюджетъ. Нашите външни заеми представляват една сума кръгло 19 милиарда лева. От тѣхъ 10 милиарда лева се падат на предвоенните заеми, 4 милиарда и половина се падат на репарациите и около 4 милиарда лева се падат на двата следвоенни заеми. Засега ние плащаме 25% от онова, което се дължи по предвоенните заеми според конвенцията от 1926 г., и 25% по следвоенните заеми, — именно, бѣжанския заемъ от 1926 г. и стабилизационния заемъ от 1928 г. Останалите 75%, както знаете, бѣха оставени на разположение на българското правителство чрезъ Българската народна банка. Така събраните суми, оставени на разположение на българското правителство, които минават като неговъ дългъ, сѣ вече ликвидирани съ задължението от страна на нашето правителство, че то ще заплати 10% от тия суми въ чужда валута. Останалото, следователно, се ликвидира. При това положение, г. г. народни представители, ние плащаме — досега поне — 32% от онова, което тръбваше да платимъ.

Азъ искамъ да обърна внимание на другъ единъ фактъ по отношение на външните ни заеми. Преди всичко, г. г. народни представители, плащането по външните ни заеми, макаръ изразено въ единъ процентъ от 32%, не е тѣй малко, както се представлява на пръвъ погледъ. Защото от войната насетне облигациите от нашите заеми, особено тия от предвоенните заеми, никога не сѣ достигнали една стойност по-голѣма от 20—25—30% от номиналната имъ стойност. Най-високият курсъ на нашите облигации е билъ през 1926 г. — веднага следъ тѣхното валоризиране. Тогава тѣ достигатъ въ нѣкои случаи до 35—40%. Следователно, днешните носители на тия титри не сѣ платили за тѣхъ 100%, а само 20 или 30%, а пъкъ получаватъ 32% върху цялата сума. Така че, когато ние плащаме 32% въ сѣщностъ на новите носители на тия титри ние плащаме 100%, *al pari*. Това е единъ много важенъ въпросъ. И заради това не тръбва да се смѣтат нашите кредитори ошечени, особено тия по предвоенните заеми, поради това, че ние имъ плащаме 32%. Азъ смѣло мога да кажа, че нѣкои от тѣхъ получаватъ и 150%, поради това, че сѣ купували тия облигации на цена 18%, 20%, а нѣкои даже и подъ 18% от номиналната имъ стойност — както е паднала, впрочемъ, и франциската рента. Франциската рента днес е паднала сръдно на 19%, и Франция толкова плаща по своите предвоенни заеми. И понеже нашите заеми се котира въ Франция, стойността на облигациите е спаднала на 15%, 18%, 20%, 25% — въ различните години различно. Само въ 1926 г., следъ валоризацията, тѣ достигатъ до 35%, въ нѣкои случаи може би и 40%.

Както казахъ, г. г. народни представители, въ тая сума 19 милиарда лева влизатъ 4 1/2 милиарда лева репарации. За тѣхъ ние сега не плащаме нищо. Така че, изплащанията по държавните дългове сега се състоят главно въ изплащане на лихви — не плащаме погашения — само на предвоенните и на следвоенните заеми на база 25%.

Другъ единъ въпросъ който искамъ да засегна въ връзка вече съ съкращенията, които могат да се направятъ въ бюджета, това е въпросътъ за чиновниците. У насъ често пъти се е писало и продължава да се пише, че имаме извънредно много чиновници. Даватъ се, напр., такива статистики: въ Англия на хиляда души се падатъ трима чиновници, а въ България — 18; въ Холандия на хиляда души се падатъ четирима чиновници, а въ България — 18. На пръвъ погледъ, човѣкъ ще се изуми, възможно ли е една страна като Англия, или като Холандия, така културна, която има толкова развити нужди, да има толкова малко чиновници, а България да има толкова много чиновници! Значи, ние сме една държава която се е бюрократизирала напълно, не само поради това, че има една тежка бюрокрация, но и поради това, че има извънредно много ненуждни чиновници.

Тукъ, г-да, ние се намираме въ една извънредно голѣма грѣшка, на която нѣкои особено заслѣпени не искатъ да обърнатъ никакво внимание. Въ много държави, г. г. народни представители, учителите въ общинските училища и въ частните училища не се смѣтатъ държавни чиновници, а у насъ само по бюджета на Министерството на народното просвѣщение имаме тази година 25.653 служители; а сѣ добавятъ, които се назначиха въ последствие, може-би ще бждатъ надъ 26—27 хиляди. Сѣщо така Министерството на желѣзниците има единъ персоналъ отъ около 25 хиляди души, а въ много държави, както знаете, желѣзниците сѣ частни, компански; тамъ въ категорията на държавните служители не влизатъ служителите по желѣзниците. Нѣкъде даже пощитъ сѣ частни,

както е въ Америка, където Рузвелтът едва сега прави опити да ги етатизира. И заради туй тамъ се явява толкова малко числото на държавните чиновници. Въ числото на държавните чиновници тамъ влизатъ тия отъ полицията, и то не муниципалната полиция, а само държавната, служителитъ въ централнитъ учреждения, а всички ония, които сж по департаментитъ, общинитъ, училищнитъ настоятелства и отдѣлнитъ организации, не се числятъ къмъ държавнитъ чиновници.

И заради туй: ние не трѣбва да мислимъ, както нѣкой път се говори у насъ, че можемъ да намалимъ чиновницитъ наполовина. Отъ 80 хиляди държавни чиновници ние имаме надъ 50 хиляди само въ дветъ министерства: Министерството на желѣзницитъ и Министерството на просвѣтата. Значи, по-малко отъ 30 хиляди души оставатъ за всички други министерства.

Азъ не казвамъ, че не може да се направи една реорганизация на службитъ, че не могатъ да се направятъ съкращения, но въ никой случай намаленията не могатъ да бждатъ въ такъвъ процентъ, както нѣкои смѣтатъ — да се намалатъ чиновницитъ съ 50%. Това е невъзможно, това е една демагогия, която се върши у насъ по нѣкога и кѣто само пакостъ, защото настройва населението противъ правителства, противъ партии, противъ Парламентъ, противъ чиновници, когато въ сжщностъ това е едно незаслужено обвинение, хвърлено противъ чиновничеството, хвърлено и противъ държавата.

Дже съкращенията, които миналата година се направиха по Министерството на народната просвѣта, се отразиха извънредно пагубно върху учебното дѣло. Ние бѣхме свидетели на това, и заради туй азъ не мога да си обясня, какъ сега въ новия бюджетопроектъ на Министерството на народната просвѣта се предвиждатъ нови съкращения. Това е една колосална грѣшка, която може-би ще има твърде фатални послѣдствия за развитието на нашето учебно дѣло. Нашитъ правителства трѣбва да разбератъ, че бюджетни съкращения въ областта на просвѣтата не бива да бждатъ правени по много причини: най-напредъ по психологически причини, защото мжчно се затварятъ училища поради това, че населението иска да учи своитъ деца, и, най-главно, че голѣмата частъ отъ тѣзи срѣдства отива за тѣй нареченото задължително образование.

Отъ Министерството на просвѣтата казватъ, че тая година щѣло да има около 80 хиляди нови деца. 50 хиляди деца по 50 въ отдѣление — това сж 1.000 отдѣления. За тѣхъ трѣбватъ 1.000 нови учители. Е, какъ може въ туй време да направимъ съкращения? Колкото и да увеличимъ числото на децата въ паралелкитъ, ние не ще бждемъ въ състояние, на всѣки случай, чрезъ това увеличение, да дойдемъ до тамъ, че наистина да направимъ една икономия, не само да не увеличаваме персонала, но обратно — да го намалимъ.

Може-би ще се каже, че съкращенията ще засегнатъ повече срѣднитъ училища. И тамъ съкращенията, г. г. народни представители сж една много мжчна работа. Ако се затворятъ срѣдни училища, които сж сжществували редъ години, най-напредъ ще се срещне голѣма съпротива у самото население.

У насъ всички се оплакватъ отъ разстигащото число на интеллигентнитъ. Разбирамъ опасността, обаче ние трѣбва да се постараетъ да си я обяснимъ. Въ време на народно бедствие, каквото ние сега имаме, когато преживяваме такава тежка стопанска криза, естествено е, че всички искатъ да пратятъ своитъ деца въ училище, съ надежда да имъ осигурятъ поминѣка. Ако бѣхме добре въ стопанството, тогава нѣмаше да сжществува опасностъ отъ много интеллигентни, тѣй като тѣ щѣха да бждатъ погълнати отъ стопанската дейностъ. Въ такъвъ случай нѣмаше да имаме и толкова много ученици. Но сега, когато нѣма поминѣкъ въ село, когато нѣма поминѣкъ и въ занаятитъ, когато има единъ упадѣкъ въ търговията, много естествено, всички сж вперили очи въ училището съ надежда, следъ свършването му да могатъ да изкаратъ своя поминѣкъ въ утрешния день.

Не е такава положението само у насъ — така е навсякъде. Чухъ, недавно да се говори за излишекъ въ Германия отъ интеллигентни хора всици, които не могатъ да намѣрятъ пласментъ на своя трудъ. Единъ германецъ недавно ми казваше: „У насъ ще видите инженери, които сж ватмани по трамваитъ; у насъ ще видите юристи, които сж кондуктори по трамваитъ“. Това, г-да, е едно общо бедствие въ всички държави, особено увеличено поради стопанската криза, което и ние не можемъ по никой начинъ да избѣгнемъ.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): При разглеждането бюджета на просвѣтата въ Чехославия, министърътъ на просвѣтата

тамъ се спира на сжщото нѣщо — проблемата на многото учени.

Г. П. Геновъ (р): Така е. Това е една извънредно сложна проблема, която не може да бжде разрешена съ законъ. И заради туй азъ не смѣтамъ, че като мине новиятъ законъ за народната просвѣта, всичко ще се уреди тѣй, както бихме желали да се уреди. Уреждането е много помжчно, много по-сложно, отколкото изказването на едно пожелание, или даже създаването на единъ законъ.

Въ свръзка съ това, нека ми бжде позволено за нѣколко минути да се спра върху единъ другъ въпросъ, който се повдигна тукъ завчера — за положението въ Софийския държавенъ университетъ. Искамъ да дамъ нѣкои освѣтления на народното представителство за онова, което става тамъ, макаръ че, за жалостъ, много малко народни представители присъствуватъ сега тукъ да чуятъ онова, което азъ бихъ желалъ да кажа, защото въпросътъ е много важенъ и се касае до развитието до нашето най-висше учебно заведение — Държавниятъ университетъ.

Г-да! Вѣрно е, че има безпокойство въ Държавния университетъ. То не е отъ вчера — то продължава отъ редъ години. Отъ нѣколко години, периодически, отъ време-навреме, а особено есенно време, при записването на студентитъ. Университетътъ е изложенъ на известни смущения. На какво се дължи това?

Дължи се първо на факта, че Университетътъ не е въ състояние да прибере всички желаещи да станатъ студенти, и заради туй се наложи постепенно въ повечето факултети едно ограничение за записването на нови студенти. Второ едно обстоятелство е, че прииждането на студенти расте силно всѣка година. Докато въ миналото прииждането бѣше все пакъ нормално, презъ последнитъ нѣколко години — може би то се дължи на кризата — исканията за постѣпване въ Университета сж извънредно голѣми. Азъ си спомнямъ, че въ 1926 г., когато бѣхъ деканъ на юридическия факултетъ, записахъ едва 60 студенти за едно полугодие. Тая година, за зимното полугодие, сж записани 1.200 юристи, при положението, че не се приематъ реалисти, а само свършили класически или подукласически гимназии. Само тоя фактъ показва, че нѣщо ненормално става въ живота и отъ тукъ се явяватъ и тия събития въ Университета.

Следователно, не сж само партийнитъ влияния, които въздействуватъ върху духоветъ въ Университета, макаръ че тѣ иматъ своя дѣлъ, своето участие.

Другъ единъ важенъ въпросъ, на който искамъ да обърна вниманието тая вечеръ, е следниятъ. Често разговарямъ съ студентитъ въ време на семинарни занятия, въ време на упражнения, особено въ връзка съ ония работи, които ставатъ сега въ Университета. И трѣбва да ви кажа, г-да, че младежътъ, който сега следва въ Университета, вижда своето бъдеще твърде мрачно. Азъ си спомнямъ, че навремето, когато ние следвахме, всѣки бѣше сигуренъ, че щомъ свърши, платениятъ стажъ е готовъ, а следъ една година сигурно ще стане сѣдия или ще се установи адвокатъ. Сжщо и онѣзи, които следваха факултетитъ, за учители, бѣха сигурни, че следъ свършването ще намѣрятъ веднага мѣсто въ гимназитъ. Даже си спомнямъ, че въ 1908/1909 г., когато г. Мушановъ бѣше министъръ на народното просвѣщение и се създаде единъ по-голѣмъ либерализъмъ въ учебното дѣло, като се позволяваше откриването на висши класове и къмъ третокласнитъ тогавашни училища, идваха въ Университета делегации, идваха депутации отъ много мѣста да търсятъ студенти незавършили, да ги питатъ дали сж съгласни да отидатъ да станатъ учители въ нѣкои такива училища, защото министерството имъ казало: ето, разрешавамъ да отворите погоренъ класъ, но нѣмате учители — намѣрете учители, ще откриемъ класа.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): А въ мое време свършилитъ пети класъ се търсѣха съ свѣщъ.

Г. П. Геновъ (р): Да, тогава е било така, но азъ говоря за по-близнитъ години, за 1908 г.

Днесъ вече положението е свършено друго. Тая година държавенъ изпитъ издържаха 300 и нѣколко учители за срѣднитъ училища. Половината бѣха назначени като волнонаемни, другата половина останаха неназначени. Значи има 150 кандидати за назначение. 300 и нѣколко души стажанти има сега въ III Софийска мъжка образцова гимназия, свършили Университета. И тѣ ще искатъ мѣста, а въ бюджета на Министерството на просвѣтата се предвижда намаление на учителския персоналъ. Ето една много мжчна проблема, която се изпрѣчва предъ насъ. Тѣзи пъкъ, които сж въ Университета сега, виждатъ своето бъдеще още по-мрачно. Сжщото е и за следващитъ юридическия факултетъ. И ко-

гато азъ питамъ студентитѣ, защо се занимавате толкова много съ политика, тѣ ми казватъ, между другото, следното: при нашитѣ условия ние виждаме, че безъ партийна протекция е невъзможно да се заеме каквато и да е служба, и заради туй трѣбва да се лансираме още отутукъ, отъ Университета, да можемъ да се проявимъ въ партиитѣ, та като свършимъ, да можемъ да си намѣримъ мѣсто.

И наистина, трѣбва да призная, г. г. народни представители, че това, което тѣ ми казватъ, до голѣма степенъ е вѣрно. И заради туй още отъ Университета тѣ започватъ да влизатъ въ партиитѣ и, повтарямъ, искатъ да се проявятъ, за да намѣрятъ утре, когато свършатъ Университета, сигурно мѣсто, защото, както казахъ, тѣ схващатъ, че е невъзможно безъ партийна протекция да добиятъ каквото и да е мѣсто.

Съдийски мѣста вече нѣма. Издържаватъ държавенъ изпитъ 60—70 души, а се назначаватъ трима-четирма души най-много отъ една сесия до друга. На следната сесия вмѣсто 60, явяватъ се 80 души на държавенъ изпитъ, на третата сесия се явяватъ сто души и по този начинъ постепенно-постепенно числото на свършилитѣ расте.

Та виждате, че това сѣ все условия, все причини за тия смущения, които ставатъ въ Университета. Но, разбира се, и партийното влияние върви едновременно съ тия причини. Това не може да се отрече. И за жалостъ Университетътъ все повече и повече става арена на партийни състезания — нѣщо, което въ никой случай не би трѣбвало да става, защото азъ смѣтамъ, че по този начинъ студентството се отклонява отъ своитѣ прями занятия. Студентътъ трѣбва да знае, че докато е студентъ въ Университета, той е пратенъ да се учи, а по-малко да се занимава съ политика. Но и политическитѣ партии сѣ длъжни да осигурятъ свободното постѣпване на свършилитѣ на държавна служба, безъ партийна протекция, както и стабилизиране на чиновническия персоналъ. Въ такъвъ случай поне за ония студенти, които нѣматъ влѣчение къмъ политиката, ще настане едно успокоение.

Азъ разбирамъ много добре чувствата на ония студенти въ Университета, които действително се тревожатъ за утрешния день. А ние, г. г. народни представители, имаме студенти, които следватъ при крайно мизерни условия. Има студенти, които прекриватъ съ 500 л. на месецъ, но въпрѣки туй се мъчатъ да свършатъ Университета.

Друга една причина за тия смутове бѣха последнитѣ изпити. Изпититѣ на Университета, разбира се, не сѣ нищо ново и не могатъ да бждатъ нѣщо ново въ никой университетъ. Задачата на преподавателското тѣло е да преподаде материята, да научи студентитѣ, но следъ това и да провери знанията имъ. Никой отъ васъ не би желалъ да бжде сложенъ на операционната маса и да дойде да го оперира единъ лѣкаръ, който не знае нито где да го рѣже, нито какъ да го рѣже, а ще иска да го рѣже единъ лѣкаръ съ колкото е възможно по-голѣма подготовка. Никой не би желалъ да го сѣди единъ съдия, който не знае законитѣ, у когото още не е изработено правно чувство. А всичко това се добива съ едно систематично усвояване на материята. А дали материята е възприета систематично или не, ще стане явно на экзамена. И заради туй нѣма нищо чудно въ това, че въ нѣкои отношения при экзаменитѣ се постѣпва може би малко по-строко, за да се проверятъ по-добре знанията на студентитѣ.

Азъ признавамъ, че ние направихме една голѣма грѣшка, дето следъ войната допустнахме да излѣзатъ нѣколко випуска отъ юридическия факултетъ, които не бѣха достатъчно добре подготвени.

П. Панайотовъ (нац. л): То бѣше голѣма грѣшка.

Г. П. Геновъ (р): На тѣхъ имъ се признаха семестритѣ отъ войната, тѣминаха изпититѣ много набързо, пѣкъ и нѣмаше достатъченъ персоналъ, който да ги изпита добре, и много отъ тѣхъ излѣзоха съ познания крайно ограничени. Разбира се, че ония, които имаха любовъ къмъ науката, се занимаваха следъ това и станаха добри юристи, но тѣ бѣха малцина. Голѣмото мнозинство юристи, които излѣзоха следъ войната по тоя начинъ, бѣха неподготвени. Ние чувствуваме това и заради това сега се настоява по възможностъ за една по-голѣма строгостъ при изпититѣ. Обаче въ никой случай не се отива до тамъ, че да се отмѣщава на студентитѣ, както смѣтатъ нѣкои.

Писмениятъ изпитъ съществува въ юридическия факултетъ отъ нѣколко години. Целта му е да се проверятъ знанията на студента, да се види доколко той може

да се изразява писмено, доколко е усвоилъ юридическата терминология — нѣщо, което е много важно, тѣй като отъ Университета свършилитѣ ще отиде въ сѣда, ще отиде въ адвокатурата. Затуй ние трѣбва да проверимъ какви сѣ неговитѣ юридически знания, какъвъ юридически езикъ има той, доколко е усвоилъ юридическата терминология. Това е целта на писменитѣ изпити, които се произвеждатъ въ Юридическия факултетъ.

И забележете, г. г. народни представители, че нѣкои отъ темитѣ, развити отъ изпитванитѣ кандидати, следъ като сѣ били четени въ факултета, следъ писменитѣ изпити сѣ намѣрили за съвършено незадоволителни. Погрѣшно сѣ били употребявани най-елементарни и прости юридически термини. И затуй, естествено е, че ние не можемъ да се откажемъ лесно отъ произвеждането на писмени изпити. За насъ, професоритѣ, е по-леко да нѣма писмени изпити, защото, когато има писмени изпити, трѣбва да проверяваме 200 писмени теми. А това е една страшна работа. 200 теми — това значи да четете иероглифитѣ на 200 души, следъ това да давате преценка на работитѣ, да се съвещавате съ колежитѣ най-напредъ въ комисия, а следъ това да докладвате въ факултетния съветъ. Какво по-лесно отъ това да кажемъ: нѣма писмени изпити. И за насъ това би било едно голѣмо облекчение. Но ние произвеждаме тия изпити съ съзнание, че носимъ отговорностъ за знанията, съ които ще излѣзатъ студентитѣ отъ Университета. Тази година, обаче, навѣрно се е направила една грѣшка. Грѣшката е, че единъ правилникъ, който още не е билъ утвърденъ отъ Министерството на просвѣщението, погрѣшно е трѣбвало да бжде приложенъ на първия писменъ изпитъ въ началото на февруарий. Въ последствие, обаче, факултетниятъ съветъ изправи своята грѣшка и покани студентитѣ да произведатъ изпитъ по стария правилникъ, тѣй както сѣ се произвеждали всички изпити досега. Създаде се, обаче, едно настроение срещу писмениятъ изпитъ. Да извинява г. министрътъ на правосѣдието, но мисля, че тѣ сѣ направили грѣшка, дето сѣ премахнали писмениятъ изпитъ при държавнитѣ изпити. Отъ тамъ студентитѣ вече искатъ премахването на писмениятъ изпитъ и въ юридическия факултетъ. Държавниятъ изпитъ става следъ като кандидатътъ е билъ вече въ сѣда, където е работилъ подъ надзора на съдитѣ и където може да се провери неговата способностъ да се изразява писмено, като юристъ. Въ Университета, обаче, при завършване на курса, ние смѣтаме, че този изпитъ е необходимъ и затуй продължаваме да го произвеждаме.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): И трѣбва да си остане.

Г. П. Геновъ (р): Студентитѣ искатъ предметна система. Никѣде въ юридическия факултетъ, г-да, нѣма предметна система. Въ Франция изпитната система е годишна, въ Италия — също годишна, въ Германия има само единъ изпитъ за цѣлия курсъ, който дава право на докторатъ. Така че, предметната система въ нашия юридически факултетъ е неприложима. Другъ е въпросътъ за физико-математическия факултетъ, където предметитѣ сѣ много, където всѣка дисциплина е много голѣма; тамъ може да се държи изпитъ по отдѣлни предмети.

Нѣкои тукъ дори казаха, че г. Венелинъ Ганевъ завчера се билъ произнесълъ противъ писмениятъ изпитъ и одобрилъ поведението на студентитѣ, които, както казахъ, се опитватъ да правятъ стачка. Днесъ г. Ганевъ ми заяви тѣкмо обратно: цѣлата седмица той е челъ редовно своитѣ лекции и въ понеделникъ, когато се направи опитъ за обявяване на стачка, е заявилъ на студентитѣ: „Азъ не мога да одобря вашето поведение да бѣгате отъ писмениятъ изпитъ, защото той е сигурна проверка на вашитѣ знания; азъ не мога да одобря поведението на студентитѣ, които искатъ да манкиратъ и по този начинъ чрезъ една по-слаба проверка на знанията имъ да излѣзатъ неподготвени юристи“. Следователно, не е вѣрно твърдението, че г. Ганевъ билъ казалъ, че не иска да чете лекции предъ една полицейска аудитория. Нѣма никаква полиция при четенето на лекциитѣ; полицията е навънъ, въ коридоритѣ. Не е вѣрно, че има полиция въ самата зала, когато се четатъ лекциитѣ. После, ако е въпросъ за стачка, студентитѣ отъ юридическия факултетъ винаги си правятъ стачка: щомъ разпишатъ книгатѣ си, отиватъ си и никога не сме имали повече студенти, отколкото сега.

А. Циганчевъ (з): Както и тукъ въ Камарата, сега стачкуватъ депутатитѣ!

Г. П. Геновъ (р): Да, както и тукъ сега стачкуватъ депутатитѣ. — Следователно, не може да се говори за

стачка въ настоящия моментъ, макаръ че има недоволници, които не желаятъ да посещаватъ лекциитъ.

Още една дума по този въпросъ, въ връзка съ обвиненията, които се хвърлиха срещу ректора. Погрѣшно е схващането, че ректорътъ управлявалъ Университета. Безспорно, той председателствува Академическия съветъ, той представлява Университета, но всичкитъ решения се взематъ отъ Академическия съветъ. Властта на ректора е извънредно много ограничена. Дори нѣкой път ректорътъ може да желае едно, Академическиятъ съветъ може да му наложи съвършено друго, и той е длъженъ да се подчини. Второ, ректорската длъжностъ е временна. Въ първата половина на юний става изборъ за новъ ректоръ. Следователно, единъ ректоръ е въ функция само една учебна година; следъ нѣколко месеци имаме новъ ректоръ. Така че, ректорътъ не може да се вини за всичко онова, което става въ Университета. Има много и много причини, които азъ тукъ не мога да изброя. Би трѣбвало по-сериозно да погледнемъ на тѣхъ, отколкото да партизанствуваме по единъ или другъ начинъ. Даже вчера в. „Пладне“ обвиняваше сегашния ректоръ г. Диковъ, че нѣкои отъ ръководителитъ на студентскитъ организации щѣли да се явятъ на държавенъ изпитъ и затуй му правила мили очи и въпрепятствували обявяването на стачката. Г. министърътъ на правосъдието знае много добре, че отъ нѣколко сесии г. Диковъ не участвува въ комисията по произвеждане на държавния изпитъ, а въ нея влизатъ г. Фаденхехтъ и г. Долапчиевъ.

Министъръ Й. Качаковъ: Г. Диковъ участвуваше преди две години.

Г. П. Геновъ (р): Отъ две години той не участвува, а сега, като ректоръ, още по-малкъ шансъ има да участвува, защото и безъ туй е доста много заетъ съ своята ректорска работа.

Министъръ Й. Качаковъ: Докогато г. Фаденхехтъ може да участвува, ще участвува, а после ще го замѣсти, въроятно, г. Диковъ.

Г. П. Геновъ (р): Да, г. Диковъ, а може би и г. Венелинъ Ганевъ, защото той отдавна не е билъ въ комисията.

Искамъ да кажа, че много отъ тия обвинения, съвършено неоснователни, иматъ за целъ да създадатъ смутове въ Университета. Това е съвършено нежелателно, тъй като студентитъ трѣбва да знаятъ своето предназначение — да бждатъ преди всичко студенти и да се грижатъ преди всичко за своитъ университетски знания. Азъ разбирамъ, че ние се намираме въ едно болно състояние; цѣлниятъ организъмъ на нашето общество е боленъ и това не може да не се отрази върху Университета. Но трѣбва едно по-големо благоразумие у всички студенти, защото отъ сътресенията ще загубятъ най-вече самитъ студенти. Тѣ, може би, желаятъ да нѣма изпити. Такава система нѣма никѣде въ свѣта. Ние получаваме позиви, особено отъ Б. О. Н. С.: „Искаме изпитна комисия, въ която да влизатъ и студенти!“ Имаше го това въ Русия, но го премахнаха. Не може една изпитна комисия, състояща се отъ единъ професоръ и двама студенти, да изпитва студентитъ и по болшинство да решава дали отговорътъ е задоволителенъ или не!

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): И да имъ издава дипломи за невежество!

Г. П. Геновъ (р): Това сѣ смѣшни искания! Въ Русия цѣлата тая система е премахната и тамъ изпититъ днесъ може би сѣ много по-строги, отколкото навсѣкѣде другаде, защото разбраха, че техници, които не сѣ добре подготвени, строятъ мостове, които скоро се събарятъ; лѣкари, които не сѣ добре подготвени, скоро изпращатъ своитъ пациенти на гробищата. Затуй Русия трѣбваше да наема чужденци „специ“, на които трѣбваше да плаща много скъпо, тъй като въ периода следъ революцията не можа да изкара свои добре подготвени научни сили.

Г-да! Университетътъ е преди всичко мѣсто за научни занимания и тази целъ преди всичко трѣбва да бжде преследвана отъ него, а не други, странични работи, които често пъти може да изнасятъ на този или онзи, но да вредятъ на самия Университетъ, да вредятъ на самата държава, и да вредятъ преди всичко, ще кажа азъ, на

самитъ студенти. Студентитъ трѣбва да разбератъ, че съ тѣзи смутове ще повредятъ преди всичко на себе си; много малко полза ще извлѣкатъ отъ тѣхъ, защото надъ всичко стои знанието. Безъ знание въ живота човѣкъ е изгубенъ — това трѣбва да се разбере! Особено днесъ, когато животътъ е толкова мъченъ и сложенъ, когато има такава ужасна конкуренция, много мъчно е да си пробие човѣкъ пътъ, ако не е подготвенъ. Обществото и държавата не трѣбва да позволяватъ да излизатъ неподготвени хора, когато има всички условия да излѣзатъ подготвени, и отъ голѣмия брой да се избиратъ най-способнитъ между ония, които свършватъ гимназия, между ония, които свършватъ Университетъ.

Тия души искахъ да кажа, за да освѣтятъ народното представителство върху този въпросъ, който, безспорно, днесъ има твърде голѣмо значение за насъ, особено за Университета, за българската наука, па, може би, и за цѣлото обществено мнение.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Добре е тия нѣща да се казватъ по-честичко и на самитъ студенти, за да ги разбератъ и тѣ.

Г. П. Геновъ (р): Г-да! Азъ завършвамъ монѣ бележки по законопроекта за бюджета на държавата. Разбира се, представениятъ отъ правителството бюджетъ не е съвършенъ. Никое човѣшко дѣло не може да бжде съвършено. Особено не можемъ да имаме единъ съвършенъ бюджетъ при сегашнитъ условия. Но, все пакъ, при нареждането на бюджета оная тенденция, която азъ подчертахъ, трѣбва да бжде непременно прокарана. За икономии, безспорно, можемъ да говоримъ, но за икономии грамадни, както нѣкой говорятъ, не може и дума да става, тъй като, преди всичко, държавата има нужди и тия нужди трѣбва да бждатъ задоволени. Има голѣми нужди, които сега оставатъ незадоволени — нужди стопански, нужди културни. Държавата не може да остави нацията безъ една сериозна подкрепа и не може да не осигури нейното развитие и въ стопанско, и въ културно отношение. Така че за голѣми съкращения дума не може да става. Ако говоримъ за бюджета, ние трѣбва да имаме предъ видъ само една трансформация на бюджета, една промѣна въ него, не едно колосално намаление на данѣцитъ, но едно по-справедливо разпредѣление. Тамъ, където кризата бушува, да освободимъ ония, които изнемогватъ; тамъ, където случайно богатствата сѣ се попредѣли, тамъ да потърсимъ новитъ обекти на облагане. Ето задачата на финансовия министъръ. Но да се иска отъ него да намали бюджета съ 1 милиардъ или съ 2 милиарда — това е абсурдъ, защото, повтарямъ, държавата има своитъ нужди, тия нужди трѣбва да ги задоволява и тя ще ги задоволява на всѣка цена. Щомъ тази държава не задоволява тия най-елементарни нужди, тя, естествено, ще започне още повече да боледува. А днесъ, както е развитъ животътъ, наложително е държавата да поеме и да вземе едно още по-големо участие въ стопанската дейностъ, да се помъжи самата тя да подпомогне трансформацията на земледѣлието, да търси пазари навънъ, да търси компенсации, да помогне развитието на културата, защото никой народъ не може да се откаже отъ своето културно развитие. Единъ професоръ по педагогия въ Парижъ казва, че народъ, който се откаже отъ своята собствена култура, ще дойде другъ народъ да наложи той своята култура върху него.

Заради това туй, което се разправя за едно намаление на бюджета наполовина или за съкращения съ милиарди, не може да се таксува другояче, освенъ като една демагогия. И безъ това нашиятъ бюджетъ, особено въ нѣкои отдѣли, както е отдѣлтъ за просвѣтата, както е отдѣлтъ за известни стопански министерства, за известни стопански предприятия, е толкова много орѣзанъ, че дори за почваме да се питаме защо тогава оставатъ чиновницитъ, когато ние съкращаваме до минимумъ вещественитъ разходи. А пъкъ щомъ като ние оставяме чиновницитъ и чувствуваме нуждата отъ тѣзи служби, трѣбва, естествено, да дадемъ известни материални срѣдства на тия учреждения, известни материални ресурси, за да могатъ тѣ да живѣятъ и да могатъ да изпълнятъ задачата, която сѣ си предназначили. По този начинъ ние ще можемъ да отговоримъ най-добре на нуждитъ на народното стопанство, на нуждитъ на народа и на нуждитъ на самата държава. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Има думата г. министърътъ на правосъдието.

Министъръ Й. Качаковъ: Г. г. народни представители! Моля да се съгласите да се вдигне заседанието за идущия вторникъ съ следващия дневенъ редъ;

Първо четене законопроектите:

1. За възстановяване и допълване на закона за изменение на чл. 94 от закона за подобрене земеделското производство и опазване полските имоти от 4 юлий 1932 г.

2. За бюджета на държавата за 1934/1935 фин. година. (Продължение разискванията)

3. За допълнение чл. 5 от закона за Българския археологически институт.

Второ четене законопроектите:

4. За бюджета, отчетността и предприятията. (Продължение разискванията)

5. За ликвидация на заемите, отпуснати по закона за напрана на икономически къщи и за насърчение на жилищния строеж.

6. За посмъртната взаимноспомогателна каса на служителите при изборните учреждения.

7. За отпускане еднократна държавна помощ на общината в с. Килифарево, Търновско.

Председателствувашъ С. Даскаловъ: Които приематъ така предложениа дневенъ редъ отъ г. министра на правосъдието, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събраниято приема.

Вдигамъ заседанието за идущия вторникъ въ 3 часа следъ обѣдъ.

(Вдигнато въ 21 ч.)

Председателъ: А. МАЛИНОВЪ

Подпредседателъ: СТ. ДАСКАЛОВЪ

Секретари: { **СТ. СЛАВОВЪ**
 { **П. ПОПИВАНОВЪ**

Началникъ на Сте­но­граф­ското отдѣ­ле­ние: Д. АНТОНОВЪ